

**T.C.
YAŞAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**CUMHURİYET KUŞAĞI TÜRK RESMİNDE
SULUBOYA GELENEĞİ
VE
GÜNÜMÜZ TÜRK RESMİNDEKİ UYGULAMALARI**

Mürüvet DOĞAN

**Danışman
Yrd. Doç. S. Umur TÜRKER**

İzmir, 2014

T.C.
YAŞAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZLİ YÜKSEK LİSANS TEZ JÜRİ SINAV TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN		
Adı, Soyadı	:	
Öğrenci No	:	
Anabilim Dalı	:	
Programı	:	
Tez Sınav Tarihi	: ...../...../201.....	Sınav Saati :
Tezin Başlığı:		
.....		
Adayın kişisel çalışmasına dayanan tezini ..... dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek çalışma konusu gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,		
☐ BAŞARILI olduğuna (S) ☐ OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.		
1 ☐ EKSİK sayılması gerektiğine (I) ☐ OY ÇOKLUĞU		
2 ☐ BAŞARISIZ sayılmasına (F)		
3 ☐ Jüri toplanamadığı için sınav yapılamamıştır.		
4 ☐ Öğrenci sınava gelmemiştir.		
☐ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : İmza :	☐ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : İmza :	☐ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : İmza :

1 Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

2 Bu halde öğrencinin kaydı silinir.

3 Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

4 Bu halde varsa öğrencinin mazeret belgesi Enstitü Yönetim Kurulunda görüşülür. Öğrencinin geçerli mazeretinin olmaması halinde Enstitü Yönetim Kurulu kararıyla ilişiği kesilir. Mazereti geçerli sayıldığında yeni bir sınav tarihi belirlenir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans/Doktora Tezi olarak sunduğum

“.....” adlı çalışmanın,
tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın
yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu,
bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

Adı SOYADI

İmza

ÖZET

Dünya tarihine bakıldığında suluboyanın en eski resim tekniklerinden biri olduğu, XVIII. Yüzyılın İngiltere'sinde tarihinin en parlak günlerini yaşadığı bilinmektedir. Türk resim sanatı tarihinde ise suluboya ilk olarak Uygurlar dönemindeki duvar resimleri ve minyatürlerinde ortaya çıkmış, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde suluboya en çok kullanılan teknik olmuştur. XVIII. Yüzyıldaki yenileşme hareketleri ile batılı anlamındaki resim sanatına geçilmiş, özellikle askeri okulların eğitim programlarına suluboyanın ders olarak konulmasıyla yaygınlaşmıştır. Cumhuriyet döneminde özellikle 1950'lerden sonra özgün bir tekniğe ulaşan sanatçılar değişik arayışlar içine girerek, suluboya resimleri bir yan uğraş özelliğinin dışına çıkarmışlardır. Böylece teknik olarak suluboya üzerine yoğunlaşmaya başlamışlardır. Günümüz sanatçıları, suluboya tekniğini yağlıboya ölçüsünde bir teknik olarak saymışlar, sergilerinde suluboya çalışmalarına geniş ölçüde yer vermişlerdir. Başlarda konu olarak manzara ve natürmort tercih edilirken, günümüzde portre ve insanla ilgili her şeyin suluboya tekniğine konu olabileceği anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk resim sanatı, Suluboya resim, Cumhuriyet Dönemi

ABSTRACT

Watercolor is one of the oldest techniques of painting and it enjoyed its brightest days in England in the 18th century. In Turkish art we see watercolor in Uyghur art first in wall paintings and illuminations. During the Seljuk and the Ottoman eras, it was the most common technique. With the Westernization of the Ottoman society that started in the 18th century, paintings in Western style started to be seen and spread around especially thanks to inclusion of watercolor painting classes in the military academy's curriculum. In the republic era of Turkey, especially after 1950's artists who reached to original techniques of painting, removed watercolor technique from being only a side practice and they concentrated on watercolor technique. Present day artists consider watercolor as an technique as oil painting and included watercolor paintings widely in their exhibitions. While landscapes and nature were favorite subject matters in the early times, today portraits and any other topic related to human can become the subject matter of the watercolor paintings.

Keywords: Turkish art, painting, watercolor, Republic period

ÖNSÖZ

Suluboya, kısa süre de üretilmesi ve kolay gibi görünmesi nedeniyle bir çok kimse tarafından tercih edilmemiştir. Suluboya tekniğine yönelmiş sınırlı bir sanatçı grubunun yanı sıra, zaman zaman bu tekniği de kullanmış yada kullanmakta olan ressamlarımızın varlığı, suluboyanın özellikle 1950'lerden bu yana çağdaş Türk resmi için "ön çalışma" malzemesi olarak ele alınmadığı, geleceğe dönük kişilik oluşumlarında kalıcı bir yorum kaygısının vazgeçilmez ögesi olduğu kanıtlanmış, sanat yaşamında en üst noktaya ulaşmış, ressam ve heykeltıraşların suluboya tekniğini bilinçli bir şekilde kullandıkları görülmüştür.

Suluboya tekniğini kullanan biri olarak, yüksek lisans eğitimimde tez aşamasına geldiğimde suluboya konusunu ele almaya karar verdim.

Tezimin başlangıcından en son aşamasına gelene kadar, her türlü desteği sağlayan tez danışmanım olan değerli hocam Yard. Doç. S. Umur TÜRKER'e , yüksek lisans eğitimine başladığımız andan itibaren yardımlarını, desteğini ve bilgisini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAHYAOĞLU'na teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Yüksek Lisans Eğitimimi yapmama olanak sağlayan ve desteklerini eksik etmeyen eşim Atalay DOĞAN'a ve oğlum Atagün DOĞAN'a teşekkür ederim.

İzmir, 2014

Mürüvet DOĞAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
RESİMLER	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. SULUBOYANIN TANIMI VE TARİHÇESİ	3
1.1 Suluboyanın Tanımı	3
1.2 Suluboyanın Tarihçesi	4
İKİNCİ BÖLÜM	13
2. DÜNYADA SULUBOYA RESİM SANATI	13
2.1 Hollanda’da Suluboya Resim Sanatı	15
2.2 İngiltere’de Suluboya Resim Sanatı	17
2.3 Fransa’da Suluboya Resim Sanatı	21
2.4 Almanya’da Suluboya Resim Sanatı	25
2.5 Avusturya’da Suluboya Resim Sanatı	29
2.6 İtalya’da Suluboya Resim Sanatı	31
2.7 Amerika’da Suluboya Resim Sanatı	34
2.8 Çin’de Suluboya Resim Sanatı	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
3. TÜRK RESMİNDE SULUBOYA GELENEĞİ	44
3.1. Cumhuriyet Öncesi	44
3.1.1. İslamiyet Öncesi ve Selçuklu Dönemi	44
3.1.2. Selçuklu Dönemini ve Osmanlı Dönemi	46
3.1.2. Asker Ressamlar Dönemi	55
3.1.3. 1914 Kuşağı (Çallı Kuşağı)	61
3-2 Cumhuriyet Kuşağı	65
3-2-1 “D” Grubu	67
3-2-2- Yeniler Grubu	72
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	79
4. GÜNÜMÜZ TÜRK RESMİNDE SULUBOYA UYGULAMALARI	79
4.1. Suluboya Ressamlar Gurubu	79
4.1.1. 1970’den Günümüze Suluboya Resim Sanatı ve Suluboya Çalışan Ressamlarımız	100
4.1.2 İzmir Suluboya Ressamları Derneği	114
BEŞİNCİ BÖLÜM	116
5. SULUBOYA RESİM TEKNİĞİNİ TERCİH EDEN YAŞAYAN VE AKTİF OLAN SANATÇILARIMIZ	116
5.1 Burhan Özer	116
5.2 Asuman ve Atanur Doğan	120
5.3 Yılmaz Helvacı (1956-Çorum)	129
5.4 Nusret Topuzoğlu	132
5.5 A. Aydın Baykara (1954 –Ankara)	135
5.6 M. Emin Kayserili (1963)	139
5.7 Ahmet Oğraş (1961-Balıkesir)	144
5.6 Değerlendirme	148

SONUÇ	149
EK 1	153
1. Suluboya Resim Tekniğinde Kullanılan Malzemeler	153
KAYNAKÇALAR	157
KAYNAKLAR	165

RESİMLER

Resim 1 Arap zamkı.....	4
Resim 2 Altamira Mağarası Bizon resmi.....	7
Resim 3 Papirüs Bitkisi.....	9
Resim 4 Papirüs Kağıdı.....	9
Resim 5 Ölüler Kitabı: Mısır'da XXI. Hanedan döneminden sonra derlenmiş asıl adı Güne Çıkış olan kitabın metinleri, piramitler ve lahitler üzerinde yer alan metinlerden türetilmiştir. Ölümünden sonra ruhun yolculuğunu anlatan metinler ve yüksek sanat değeri içeren resimlerdir.....	10
Resim 6 Parşömen.....	12
Resim 7 “Kediler” Leonardo Da Vinci.....	14
Resim 8 Rael Dufy “ La Fanfare du Havre” 1951 suluboya.....	16
Resim 9 Joseph Mallord William Turner'ın Dağı St Gothard Passage, Teufels Broch.....	19
Resim 10 Thomas “Chelsea Beyaz Saray” Suluboya (1800) (Tate Britain Sanat Galerisi).....	20
Resim 11 John Constable “Stonehenge” Taşdevri Kalıntıları - (kağıt üzerine suluboya).....	20
Resim 12 Eugene Delacroix “Kadın Başı” 1823 Özel Koleksiyon.....	22
Resim 13 Paul Cezanne “Natürmort” Kağıt üzerine suluboya 1900-1906.....	24
Resim 14 Albrecht Dürer- 1495 “Trent kuzeyinden Görünüm” 23.8 × 35.6 cm suluboya.....	26
Resim 15 Wolfgang Kappis Suluboya Portre 26x26 cm.....	28
Resim 16 Egon Schiele “Sarılan İki Kadın” 56 x 37 cm.....	30
Resim 17 Amadeo Preziosi, “Rumeli Hisarı”, 1879, 43x69 cm, kâğıt üzerine suluboya,.....	32
Resim 18 Maurice Prendergast – Venedik Sahne, 1911-1912.....	33
Resim 19 John Marin "Marin Adası" (1914) Suluboya - 41.5cm x 36.6cm.....	35
Resim 20 John Pike “Balıkçılar” 1950, Çift taraflı suluboya, 43.18 x 68.58 cm.....	36
Resim 21 Fan Kuan “Dağlar ve Akarsular Arasında Gezginler” (1000-1020) İpek üzerine mürekkep, 206.3 × 103.3 cm.....	38
Resim 22 Qi Baish, Sincap, 1944 Mürekkep ve yıkama boya.....	40
Resim 23 Zhou Tianya, Anne ve Çocuk. 36x56cm, suluboya.....	42
Resim 24 Cheng-Khee Chee -2010 (56cm x76cm). 2010 suluboya.....	42
Resim 25 Liu Yi. Efes itibaren İlham. (90 cm x136 cm) suluboya.....	43
Resim 26 Varka ve Gülşah albümünden , Şam hükümdarının ve Gülşah'ın Şam'ı terk eden Varka'yı (atlı) uğurlamaları 13.yy. başı.....	45
Resim 27 III. Murat Sürnamesi.....	47
Resim 28 Nis Limanı SÜLEYMANNAME.....	49
Resim 29 LEVNİ, “Genç Kadın”1710-1720 yılları arası, kağıt üzerine sulu boya...51	
Resim 30 Enderunlu Fazıl'a ait "doğum yapan kadın" minyatürü.....	53
Resim 31 Süleyman Seyyid Bey “Derviş”-1898 ,Kağıt / Suluboya (55 x 40 cm.) 58	

Resim 32 Hoca Ali Rıza Çift Taraflı, Ön: Cami, Arka:Şadırvan Eski Türkçe İmzalı , 1924 Karton üzerine suluboya (34 cm x 24 cm) Aile Koleksiyonu	60
Resim 33 Celal Esad Arseven “İzmir” 1962 Kağıt üzerine suluboya (34x21,5cm) ...	62
Resim 34 İsmail Hakkı “Boğaz içinde sandalcı” 1911, ...	64
Resim 35 Ali Sami Boyer “Hisar” Kağıt üzerine suluboya (38x26 cm)	66
Resim 36 Malik Aksel, “Eğlence” 1953, Kağıt üzerine suluboya, (25x34,5cm)	69
Resim 37 Malik Aksel, 1942, Kağıt üzerine suluboya	69
Resim 38 Bedri Rahmi Eyüboğlu, Peyzaj, ...	71
Resim 39 Abidin Dino “Çiçek” Kağıt üzerine suluboya, (73x53 cm).....	73
Resim 40 Abidin Dino “Vazoda Çiçek”	74
Resim 41 Mustafa Ayaz “Nü’lü Kompozisyon”	76
Resim 42 Fikret Mualla Saygı “Yeni Harfleri Öğrenen Kızlar” Suluboya, 1930’lar, ...	78
Resim 43 Turan Erol, “Milas’ta Akdağ” 1942, Suluboya (17x25 cm),.....	81
Resim 44 Ferit Apa, “Ayakta Duran Çocuk” Suluboya, (22x19 cm),.....	83
Resim 45 Cafer Batur, “Paris’te Kış, 1967 , Kağıt üzerine suluboya, ...	85
Resim 46 Cemal Güvenç’in bir suluboya peyzajı /Erdek/1976	87
Resim 47 Nüzhet İslimyeli, Suluboya	89
Resim 48 Nüzhet İslimyeli, Suluboya, 1992	91
Resim 49 Ruzin Gerçin, Suluboya.....	94
Resim 50 Ruzin Gerçin, Suluboya (1978)	95
Resim 51 Mustafa Pilevneli, “Bodrum” Suluboya, 1984, (45x35 cm),.....	97
Resim 52 Mustafa Pilevneli “Salzburg” Suluboya, 1970, (24x16,5 cm).....	97
Resim 53 Şeref Bigalı “Horoz” 1991, Suluboya (15,5x18.5 cm).....	98
Resim 54 Şeref Bigalı “Yağmur” Suluboya, (45x36 cm)	99
Resim 55 Ali Rıza Kırcan, 2005, Suluboya, (29x21 cm)	102
Resim 56 Ali Rıza Kırcan, 2005, Suluboya, (29x21 cm)	103
Resim 57 Işıl Özışık 2013, Suluboya.....	105
Resim 58 Işıl Özışık 2004, “İstanbul”,Suluboya 46x58 cm.....	106
Resim 59 Turan Enginoğlu “Kulalı Kadın” 1998 suluboya.....	108
Resim 60 Fahri Sümer “Pamuk toplayan Kadınlar” 1999 Suluboya (43x35).....	110
Resim 61 Fahri Sümer “Liman” 2001 Suluboya, (31x24).....	111
Resim 62 Orhan Gürel, Suluboya.....	113
Resim 63 Burhan Özer, “Kayıklar” 2013, Suluboya resim	119
Resim 64 Burhan Özer, 2014, Suluboya	119
Resim 65 Asuman Doğan , 2011, “Ayçiçekleri” Suluboya, (50 x 35 cm).....	125
Resim 66 Asuman Doğan “Blue Grand Canal in Evening” Suluboya, (70cm x 50cm)	126
Resim 67 Atanur Doğan “Derviş” 2000, Suluboya	127
Resim 68 Atanur Doğan “Sanat Atölyesi” Suluboya	128
Resim 69 Atanur Doğan , 2013, Suluboya.....	128
Resim 70 Yılmaz Helvacı, 2012, Suluboya	131
Resim 71 Yılmaz Helvacı, 2010, Suluboya	131
Resim 72 Nusret Topuzoğlu, 2014, Suluboya, (38 x 56 cm)	134
Resim 73 Nusret Topuzoğlu, 2014, Suluboya, (38 x 56 cm)	134

Resim 74 A. Aydın Baykara, “ Escape from Jaw” 2012, Ankara, Turkey, ...	138
Resim 75 A. Aydın Baykara “Boat under the snow” 2010,.....	139
Resim 76 M. Emin Kayserili “Kara Tren” Kağıt üzerine suluboya (55x35 cm.) ...	143
Resim 77 M. Emin Kayserili “İstanbul” Kağıt Üzerine Suluboya, (55x38 cm.)	143
Resim 78 Ahmet Oğraş 2012 Suluboya (54 x 38).....	146
Resim 79 Ahmet Oğraş, “İstanbul” 2011, Suluboya (54 x 38).....	147

GİRİŞ

Tarih incelendiğinde, sanatında en üst noktaya ulaşmış ressam ve heykeltıraşların suluboya tekniğini bilinçli ve özel bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Resim çalışmalarında özellikle suluboya tekniğinde uygulama yapan biri olarak, bu boşluğu kendimce doldurabilmek için yüksek lisans eğitimimde tez aşamasına geldiğimde hiç tereddüt etmeden suluboya konusunu ele almak istedim.

“Cumhuriyet Kuşağı Türk Resminde Suluboya Geleneği ve Günümüz Resmindeki Uygulamaları” başlığı altındaki çalışmamın konusu; Cumhuriyet döneminde Türk resim sanatında suluboya tekniğinin yerini belirleyerek günümüze kadar olan gelişimini incelemek ve hayatta olan sanatçılarımızdan ulaşabildiklerimizle suluboya resim sanatına olan yaklaşımlarını incelemektir.

Beş ana bölümden oluşan çalışmamın birinci bölümünde; suluboyanın tanımı ve tarihçesi incelenmiştir. İkinci bölümde; dünyada suluboya resim sanatı hakkında bilgi verilmiş. Hollanda, İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya, Amerika ve Çin’de suluboya resim sanatı alt başlıklarla anlatılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde; Türk resminde suluboya geleneği Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet kuşağı olarak iki alt başlıkta incelenmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemi; İslamiyet öncesi ve Selçuklu dönemi, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi, Asker Ressamlar Dönemi, 1914 Kuşağında suluboya resim tekniğinin önemi anlatılmıştır. Cumhuriyet Kuşağında; D Grubu ile Yeniler grubunun suluboya resme yaklaşımı ve suluboya resim tekniğini benimseyen ressamlarımızdan bahsedilmiştir. Dördüncü bölüm; Günümüz Türk resminde Suluboya Uygulamalarına ayrılmış olup, 1970’den günümüze suluboya resmi sanatı ve suluboya çalışan ressamlarımızın oluşturduğu Suluboya Ressamlar Grubu, İzmir Suluboya Ressamları Derneği ve International Watercolor Society (Uluslararası Suluboya Derneği)’den bahsedilmiştir. Beşinci bölümde ise suluboya resim tekniğini tercih eden yaşayan ve aktif olan sanatçılarımız anlatılmış. Aralarından Burhan Özer, Asuman ve Atanur Doğan, Yılmaz Helvacı, Nusret Topuzoğlu, A. Aydın Baykara, M. Emin Kayserili ve Ahmet Oğraş’ın ve özgeçmişleri ve e-posta aracılığı ile suluboya’ya ne zaman başladıklarını, suluboya

çalışmaya başladıkların da örnek aldıkları sanatçılar, suluboya çalışmayı tercih etme nedenleri, çalışmalarını gözlemleyerek mi, fotoğraf veya hayalden mi yaptıklarını, suluboyayı kağıt üzerine nasıl uyguladıklarını, tercih ettikleri renkler ve neden tercih ettiklerini, hangi ebatta çalıştıklarını, diğer resim teknikleriyle suluboya arasında satış ve izlenme açısından artı veya eksi yönde bir fark olup olmadığı sorulmuş ve yanıtları aktarılmıştır.

Türk tarihinde suluboyaya ait yayınların ve katalogların incelenmesi, günümüzde yaşayan sanatçılarla yapılan görüşmeler çalışmamda kaynak olarak yararlanılmıştır.

Sonuç olarak insanlığın en eski tekniklerinde biri olan suluboya, çağlar boyu sanatkarlar ve uygulamaları değişse de bu teknik devamlı olarak kullanılmıştır. Uygulamadaki güçlükleri yanında, anlatımı kolaylaştırıcı özelliği tercih edilmesindeki en önemli etkenlerden biri olmuş, sade saf samimi ve taze heyecanla aktarılan konu, suluboya ile etkileyici şekline dönüşmüştür. Suluboyanın diğer bir özelliği, izlenimlerin en hızlı şekilde resimsel anlatıma dönüştürüldüğü bir teknik olmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SULUBOYANIN TANIMI VE TARİHÇESİ

1.1 Suluboyanın Tanımı

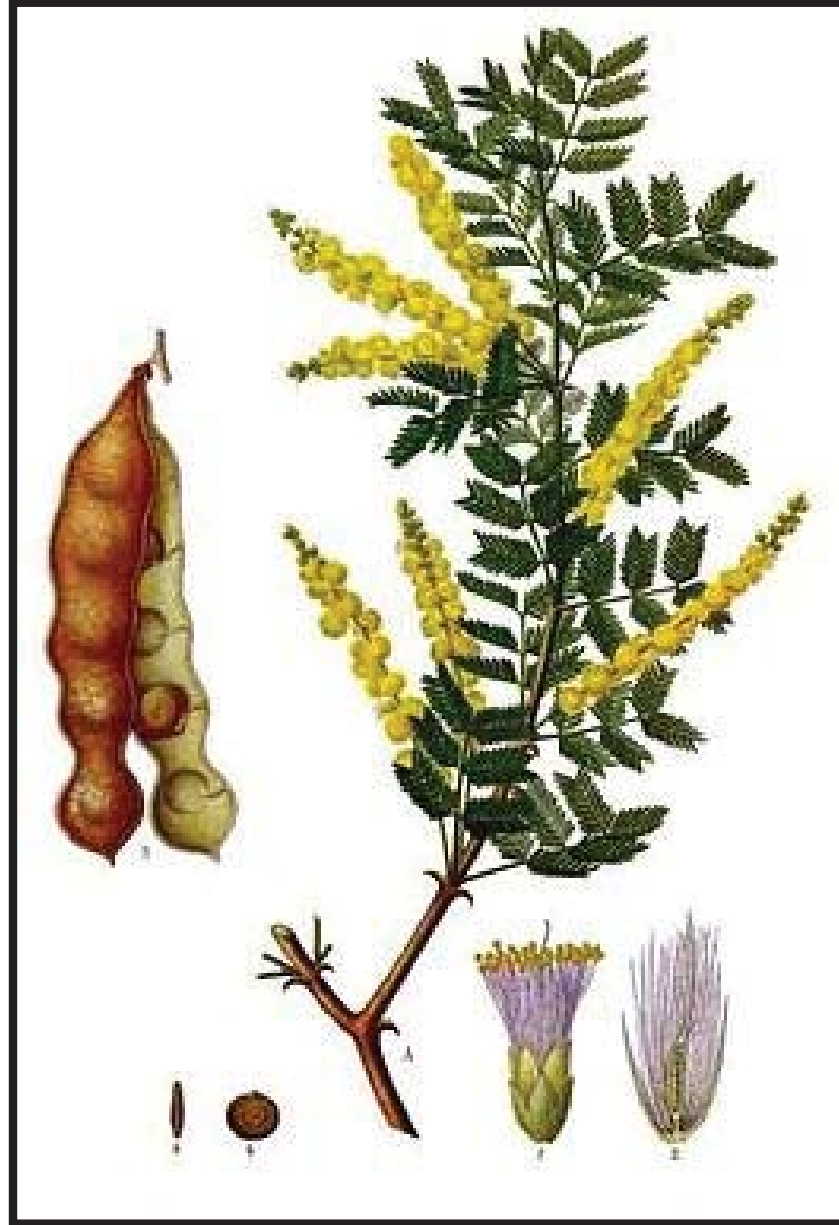
Suluboya, zamklı su – toz boya karışımı bir resim malzemesi türüdür. Bu malzeme çok eski dönemlerden bu yana kullanılmakla beraber, adına ilk kez İtalyancada “acquarella” olarak rastlanmaktadır. Bunun sözcük anlamı suda eritilmiş boyadır. Fransızlar da buradan almışlar ve “aquarelle” olarak kullanmışlardır. Bizim suluboya dediğimiz gibi, bunun çeşitli ulusların dillerinde başka adları olmuşsa da Türkçe okunuşuyla “akvarel” hemen her tarafta ortak bir ad olarak kullanılmıştır (İslimyeli, 2005, s.16).

Suluboya, geniş anlamda bağlayıcı olarak suda eriyebilen bitkisel kökenli zank ve pigment karışımından elde edilen boya türlerine verilen isimdir. Gerçek suluboyanın “Guvaş” yada “Tempara”dan farkı açık renklerin beyaz boya katmak yerine suyla inceltilerek elde edilmesidir (Rona, 1997, s. 1709).

Bu malzemede zank, boyayı kağıda yapışmasını sağlamaktadır. Boyada yağ karışımı bulunmadığı için, kimyasal yönden bozulmadan sonuna dek renklilik niteliğini yitirmeden kalıcılığı sağlar (Resim 1).

Suluboya, piyasada tabletler, tüp ve likit halde bulunmaktadır. Suluboya fırçalarının samur olanı tercih edilmektedir. Fırçanın suda ıslatıldığı zaman, ucunun sivri kalması aranılan en önemli özelliktir.

Suluboya kağıtlarına gelince, çok çeşitleri bulunmaktadır. Genellikle suluboya kağıtları gren yönüyle iri grenli, orta grenli ve ince grenli kağıtlar olarak üç grupta toplanmaktadır.

Resim 1 Arap zamki

1.2 Suluboyanın Tarihçesi

Dünya tarihinde izlerini yakalayabildiğimiz ilk insanlar, taş, ağaç ve duvar gibi çeşitli yüzeylere resimler yapmışlardır. Önceleri kuvvetli kenar çizgileriyle yapılan resimlerin sonradan iç kısımları basit bir şekilde renklerle doldurulmaya başlanmıştır. Renkli boya olarak doğadaki renkli toprakları ve bitki özlerini su ile karıştırdıktan sonra içlerine yapıştırıcı maddeler ekleyerek kullanmışlardır. Bu tip boyaların "fresko"lara öncülük ettiği de bilinmektedir (Nockher , 1961, s.1).

İlk örnekler sıralamasına geçmeden önce Prof. Dr. E.G. Benitte'nin; "Bir zamanlar beşer henüz hayvandı, Altamira mağaralarına resimler yapanlarsa artık insandılar". Ünlü sözünü de anımsatmak isteyeceğiz.

Suluboya karışımı bu resimler suluboya resim sanatı zincirinin ilk başlangıç halkaları olarak tarih öncesi insanlık tarihi ile birlikte çok eski dönemlerin ilginç örnekleridir. Bugün yapılmışçasına kararına ve benzeri bozulmalarla renklilik niteliklerini yitirmemiş olarak ayakta kalabilmiş olmaları da ayrı bir önem taşıyor. Bu nedenle önemli olduğu Altamira mağarası resmi ile ilişkili olarak hazin bir öyküyü de gözden geçirelim.

İspanyol Amatör Arkeolog Marquis de Sautuola, 1879 yılında malikanesi çevresinde kızı Maria ile birlikte yaptığı bir gezinti sırasında bulmuştur bu resimleri. Bu bizon resmi, başkaca figürlerle birlikte Altamira mağarasının tavan kesiminde baba kızı hayretler içinde bırakmış, büyük bir heyecana düşürmüştür. Sautuola günlerce bu mağara ile meşgul olmuş ve monografi türünde kitap yazmaya başlamıştır. Kitabını bu resimlerle donatabilmek için bir ressamla da anlaşmıştır. Diğer yandan bir bildiri ile bunu dünya bilim çevrelerine duyurmuş, İspanyol basını, günün en önemli olayı olarak geniş bir yayıma yönelmiştir.

Bütün bilim çevreleri konuya ilgiyle eğildiği halde ne yazık ki Sautuola'ya karşı bir tepki doğmuştur. Bunun kaynağı bulunan bu resmin bugün yapılmışçasına ve el sürüldüğü zaman nem duyusu verecek kadar taze, o sıralarda yapılmış izlenimini verdikten başka, hangi dönemde yapılırsa yapılsın daha iyisinin ortaya konulamayacağı düzeyi olmuştur. Koyu kırmızı ve siyah renklerin ara tonlarla örgüsü içinde ustaca, çağımız zevkliliği ve estetiğinde görülmuş, bunun mağara adamı tarafından yapılmış bir resim olduğuna inanılmamıştır. Buralardan kaynaklanan tepki gittikçe genişlemiş, sonunda Sautuola'nın bunları kendi ressamına yaptırarak ucuz ün peşinde koştuğu suçlamasında birleşmişti.

1880 yılında Lizbon’da toplanan Tarih Öncesi Kongresi, Marquis de Sautuola’nın bildirisini reddetmiş ve kendisini belirttiğimiz doğrultuda suçlamıştı. Özellikle Toulouse Üniversitesinden Prof. Emila Cartailac suçlamasını daha da ileriye götürerek, bilim adına kendisini aforoz etmişti. Sonuç olarak, Marguis de Sautuola bütün çırpınmalarına karşın, bu olağanüstü buluşunu kabul ettirememiş ve iki yıl süren bu savaşı sonuç vermeyince, insanlığa böylesine hizmet ettiği halde üzüntüsünden gözlerini hayata kapamıştır.

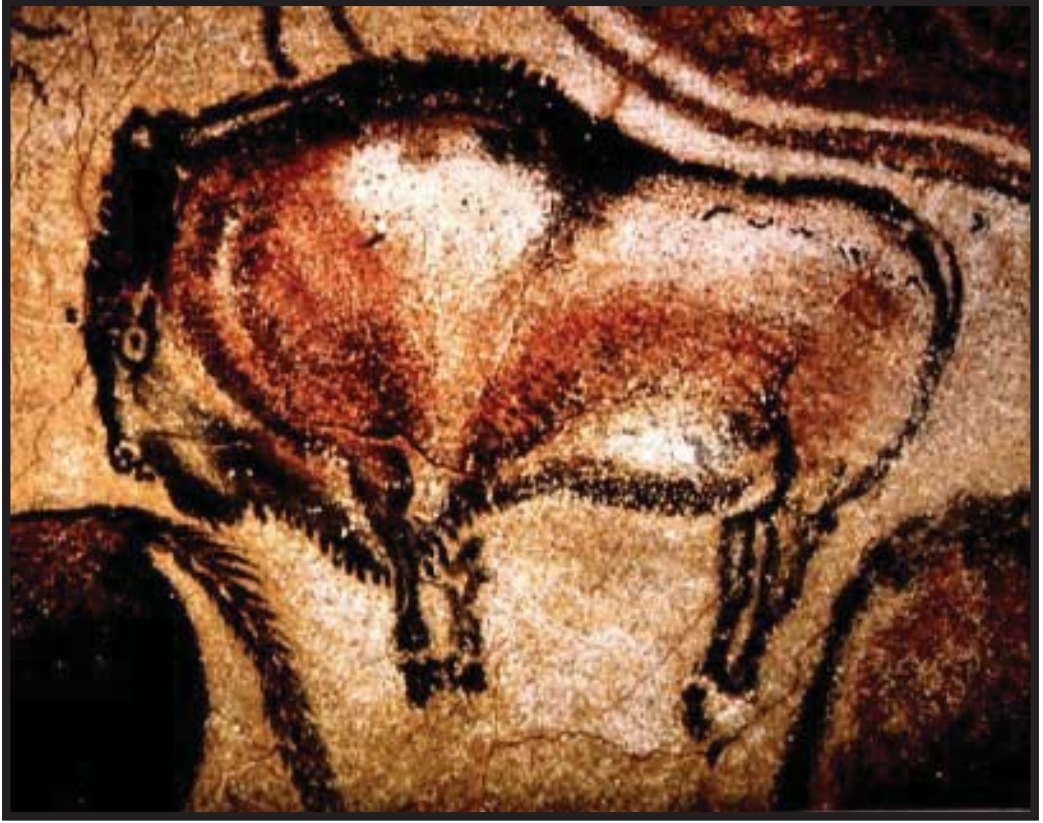
Sautuola’nın ölümünden 18 yıl sonra, o’na amansız saldıran Prof. Dr. Emila Cartailac 1900 yılında bu kitabı kendi adına yayımlamıştır.

Altamira mağarasında bulunan bu Bizon resminin, Karbon 14 bilimsel yöntemiyle Milattan 16.000 yıl önce yapıldığı saptanmış bulunmaktadır (Resim 2).

Karbon 14 bilimsel yöntem nedir? Daha önce arkeologların uygulaya geldikleri bu yöntemin kısa ve bilimsel yazılışı “C 14”dür. Bu yöntem Karbon ve radyoaktif karbon oranı temeline dayanmaktadır. Canlılar tarafından besin yoluyla alınan karbondaki pek az oranda radyoaktif karbon da bulunmaktadır. Zamanla bu oran bozulmakta ve gittikçe azalarak yok olmaktadır. Böyle olunca, bulgunun organik artıklarındaki oran saptanarak yaş da ortaya çıkarılabiliyor. Mumyalar ve fosilleşmiş canlılarda olduğu gibi bir tahta parçasında da bu yöntem sonuç verebiliyor. Pişmiş toprak kaplarda ise böyle bir sonuç alınamıyor. Ancak, bunlar arasında, kullandıkları zamandan kalma yağ, merhem, mum gibi artıklara rastlanırsa, atıkların içinde de karbon bulunduğu için, böylelerinden de sonuç alınabiliyor. Mağara resimlerinde kullanılan boyaların önemli bir bölümü bitkisel olduğu için, bunlarda “C 14” yöntemi geçerli oluyor ve kesin sonuç verebiliyor.

Bu günkü kağıttan önce, bu amaçla kullanılan iki tür malzeme vardı. Bunlardan biri Papirüs, öteki Bergama kağıdıydı. Papirüs Mısır’da üretilir ve ticaret yollarıyla öteki ülkelere gönderilirdi (İslimyeli, 2005, s.17-20-21).

Geniş anlamdaki suluboyanın en erken örneklerine Eski Mısır’ın Papirüs rulolarında, Çin ve Japonya’da ipek ve papirüs kağıdı üstüne yapılan resimlerde rastlanılmaktadır (Rona, 1997, s. 1709).

Resim 2 Altamira Mağarası Bizon resmi

Eski Mısırlılar papirüs sapını (Resim 3), yapacakları resim büyüklüğünde keserler, kabuğunu soyup, içini ince uzun dilimlere ayırırlar, suda yumuşamaya bırakırlar, bir süre sonra da küçük ahşap tokmaklarla vararak açılmasını sağlarlar ve sapları metal preslerde sıkıştırarak bekletirlerdi. Kuruyan papirüsler yatay ve dikey tabakalar halinde, resim çizilecek aşamaya getiriliyordu (Resim 4).

Mısırlılar bugünde bu geleneği sürdürmektedirler. Sahtesini ayırt etmek için papirüsün ışığa tutulması yeterlidir.

M.Ö 2000 yıllarında Mısır resminde ilk suluboya uygulamalarına rastlanır. Eski Mısır'da "Ölümler Kitabı"nın resimleri suluboya ile gerçekleştirilmiştir (Özer, 2012, s.9). (Resim 5)

Resim 3 Papirüs Bitkisi

Resim 4 Papirüs Kağıdı

Resim 5 Ölüler Kitabı: Mısır'da XXI. Hanedan döneminden sonra derlenmiş asıl adı Güne Çıkış olan kitabın metinleri, piramitler ve lahitler üzerinde yer alan metinlerden türetilmiştir. Ölümden sonra ruhun yolculuğunu anlatan metinler ve yüksek sanat değeri içeren resimlerdir.

Milattan 1300 yıl önceleri, kesin nedeni bilimsel olarak saptanamayan bir zorunlulukla Bergama'ya papirüs gönderilemez olmuş. O çağın en ileri düzeyindeki bu ülke, yazma kitapları için çareler aramış ve oğlak derisini geliştirerek bugünün bilim dünyasının Bergama kağıdı (Parşömen) adını verdiği yazı derisini uygulamaya başlamıştır. Bu daha da dayanıklı olduğu için bütün komşu ülkelere yayılmıştır (İslimyeli, 2005, s. 21).

Parşömen, özel işlemlerden geçirilerek, kağıt inceliğine getirilmiş, koyun ve keçi derilerinden ibarettir (Resim 6).

Çok dayanıklı ve sağlam olan parşömen, ortaçağın sonlarına kadar kullanımda kalmıştır. Parşömen üzerine resim yapılırken, ilk başta resim madeni bir kalemle çizgi halinde çizilerek, üzerinden mürekkep kalemi veya fırça kullanılarak çini mürekkep geçilmiştir. Şekillerin kendilerine has renklerini belirtmek için, ışık-gölge gibi açıklık ve koyulukları üstübeç yardımıyla ortaya çıkarılmıştır. Aslında bu tarz resimler günümüzde "guvaş" adıyla anılan resimlere benzemektedir. Burada şekilleri belirtmek için kullanılan her renk, çizgiye yeni bir değer ve ahenk kazandırmıştır (Nockher, 1961, s. 2).

Resim 6 Parşömen

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÜNYADA SULUBOYA RESİM SANATI

Suluboya resmin Avrupa'daki kökeni renklendirilmiş resim eskizleridir. XIII. Yüzyılın başlarından itibaren Avrupalı ressamlar, yağlıboya tablolarını oluşturmadan önce, kalem, fırça ve mürekkeple eskizler yapmışlardır. Rembrandt (1606-1669) ve Rubens (1577-1640) gibi ustalar, eskizlerinde suluboyayı ve mürekkep çeşitlerini, yumuşak, esnek samur fırçalarla kullanmışlardır.

Suluboyanın tarihi gelişiminde orijinal ismi "Laviermanier" olan, günümüzde kısaca "lavi" olarak bilinen uygulama yönteminin de çok önemli payı olduğunu söylemek gerekir. Bu tarz, sadece tek bir rengin, örneğin çini mürekkebi, sepya veya çivit mavisi gibi güçlü renklerin, açık koyulu tonlarda, su ile yumuşatılmasıyla çalışılır (Nockher., 1961, s.3). Buna en güzel örnek Leonardo Da Vinci (1452-1824)'nin Victoria and Albert Museum – London'da bulunan "kediler" adlı yapıtıdır (Resim 7).

Suluboyanın gereği olan heyecan ve sürate yönelik yanını yansıtmaktadır. Bu resim tek renk olarak fırça ile yapılmıştır. Kullanılan malzeme sepya ise de, teknik suluboya tekniğidir (İslimyeli, 2005, s. 35).

**Resim 7 “Kediler” Leonardo Da Vinci
(Victoria and Albert Museum – London)**

2.1 Hollanda'da Suluboya Resim Sanatı

Hollanda'daki sanatçılardan C.P. Berghem (1620-1693) ve Savery (1576-1639), suluboya tekniğinin gelişimi yolunda büyük adımlar atmış ve gerçek değer taşıyan eserler ortaya koymuşlardır. Suluboya resmin gelişmesinde 17. ve 18. yüzyıllarda tutulan hatıra defterleri ve aile albümleri önemli olmuştur. Bu defterler, taşıdıkları değerlerden çok içindeki yazı ve resimlerin orijinalliği ile tanınmışlardır. Hollanda da özellikle son yıllarda suluboyaya karşı ilginin arttığı göze çarpmaktadır. Bu ülkede özellikle Rael Dufy (1877-1953) suluboya resmindeki ustalığının yanı sıra biçimi ile dikkat çekerek dünya sanat tarihinde kendine özel bir yerin sahibi olmuştur. Suluboyanın büyümesine inanmış ve hemen hemen bütün yapıtlarını bu resim türünde vermiş olan Dufy, suluboya resimlerinde beyazı kullanmıştır (İslimyeli, 2005, s. 66). (Resim 8) (<http://home.earthlink.net/~raoul.dufy/>)

Resim 8 Raoul Dufy “ La Fanfare du Havre” 1951 suluboya

2.2 İngiltere’de Suluboya Resim Sanatı

Suluboya, Barok Dönem¹ sonrası, Rokoko çağı boyunca, Almanya'da az bir ilerleme kaydedilmişken, Fransa ve Hollanda'da yükselişe geçmiş, 18.yy. sonun-19.yy. başında İngiltere’de doruk noktasına ulaşmıştır (Nockher, 1961, s.3-4).

Bu yükseliş nedeniyle bütün dünya İngiltere’yi suluboyanın vatanı olarak kabul etmiştir. İngiliz ressamlarının suluboya tekniğini tercih etmelerindeki başlıca etkenlerden biri İngiltere ikliminin oldukça değişken bir yapıya sahip olmasıdır. Fransız neo-empresyonist ressam Paul Signac’ın (1863-1935) “*Suluboya ressamı her şeyi yakalayabilir. Öğenin değişikliklerini ve hayatiyetini saptayabilir*” değişti doğrutusunda, iklimdeki bu değişiklikler ancak, sürat isteyen suluboya ile yakalanabilir. Diğer bir etkende İngilizlerin geleneklerine sıkı sıkıya bağlı bulunmalarıdır. Daha çok keşif ve savaş amacıyla girişilen uğraşlar, gezilere çıkan İngiliz soylularının beraberlerinde bulundurdıkları ressamların çabaları, suluboya resmin sanatsallığa yönelik gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Richard Wilson (1713-1782) adlı ressam suluboyalarını mavi kağıt üzerine yaparak yeni bir yöntem yaratmıştır. Soyluların beraberlerindeki ressamların çizdikleri ve boyadıkları resimler sayesinde, gezi serüvenlerini dostlarına anlatabilmek olanağını bulmuşlardır. Bunun sonucu olarak da pek çok suluboya ressamı yetişmiş oluyordu.

18. yy. ikinci yarısına İngiliz suluboya resim sanatının Altın Çağı denilmektedir. Bu yıllarda amatör bir sanatçı olan Dr. Thomas Monro suluboya ressamlarına malikanesini açmış, içini atölyelere dönüştürmüş ve dünyadaki suluboya resim alanındaki ilk örgütlenmesi olan (Society of Painters Water Colours) "Suluboya Ressamları Derneği"nin de kurucusu olmuştur. Dünya tarihinin ilk Suluboya Ressamları Derneğinin ilk üyeleri; Paul Sandby (1725-1809), John Robert Cozens (1752-1797), John Varley (1778-1842), John Ruskin, William Blake (1757-1827), Joseph Mallord William Turner (1775-1851), John Constable (1776–1837), Thomas Girtin (1775-1802), John Seli Cotman (1782-1842), Thomas

---

¹ Barok dönem; başlangıcı ve bitişi için kesin bir tarih verilememekle birlikte 17. ve 18. yüzyıllar arasında oluşup şeklini almış bir dönemdir.

Revvlandson (1756-1827), Peter De Winte (1784-1849), David Cox(1783-1859), ve Grone (İslimyeli, 2005, s. 37).

Bu derneğin çalışmaları sonucunda suluboya resim sanatı önemli bir değer kazanmıştır. Derneğin üyelerinden olan ressamların eserlerinden birkaç örnek; (Resim9<http://www.tate.org.uk/art/artworks/turner>), (Resim10http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Thomas_Girtin_001.jpg), (Resim11<http://www.wikiaintings.org/en/john-constable/stonehenge-1835>)

**Resim 9 Joseph Mallord William Turner'ın Dağı St Gothard Passage, Teufels Broch
Şeytan Köprüsü) “Suluboya ve kağıt üzerinde kazıma” 1804
Abbot Hall Art Gallery, Kendal, Cumbria, England (989 x 686 mm)**

Resim 10 Thomas “Chelsea Beyaz Saray” Suluboya (1800) (Tate Britain Sanat Galerisi)

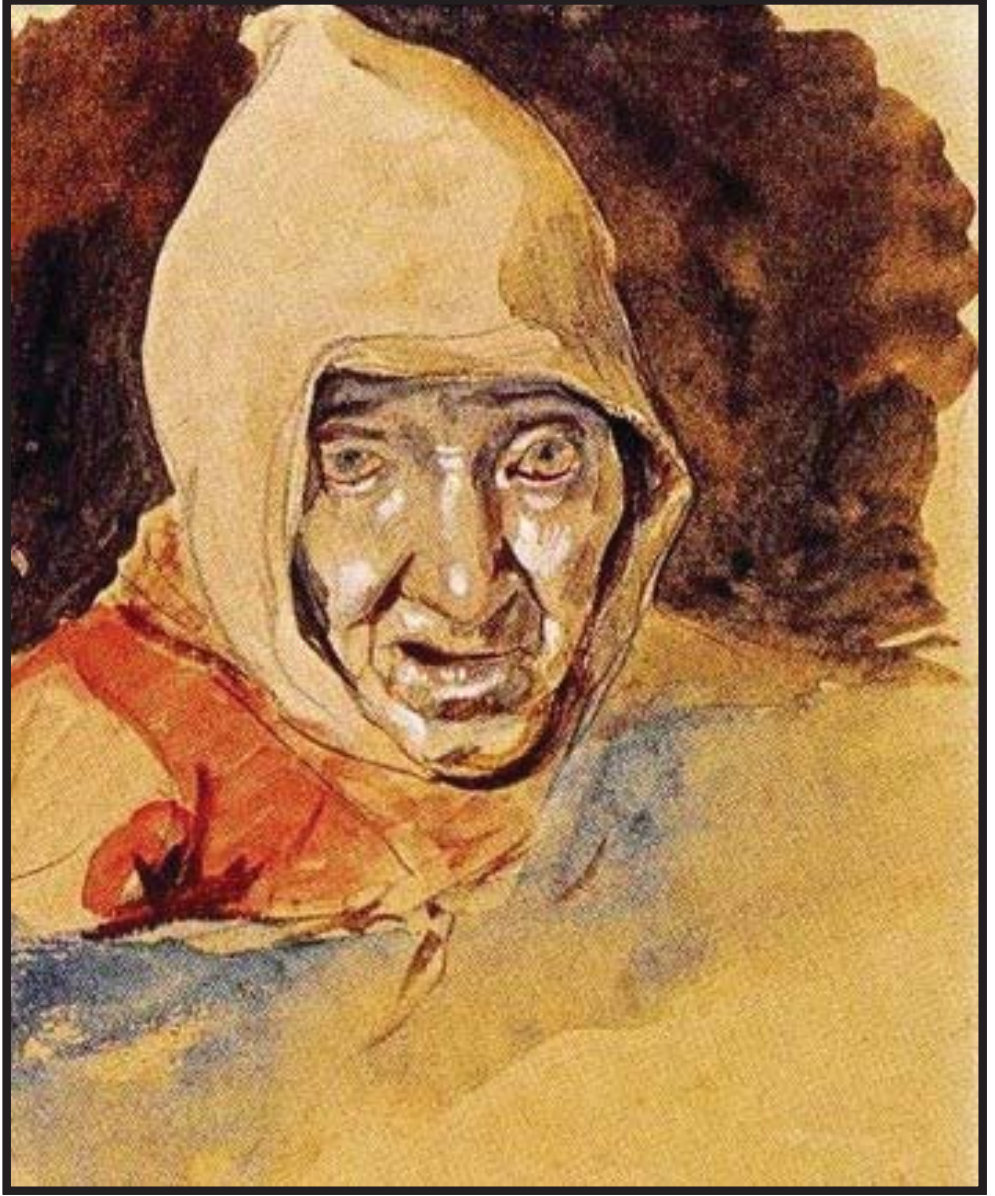
Resim 11 John Constable “Stonehenge” Taşdevri Kalıntıları - (kağıt üzerine suluboya)
(38.7 x 59.1 cm)-1835 Londra Victoria Albert Müzesi

2.3 Fransa'da Suluboya Resim Sanatı

İngiliz Suluboya Ressamları Derneği'nin sergileri komşu ülkelerde ve özellikle de Fransa'da hayranlık uyandırmıştır. Bundan önce Eugene Delacroix (1748-1863) etkilenecek suluboya çalışmalarına yönelmiş (Resim 12 <http://www.eugenedelacroix.org/Head-of-an-elderly-woman.html>).

Aynı zamanda Paris'de yayımladığı dergisinde de suluboya resim türüyle ilgili makaleleri birbirini izlemiştir. Delacroix, zappedilmez heyecanlarını suluboyada, daha bir coşkuyla dile getirir.

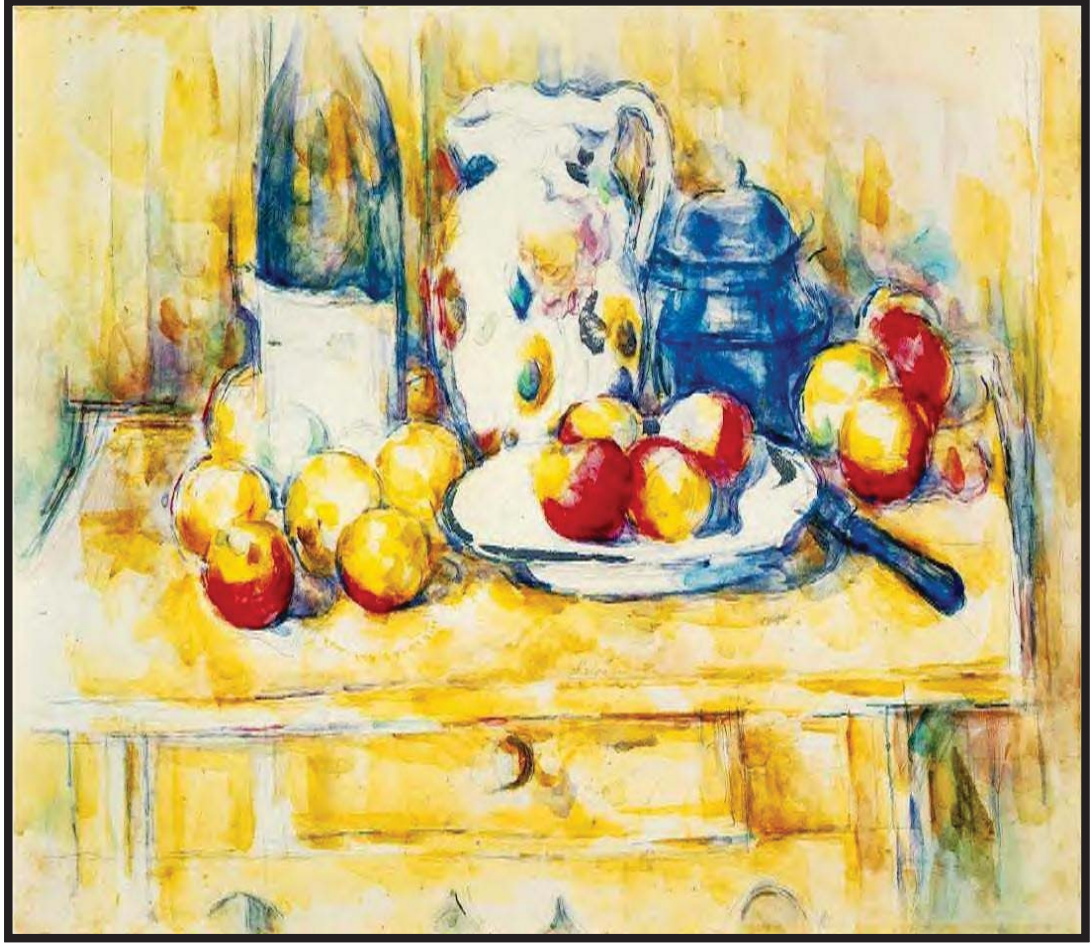

Resim 12 Eugene Delacroix “Kadın Başı” 1823, Özel Koleksiyon

Fransa'da sonraki yıllarda suluboya resim türü yaygınlaşmış ve bu ülkenin ressamı tarafından bir örgütlenme oluşturulmuştur. Bu, dünya suluboya alanının ülke olarak ikinci örgütlenmesidir. Kaynaklarda kurucu olarak Georges Viber (1840-1902) yer almaktadır. Bu topluluğun düzenlediği sergilerde August Rodin (1840-1917), Paul Cezanne (1839-1906) ve Henri Matisse (1870-1953) gibi büyük ustaların suluboyaları da yer almıştır. Paul Cezanne çağımız sanatına yön verenlerdendir. 1988'den ölümüne dek süren suluboya tutkusu, ölümsüz suluboya eserler bırakmasıyla kalmamış, bu dönem yaptığı yağlıboyalara da suluboya tekniği egemen olmuştur (Resim13).

(http://www.getty.edu/art/exhibitions/cezanne/zoom_apples.html.)

**Resim 13 Paul Cezanne "Natürmort" Kağıt üzerine suluboya, 1900-1906,
Wendy Emery Reves Koleksiyonu, Dallas Museum**

2.4 Almanya’da Suluboya Resim Sanatı

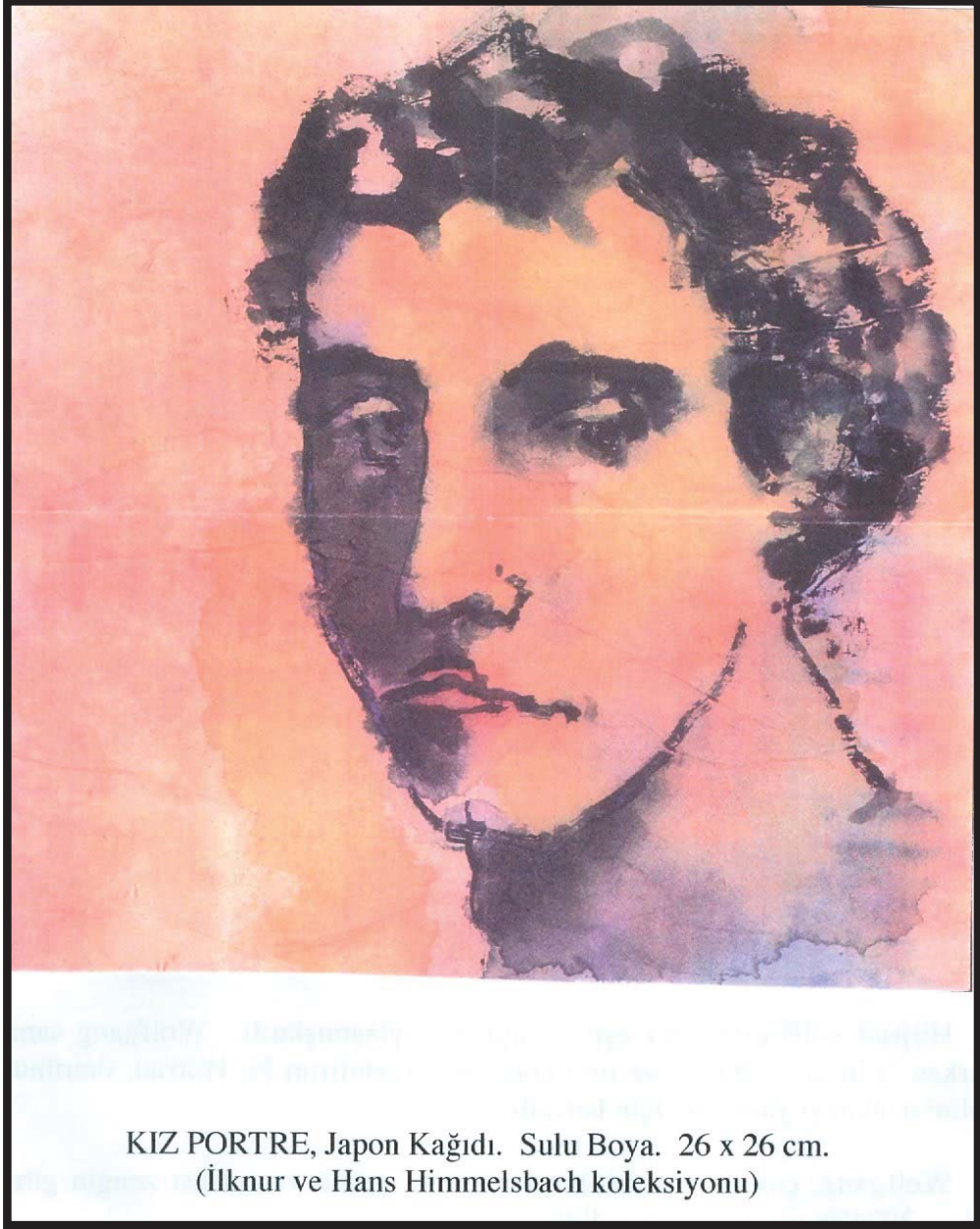
Almanya’da suluboya resme, yağlıboya resim kadar değer verilmemiş hatta, suluboya resim tekniğinin yağlıboyadan daha güç olmasına rağmen suluboya ile resim yapmak adeta heveskarlara mahsus bir iş gibi sayılmıştır (Nockher, 1961, s.3).

Suluboya örneklerine daha öncede değindiğimiz gibi Rönesans döneminde Albrecht Dürer’le başlanmış ve suluboya resim sanatı özellikle 19. yy.da bu ülkede yaygınlaşmıştır. Avrupa sanatında suluboya resminin gerçek öncüsü sayılan Rönesans’ın dahi sanatçısı Albrecht Dürer (1471-1528) sayesinde manzara resmi, renkli resmin başlıca konu dallarından biri haline gelmiştir (Erol ve Edgü, 2001, s.9). (Resim 14 <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Albrecht>)

**Resim 14 Albrecht Dürer- 1495 “Trent kuzeyinden Görünüm” (23,8 cm × 35,6 cm),
suluboya ve guaj, Bremen Sanat Galerisi, 1945 yılından bu yana kayıp**

Karl Phillipp Fehr (1765-1816), Adrian Ludwing Richter (1830-1884) güçlü bir suluboya ustaları olarak bilinmektedir. 20.yy. başlarında ise Christian Refine (1840-1938), August Macke (1887-1914) suluboya resim tarihinde dünyaca kabul edilmiş unutulmaz isimlerdir. Bu önemli sanatçılar arasında ülkemizi görmek için gelip ve üç yıl kalarak güzel bir sergi açan Wolfgang Kappis (1927-2004) yer almaktadır (Resim 15 <http://akkentolcay.blogspot.com/2010/04/24220-sanatci-cenneti-bodrum.html>).

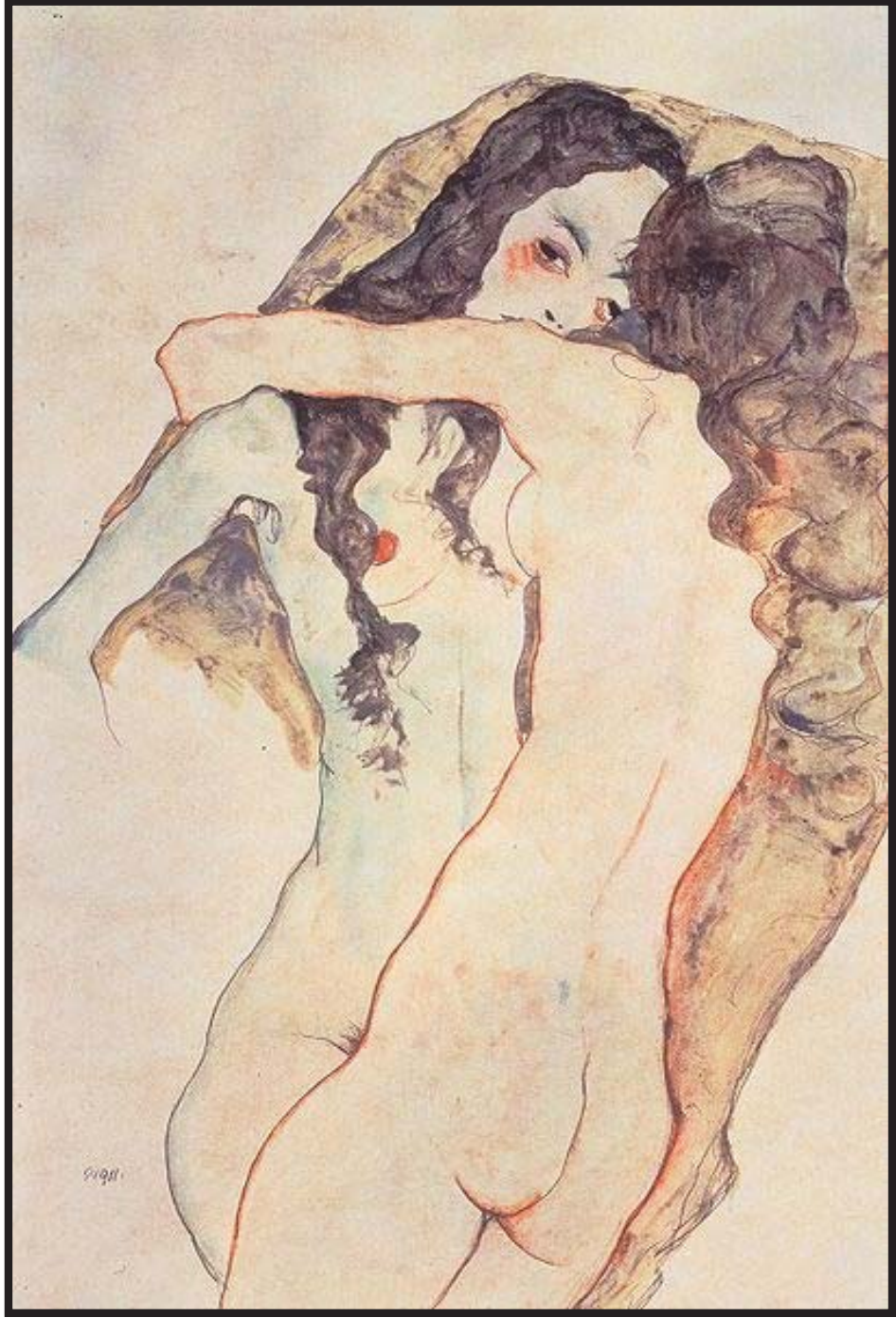
Resim 15 Wolfgang Kappis, Suluboya Portre, 26x26 cm.

2.5 Avusturya'da Suluboya Resim Sanatı

Avusturya da Rudolf Von Alt (1812-1905) suluboya resim sanatında önde gelen bir sanatçıdır. Dışa vurumculuğun büyük ustalarından olan Oskar Kokoschka (1886-1980) çağımıza yön veren sanatçılardandır. Birer yağlıboya ressamı oldukları halde suluboyada da ölümsüz eserler vermiş olan yeni kuşaktan Herbert Boeckl (1894-1966), Gustav Klimt (1862-1918) ve Egon Schiele (1890-1918) gibi ustaları da anımsamamız gerekmektedir (İslimyeli, 2005, s. 46-53-63). (Resim 16)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egon_Schiele

**Resim 16 Egon Schiele "Sarılan İki Kadın" 1911, 56 x 37 cm.
Kağıt üzerine kalem ve suluboya, Özel koleksiyon**

2.6 İtalya'da Suluboya Resim Sanatı

İtalya'da da suluboya resim sanatına gösterilen ilgi küçümsenemez. Bunda doğanın görkemli ve etkileyici payı bulunmaktadır. Geziler sırasında sanatçıların kullandıkları en uygun resim malzemesi suluboya olmuştur. Suluboya ressamlarından önde gelenleri yapıtları arasında Venedik konulu çalışmalarına yer vermişlerdir. Bunlardan ünlü bir suluboya ustası olan Prezoisi'yi (1816-1882) ve Maurice Prendergart (1858–1924) sayabiliriz. Prezoisi bir İtalyan sanatçısından çok, Türk okulu sanatçısıdır.

(Resim 17 (<http://www.antikalar.com/v2/konuk/konuk0806.asp> 23 aralık 2013), (Resim 18 <http://www.wikipaintings.org/de/maurice-prendergast/scene-of-venice>))

İtalya son yıllarda sanat konusunda liderliği Fransa'ya kaptırmış olsa da, freskten mozaiğe, yağlıboyadan suluboyaya her türlü sanat bugün de coşku ile sürdürülmektedir (İslimyeli, 2005, s.70).

Resim 17 Amadeo Preziosi, “Rumeli Hisarı”, 1879, 43x69 cm, kâğıt üzerine suluboya, Ömer M. Koç koleksiyonu.

Resim 18 Maurice Prendergast – Venedik Sahne, 1911-1912
Kağıt üzerine suluboya, (36,83 x 50,8 cm),
Özel Koleksiyon

2.7 Amerika'da Suluboya Resim Sanatı

İkinci Dünya Savaşı ile ülkelerini terk etmek zorunda kalan Kandisky, Chagall, Klee gibi döneminin en ünlü ressamı Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşmişler ve ülkelerine dönmeyerek, burada resim sanatının gelişimine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Bu ressamların çalıştıkları teknikler arasında suluboya da önemli bir yer almıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde suluboya resim sanatının yaygınlaşması yine İngilizler sayesinde olmuştur. Bilindiği gibi bu ülkeye ilk yerleşenler İngilizlerdir. 19.yy.da İngiliz suluboya sanatındaki patlama, burada da kendini göstermiş ve çok önemli suluboya ressamlarının yetişmesine neden olmuştur.

Bunlardan en önemlileri; Winslow Homer (1836-1910), James McNeill Whistler (1834-1903), John Marin (1870-1953), George Peasse Ennis (1884-1936), John Pike (1911-1979), Ranolph Bye (1916-2003), Charles A. Mahoney (1903-1968), Leon Franks (1914-1970), Dong Krigman (1911-2000), Ted Kautzky (1896-1953) ve Hevard Simon (1896-1953)'dur (İslimyeli, 2005, s.72-74-75-76).

(Resim 19 <http://www.watercolorpainting.com/famousartist/marin.htm>), (Resim 20)

**Resim 19 John Marin "Marin Adası" (1914) Suluboya - 41.5cm x 36.6cm
Norman O. ve Ella A. Stone Memorial Fonu Cleveland Sanat Müzesi**

Resim 20 John Pike “Balıkçılar” 1950, Çift taraflı suluboya, 43.18 x 68.58 cm

2.8 Çin’de Suluboya Resim Sanatı

Suluboya alanındaki ilk örnekler Uzakdoğu'da, özellikle Çin’de ortaya çıkmıştır. Çin resim sanatının ilk izleri Yang-shao uygarlığının pişmiş toprak kapları üzerinde görülmüştür. Bunlar genelde tuğla kırmızısı ve siyah arası değişen renklerde fırça kullanılarak işlenmiş geometrik desenlerdir. Esnek kamış kalemlerle gerçekleştirilen yazılan ya da sert zeminler üzerine kazılan resimlerin yerini, kağıt ile yumuşak ve esnek kıl fırçanın icat edilmesinden sonra, yazı ile resmin bir arada uygulandığı, metne bağlı olarak tasarlanan kompozisyonlar almıştır. Eserlerde aynı anda üç sanat birden izlenebilmektedir. Şiir, resim ve kaligrafi.² Çinlilerin ilk yaptıkları resimlerde ana malzeme çoğunlukla mürekkepler olmuştur. Bunların renklendirilmesi için en uygun malzeme olarak da suluboya kullanılmıştır. Mürekkeple çalışılırken, önce kompozisyon çizilmiş, sonra kağıt ya da ipek üzerine esnek, yumuşak bir fırça ile yayılan bir suluboya tabakasıyla renklendirilmiştir (Bedin, (çev: Soley, E.), 1985, s. 36).

Çin resminde manzara, kuş, çiçek ve insan tasviri ana konu olarak işlenmiştir. Gu Kaizhi (345-406) and Wu Daozi (265-316) gibi ustaların aşama aşama kurduğu tasvir boyama temelleri, 6 hanedanlıktan (222-589) Tang Hanedanlığına kadar uzanır. Kuş ve çiçek boyamalarında ise, yüce Tang hanedanlığı imparatorluk stili ana akım olmuştur. (<http://www.turkcindostlukvakfi.org.tr/s.17>)

Birçok eleştirmen, manzara resminin Çin resim sanatında en tepe yapı olduğunu düşünürler. Beş Hanedanlıktan Sung Hanedanlığı dönemi (960-1279) boyunca, Çin manzara resim sanatının “büyük çağı” olarak bilinmektedir. Bu dönemde resimde güney ve kuzey olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Bedin, (çev: Soley, E.), 1985, s. 45).

Kuzeyde, Chu Jan Fan Kuan (990–1020)ve Guo Xi (1020-1090) gibi sanatçılar, sert kayaları betimlemek için güçlü fırça darbeleri, mürekkep yağmuru, güçlü kara çizgiler kullanarak yüksek dağları resmetmişlerdir (Resim 21 http://en.wikipedia.org/wiki/File:Fan_Kuan_Travelers_Among_Mountains_and_Str_eams_-_Google_Art_Project.jpg).

---

² Süslü yazı yazma sanatı.

**Resim 21 Fan Kuan “Dağlar ve Akarsular Arasında Gezinler” (1000-1020)
İpek üzerine mürekkep, 206.3 × 103.3 cm
Ulusal Saray Müzesi Tayvan**

Güneyde Budist etkiler altında kalmıştır. Dong Yuan (934-962) ovalarmışçasına yumuşak fırça darbeleriyle, sakin sahneler içinde kasabalarının nehirlerini ve gürül gürül akan tepelerini resmetmiştir. Bu iki tür sahne ve teknik, klasik Çin manzara resim sanatının tarzı olmuştur.

19. yüzyıl ve 20. yüzyıl sonlarında, Çinli ressamlar gittikçe artarak Batı sanatına benzer resimler sergilediler. Modern ressamların arasında en çok sevileni hayatına fakir bir köylü olarak başlayıp büyük bir usta olan Qi Baishi'dir (1864-1957). Onun en iyi bilinen çalışmaları ise çiçekleri ve küçük hayvanları tasvir edilmiş olanlardır (Resim 22 <http://www.wikipaintings.org/en/qi-baishi/protein-and-cherries-1944>).

Resim 22 Qi Baish, Sincap, 1944, Mürekkep ve yıkama boya

Yeni Kültür Hareketi'nin başlangıcıyla, Çinli sanatçılar Batı tarzı teknikleri kullanmayı benimsemeye başladılar. Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında, sanatçılar sosyalist realizm ortaya koymak üzere teşvik edilmişlerdir. Profesyonel sanat çevrelerindeki bu gelişmelerle birlikte, açık hava resim sergilerinde ve kırsal alanlardaki duvar resimlerinde günlük köylü hayatını resmeden çoğalmalar mevcuttu (<http://www.turkindostlukvakfi.org.tr/sayfa.php?id=17>).

Bu günkü Çin'de 15 üniversitede suluboya eğitimi verilmektedir. Akademik eğitim Çin'de suluboyanın gelişmesinde önemli bir etkidir (Gürcün D. AD Haber Dergisi. Sayı: 90 Temmuz/Eylül 2013 s.32).

Çin'in en önemli suluboya ressamaları arasında Zhou Tianya, Cheng-Khee Chee, Guan Weixing, Han Esheng ve Liu Yi sayabiliriz.

(Resim 23 Gürcün D. AD Haber Dergisi. Sayı: 90 Temmuz/Eylül 2013 s.33

(Resim 24 International watercolor society, 2012, s.35),

(Resim 25 International watercolor society colors of the world 2013 s.16)

Resim 23 Zhou Tianya, Anne ve Çocuk. 36x56cm, suluboya

Resim 24 Cheng-Khee Chee -2010 suluboya, (56cm x76cm).

Resim 25 Liu Yi. “Efes İtibaren İlham” suluboya, (90 cm x136 cm)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK RESMİNDE SULUBOYA GELENEĞİ

3.1. Cumhuriyet Öncesi

3.1.1. İslamiyet Öncesi ve Selçuklu Dönemi

İslamiyet'ten önceki döneme bakacak olursak, Türklerin Budizm, Maniheizm ve İslamlık devri olarak üç din çerçevesi içindeki eserleri içine alır. Eski Türk resminin asıl temsilcileri Uygur Türkleridir. Eski Uygur şehirleri harabelerinde bulunan sekiz ve dokuzuncu yüzyıllardan kalma Budist ve Maniheist duvar resimleri ile minyatürler Türk resminin bugüne kadar bilinen en eski örnekleridir. Bu resimlerde rahipler, Uygur Prensleri, vakıf yapan müzisyenler tasvir edilmiştir. Kompozisyon sıralama ve simetrik bir düzendedir. Koyu mavi ve kırmızının çok olduğu parlak renkler kullanılmıştır (Aslanapa, 1988, s.12-18).

İslamiyet'in kabulüyle beraber Türklerin, resim sanatlarını özellikle minyatür alanında daha da geliştirdikleri görülür. Bağdat'ta ilk minyatür okulu Selçuklular tarafından açılmıştır. XIII. yüzyıla kadar, Selçuklu sultan ve emirlerinin katip ve nakkaşları Uygur Türklerinden seçilmiştir.

İslamiyet döneminde, nakış-resim (minyatür) sanatının en geniş uygulama alanı el yazmalarının sayfaları olmuştur. "Minyatürlü" el yazmaları arasında Anadolu'da meydana getirilmiş en eski örnek, XII. Yüzyıla ait Varka ve Gülşah yazmasıdır. Varka ve Gülşah minyatürlerinin XII. Yüzyılda Konya'da yaşamış olan Abdülmümin adlı bir sanatçıya ait olduğu bilinmektedir (Tansuğ S. 2012, s. 30). (Resim 26 <http://www.altinoran.com/2012/03/30/anadolu-selcuklu-donemi-turk-minyatür-sanati/>)

Selçuklu minyatürlerinin konuları, aynı dönemdeki Batı minyatürlerinin aksine, din dışı konulardır. Sanatçıların resimledikleri kitaplar, astronomi, tıp, tabiat bilgisi ya da edebiyat eserleridir (Güvemli, 1982, s. 220).

Resim 26 Varka ve Gülşah albümünden , Şam hükümdarının ve Gülşah'ın Şam'ı terk eden Varka'yı (atlı) uğurlamaları 13.yy. başı
(İstanbul Topkapı Müzesi Kitaplığı Hazine 841.s.62a)

3.1.2. Selçuklu Dönemini ve Osmanlı Dönemi

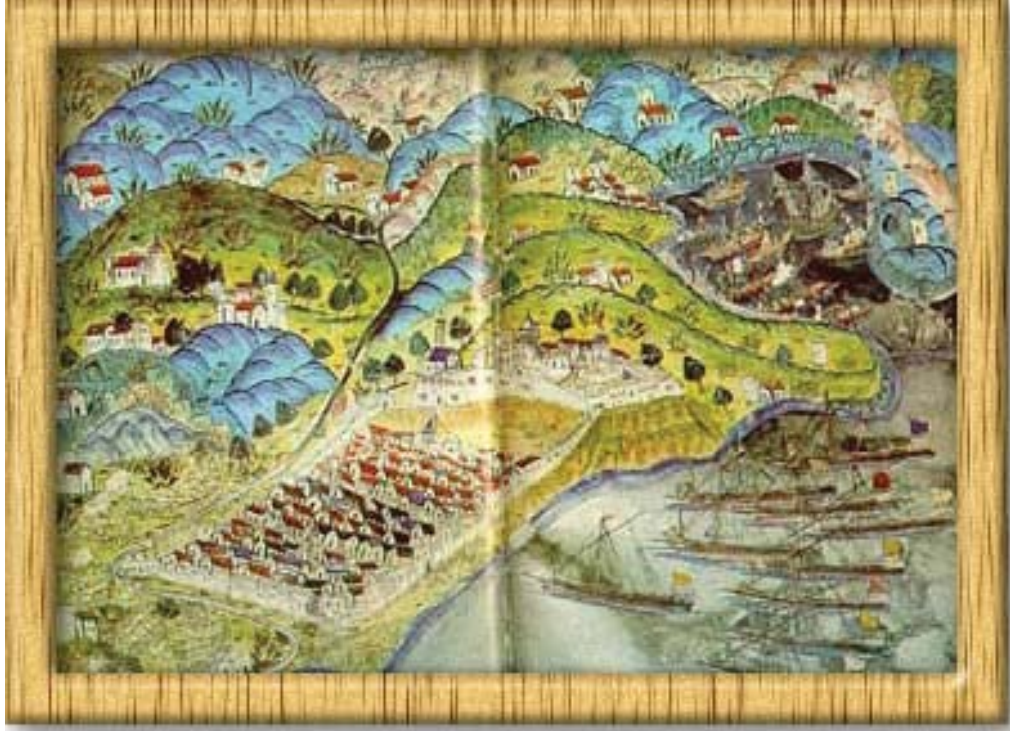
Selçuklulardan sonra Osmanlılar zamanında, Nakkaşhane, Nigarhane denilen, birçok resim okulu açılarak, buralardan birçok nakkaş yetişmiştir. Osmanlı Döneminde Türk Minyatürleri Fatih'in İstanbul'u almasından sonra başlamış, Padişah bu sanatın gelişmesi için İtalya'ya ressamı gönderdiği gibi oradan da ressamı getirmiştir. Hakkında bilgi sahibi olunan en eski minyatürçü, XVI. yüzyılda yaşayan Nakkaş Haydar adıyla tanınan Nigari'dir. Kanuni, II.Selim ve Barbaros Hayrettin Paşa portreleri, renk olgunluğu, hoş çizgi ritmi bakımından Türk minyatür sanatının en önemli örneklerindedir. XVI. yüzyılın minyatürçüleri arasında Matrakçı Nasuh'tan başka Kanuni ile Barbaros Hayrettin Paşanın portrelerini yapan Nigari takma ismini kullanan Haydar Reis'dir (Turani, 1989, s. 51).

XVI yüzyılda el yazmalarını resimleyen atölyelerin en ünlüsü Nakkaş Osman atölyesidir. Nakkaş Osman ve çırakları *Hünernâme* ve III. Murat *Sürnamesi*'ndeki minyatürlerle tanınmışlardır. III. Murat'ın sürnamesinde, İslam nakış-resim sanatı'nın ilgi çekici kompozisyon şeması uygulanmıştır. 52 gün süren ve dünya tarihinin en uzun şenliği olarak bilinen törenin geçit ve eğlenceleri, 400'ü aşkın bir dizi resme konu olmuştur (Tansuğ. 2012, s.32). (Resim 27)

Resim 27 III. Murat Sürnamesi
NAKKAŞ OSMAN
Topkapı Sarayı Kitaplığı, 16. Yüzyıl

XVI. yüzyılda İslam dünyası içinde sadece Osmanlılarda önemli bir yeri bulunan figürsüz manzara resimlerine, Kanuni Sultan Süleyman'ın sefer yolları ve menzillerini belgeleyen el yazmalarında rastlanmaktadır. Ünlü Osmanlı sultanının Bağdat ve Belgrad seferleri bir ordu mensubu olan Matrakçı Nasuh tarafından yazılıp resimlenmiştir. *Der Beyanı Menazili Sefer i Irakeyn, Süleymanname* yazmaları, Matrakçı Nasuh'un ünlü yapıtlarıdır (Tansuğ. 2012, s. 34). (Resim 28 <http://www.turkresmi.com/dosyalar/3.htm>)

Resim 28 Nis Limanı SÜLEYMANNAME
Topkapı Sarayı kitaplığı H. 1608 s.4 1545 c

XVII. yüz yılın tanınmış minyatür ustaları, Hasan Paşa ve Ahmet Nakşî'dir. Sonraki yüzyıllarda, minyatürlerdeki kompozisyon ve manzara anlayışına Ahmet Nakşî'nin eserlerinin etki ettiği görülür. Batılı resim anlayışını, gelenekselliğe başarılı bir biçimde uygulayan Levnî ve Abdullah Buharî bu dönemin öne çıkan sanatçılarıdır.

XVIII. yüz yılda ise asıl adı Abdülcelil Çelebi olan Levni, minyatür sanatının şaheserlerini vermiştir. Portrelerin ve kıyafetlerin ayrıntılı-detaylı çizimlerinden, Levni'nin resmini yaptığı figürü çok detaylı gözlemlediği belki de bizzat modellerin poz verdikleri sonucuna varılabilmektedir. Bununla birlikte kıyafetler üzerindeki desenlerin ise nakkaşın kendi hayal gücünü kullanarak yapmış olduğu özgün tasarımlar olduğu gözlenmektedir. Figürler ve kıyafetlerdeki kıvrım ve hatlar üzerinde görülen gölgelendirmeler resimlere boyut kazandırmaktadır.

Levni'den itibaren boya tabakası incelmış, giderek suluboya veya guaja dönüşmüştür. Renk değerleri ve ışık, gölge gibi batılı unsurlar benimsenmiştir. İki boyutlu bir resim sanatı olan minyatürde üçüncü bir boyutun aranması da en göze çarpan yeniliklerdendir (MEGEP, 2006, s.4 http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/sanat/moduller/cagdas_turk_sanati.pdf s.8). (Resim 29)

Resim 29 LEVNİ, “Genç Kadın”1710-1720 yılları arası, kağıt üzerine suluboya
Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı, H.2164

XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Batı Sanatı etkinliklerinin yoğunlaşmasıyla kitap resmi mahiyetindeki minyatür giderek önemini yitirmiştir. 1774-1789 döneminden itibaren daha çok padişah portrelerinin yer aldığı albümler, kıyafetnamelerin resimlendirildiği dönem başlamıştır. Bu dönemin sevilen şairlerinden Fazıl Enderuni'nin çeşitli ülkelerinin erkek ve kadın güzelliklerini anlattığı Hubanname ve Zenanname (Osmanlı döneminde toplatılan ilk kitap) adlı eserini, pastel tonlarla yapılmış suluboya resimler olarak değerlendirmek mümkündür (Resim 30).

Resim 30 Enderunlu Fazıl'a ait "Doğum Yapan Kadın" minyatürü.
Hubanname ve zenanname

Osmanlı saray çevresinde batılı resim geleneğine duyulan ilginin giderek artması konusunda Avrupa resmine yabancı olmayan, eğitimli Hıristiyan azınlık sanatçılara iş verildiği görülür. Bu ressamların kağıt üzerine guaj boya ile resmettikleri kadın ve erkek figürleri, geleneksel minyatürden tamamen farklı portre karakteri gösteren gerçekçi resimlerdir.

III. Selim döneminde Osmanlı Sarayında etkin olmuş, kağıt, sıva ve tuval gibi değişik malzemelerden oluşan yüzeylere resimler yapmış bir sanatçıda Konstantin Kapıdağlı'dır.

Osmanlı minyatür sanatının XIX. yüzyılın ikinci yarısında tamamen sona erdiği kabul edilmektedir. 1811 yılında hazırlanan Sefaretname-i İran adlı eserdeki suluboya manzara resimleriyle, Tasvira-i Süfera adlı eserin nüshalarında yer alan Osmanlı elçilerinin portreleri, en geç tarihli kitap resmi örnekleridir. Bu tarihten sonra Osmanlı sanatında minyatür resminin yerine, batılı anlamda tuval resimleri almıştır (Topak, Yalçın ve Güngör, 2001).

Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'a gelen yabancı ressamın azınlık ve Levanten sanatçılar ile Türk sanatçıların Padişaha ve saray çevresine yaptıklarını sunmakta ve aldıkları siparişler ile sanatlarını icra yoluna girdikleri bilinmektedir. Ancak kısa süreli veya uzun yıllar İstanbul'da yaşayan yabancı ressam, Hıristiyan, Levanten tebaaya mensup ressam Pera'da özel atölyeler kurmaya ve resim sergileri açmaya başlayınca Pera'da bir sanat pazarı oluşmuş ve sarayın dışında resim talep eden bir burjuva kesiminin varlığı söz konusu olmuştur.

III. Selim (1789-1807) döneminde eğitim programlarında pozitif bilimlere ağırlık verecek yeni askeri okullar açılmaya başlanmıştır. Askeri okulların ders programına koyulan resim dersleri, batılı anlamda resim sanatının gelişmesindeki en önemli etken olmuştur. Eğitim programında resim derslerine ilk defa yer veren okul; 1793 tarihinde III. Selim'in kurduğu Mühendishane-i Berri-i Hümayun olmuştur. Topçu okulunun kuruluşu ile ilgili olarak hazırlanan kanunnameye göre programda ilk yıl resim dersleri vardı (Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, s.22-24).

3.1.2. Asker Ressamlar Dönemi

Asker ressamının görevleri arasında belgeci bir yaklaşımla bazı askeri konuları resimlemek vardır. Asker ressamının yerine getirdiği en önemli görevlerden biri, Osmanlı toprakları içinde gezdikleri yörelerin desen ve suluboya resimlerini yapmış olmalarıdır. Asker ressamı bu soruna kesin bir belgencilikle yaklaşmış ve renk unsurunun süratle uygulamak zorunda olduğu koşullarda suluboya tekniğine başvurmuşlardır (Tansuğ, 2012, s.61).

Lale Devri'nden (1718-1730) bu yana süre gelen yabancı ressamın büyük çoğunluğu İtalyan'dı. Ve hemen hepsi suluboya ressamıydılar. Daha önce belirttiğimiz gibi minyatür uğraşılardan kaynaklanan suluboya resim malzemesini yakından tanımanın etkisiyle İstanbul sanat ortamı suluboya resmi sevmekteydi. Mühendishane ve Harbiye'den yetişen ressamın suluboyaya yönelmelerinin altında bu önemli bir etkendi (İslimyeli, 2005, s.94).

II. Mahmut Dönemi'nde (1808-1839) Askeri Tıbbiye (1827) ve Harp Okulu (1834) programlarına serbest resim derslerinin konulması, resim öğretimi için Avrupa'ya öğrenci gönderilerek, gelişmeleri teşvik edilmiştir.

Birinci Kuşak Asker Ressamlar arasında saydığımız Hüsnü Yusuf (1817-1861), Ferik İbrahim Paşa (1815-1899) ve Ferik Tefik Paşa (1819-1866) batı anlamında suluboya ve yağlıboya eserler vermeye başlamış ressamlarımızdır (VURAL, Y:8 S:2-3, Ağustos, Aralık 2004, s.116).

Hüsnü Yusuf Bey ve onun öğrencisi olan Ahmet Emin Bey (1826-1891) İngiltere de uzun süre kalmalarından olsa gerek, güçlü bir suluboya ressamı olmuşlardır.

Türkiye'deki suluboya resim sanatının gelişimine, 1864 yılında Askeri Okullar Nazırı Galip Paşa tarafından kurulan, Menşe-i Muallim'in çok önemli katkıları olmuştur. Bu okul içinde oluşturulan resim bölümüne, Mühendishane ve Harbiye'den ressam olarak mezun olmuş, genç subaylar kabul edilmiştir. Menşe-i Muallim'in müfredat programları çok yüklü olup, programlar arasında şu dersler yer almıştır. Hendese-i Resmîye (Tasarı Geometri), Menazır ve Gölge (Perspektif),

Resmi Hatti (Teknik Resim), Fen-i Teşri (Anatomi), Karakalem Resim, Sebya Resim, Modelden Resim, Tabiattan (Doğa) Resim, Tasarvuri ve Hayali Resim (İmaj), Yağlıboya Resim, Suluboya Resim, Fotoğrafçılık ve Elbise Tarihi. Burada her ders bağımsızdır ve sınıf geçmek için bu derslerin tümünden yeterli not alabilme zorunluluğu uygulanmıştır. Böyle olunca, suluboyada da bir yerlere ulaşmaları beklenen öğrenciler suluboyanın büyümesine kapılarak, sanat yaşamları boyu bu resim türünü bırakamamışlardır. Öğretmenlikleri süresince öğrencilerine de suluboya resim tekniğini sevdirmişlerdir (İslimyeli, 2005, s.95).

Osmanlı'da batılı tarzda yapılan resimlerin yer aldığı ilk resim sergisinin, 28 Aralık 1845'de Oreker adlı manzara ressamı tarafından sarayda açılması batılılaşmada önemli bir adım sayılır (Tansuğ. 2012, s.91).

İkinci Kuşak Asker Ressamları temsil eden sanatçıları Şeker Ahmet Paşa (1841-1907), Osman Hamdi Bey (1842-1910), Süleyman Seyyid Bey (1842-1913) ve Hüseyin Zekai Paşa (1860-1919) oluştururlar.

1848'de Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) ve aynı yıl öğretmen yetiştirilmek üzere Darülmualimin açılmıştır. 1868'de Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi), 1873'de Darüşşafaka Lisesi yeni kuşakları yetiştirmek üzere açılan okullardır. Bu okullarda öncelikli amacın askeri okullarda olduğu gibi eğitime katkı sağlamak olduğu bilinmekle beraber, öğrenciler arasında resim tekniklerinin öğrenilmesi ve resim sanatını tanınmasını ve sevilmesi sonucunu doğurmuştur. Resim sanatına ilginin oluştuğu ve resim sergilerinin açıldığı İstanbul'da Sanat eğitimi veren bir okulun açılması kaçınılmazdı. 1 Mart 1883'de Sanayi-i Nefise Mekteb-i Ali'si Osman Hamdi Bey 'in müdürlüğünde açılmıştır.

Sanayi-i Nefise Mekteb-i'nin ilk resim hocaları arasında olan Osman Hamdi Bey (1842-1910), Osmanlı aydını olarak önemli bir kimliğe sahip oryantalist bir ressamdır. Osman Hamdi Bey'in oryantalizm modasının ülkemizdeki tek temsilci olduğu söylenebilir. Oryantalist bir sanatçı olarak tarihi eserleri dekor olarak kullandığı tablolarında figürü kompozisyonun gerçek bir ögesi olarak ele almıştır (Arkas Sanat Merkezi Katalogu, 2013, s.32).

İkinci Kuşak Asker ressamlar geleneğinin en önemli temsilcilerinden olan Şeker Ahmet Paşa'nın resimlerinde insanlara ve olaylara odaklı yaklaşım yerine;

ormanlar, meyveler, çiçekler, geyikler, koyun sürüleri ve çoban köpekleri sevgi ile işlenmiş motiflerdir. Sanatçının büyük boyutlu natürmortları ise, sürüş ve renk olarak tercihlerini ve becerilerini en başarılı biçimde yansıttığı işler olarak diğerlerinden ayrılır (MEGEP, 2006, s.10).

Süleyman Seyyid Bey (1842-1913), natürmort ve manzara ressamı olarak kendinden sonra gelenlere de resim sevgisi aşılamıştır. "Fenni Menazır" (Bilimsel Perspektif) isimli bir de kitap yazmış olan ressam, Türk suluboya resim sanatının en önemli temsilcilerinden biri olmuştur (Turani, 1989 s.665). (Resim 31 <http://www.tarihnotlari.com/suleyman-seyyid/>)

Resim 31 Süleyman Seyyid Bey “Derviş-1898”, Kağıt / Suluboya (55 x 40 cm.)

Üçüncü Kuşak Asker Ressamlar arasında en önemli görünenlerse, Hoca Ali Rıza (1858-1930) ile Halil Paşa (1852-1939)'dır.

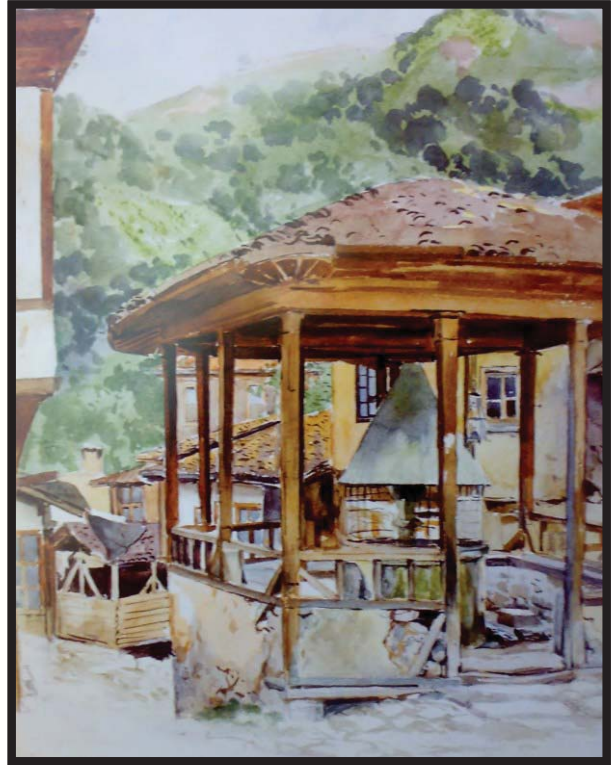
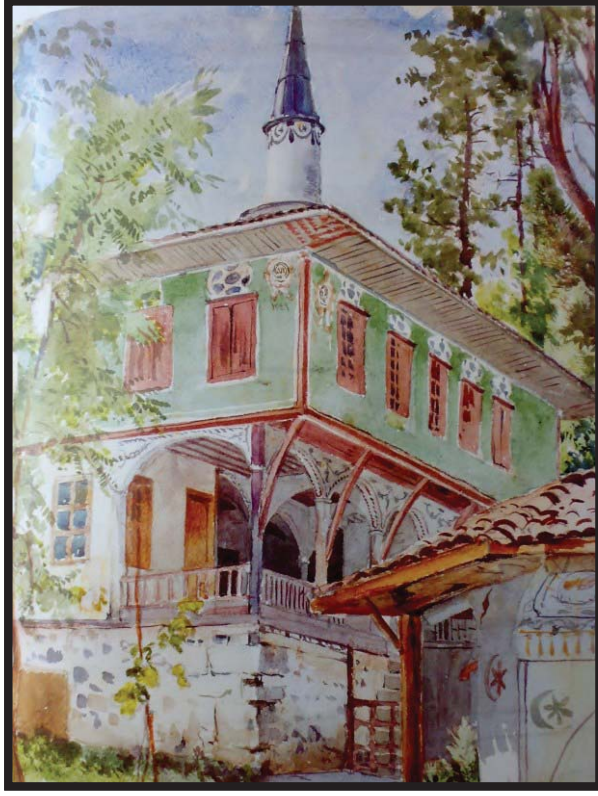
Askeri okullardan yetişen, akademik anlamda bir desen ve suluboya ustası olan Üsküdarlı Hoca Ali Rıza'nın doğa karşısında yaptığı desen, guaj, suluboya ile yağlı boyaların da hayranlık uyandıracak düzeyde duygulu bir sevgi ve titizlik vardır. Ressamlar arasında İstanbul'u en iyi anlatan, belki de onun en çok desenini resimlerini yapan kişi Hoca Ali Rıza'dır. Kendi sanatı hakkında söyle demiştir; *“Resim sanatının icap ettirdiği diğer tarzlardan da nasip almakla beraber, mesleğim peyzaj ressamlığıdır. Yegane zevkim, memleketimin tatlı semaları altında, zümrüt yeşili görüntüler üzerine serpilmiş, yerli ve milli bir yaşayışı anlatan, Osmanlı aşçıyanlarını, mahallelerini, manzaralarını, ağaçlık yerlerini, tarihi ve kıymetli eserlerini öldürmemek ve onlara uzun bir hayat vermek olduğu için, bu yolda yaptığımız pek çok poşadlar³, krokiler, gerek karakalem, gerek suluboya ve yağlıboya resimlerinin sayısı her gün artmaktadır”* (Tansuğ. 2012, s.99).

Pek çok suluboya yapıtı olmuştur. Suluboyalarında, bu resim türünün özelliği doğrultusunda daha çok sadeliğe yönelik kalmıştır. Hoca Ali Rıza Bey, her ne kadar kendisini izlenimciliğe kaptırmışsa da, paletini aydınlatmıştır. İlk döneminde siyah ve kahverengi yapıtlarında yer alırken, sonraları bu boyaları paletinden silmiştir (İslimyeli, 2005, s.103-106).

Suluboya ve guajla resimlediği küçük ölçekli eserlerini genellikle tuvalleri için bir ön hazırlık olarak düşünmemiş, başlı başına bir eser olarak ele almıştır. Hoca Ali Rıza küçük ölçekli desen ve suluboya işlerine de tuvallerine gösterdiği özeni göstermiş, büyük ölçekli bir resminde yer alabilecek zenginlikte bir betimi aynı titizlikle küçük bir kağıt parçasına da sığdırmıştır. Bu nedenle desen ve suluboya-guaj eserleri bugün yağlıboyaları ile yarışır değerdedir (Resim 32 Artium Sanat Evi Kataloğu 17 Temmuz 2013, 20.Yıl).

---

³ Poşad: Serbest ve çabuk birkaç kuvvetli çizgi ya da fırça vuruşuyla yapılan resim

Resim 32 Hoca Ali Rıza Çift Taraflı, Ön: Cami, Arka:Şadırvan Eski Türkçe İmzalı, 1924
Karton üzerine suluboya, (34 cm x 24 cm), Aile Koleksiyonu

3.1.3. 1914 Kuşığı (Çallı Kuşığı)

Batı'daki anlamına giderek daha çok yaklaşan resim patlaması, 1914 yılına rastlar. Sanayi-i Nefise'de açılan "Avrupa Sınavını" kazanan gençler, 1910'da Paris'e gönderilmişler.

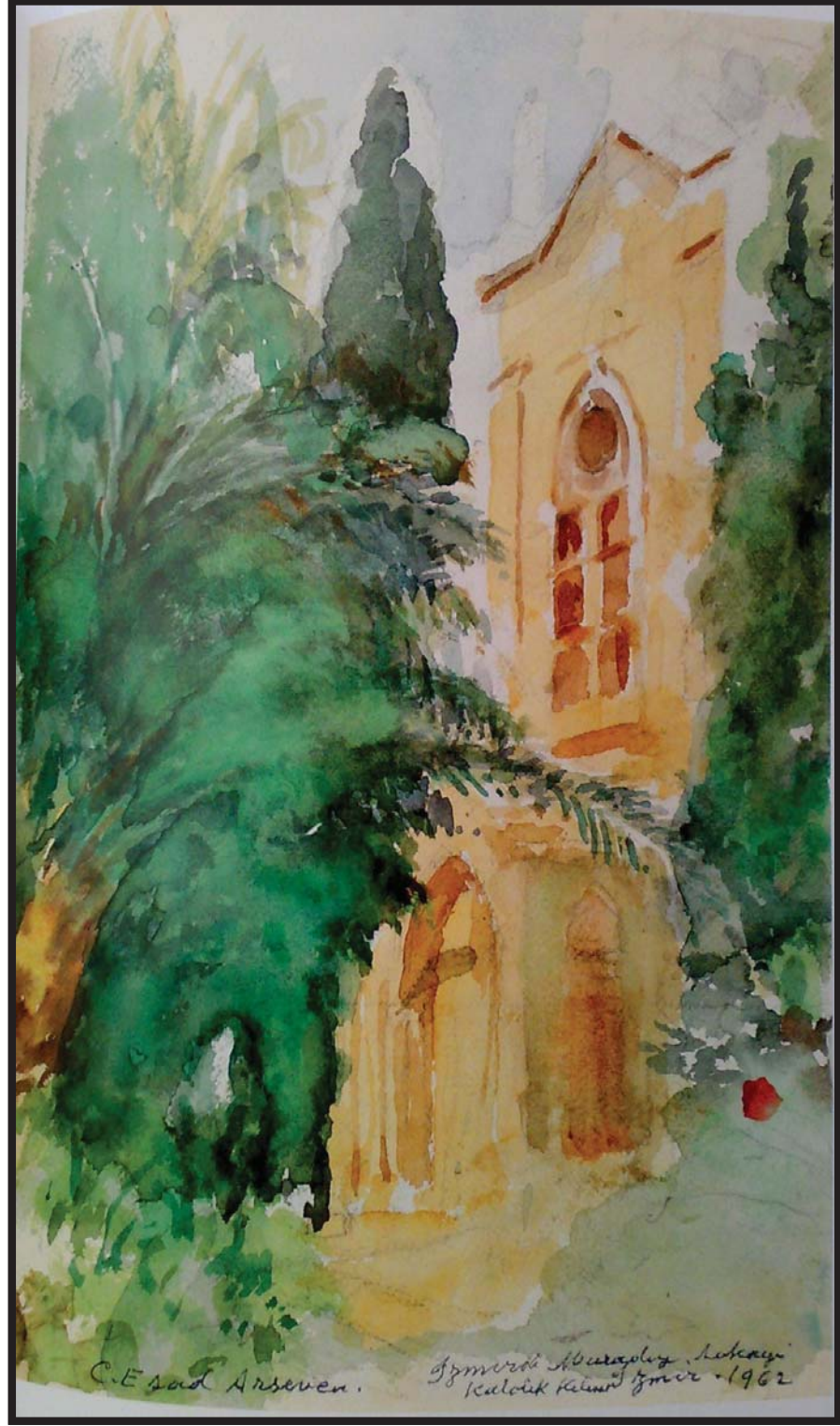
1914'de Batı eğitiminden dönen sanatçılara, üslup eğilimi ve resim anlayışı yönünden izlenimci niteliği yakıştırılır. 1914 kuşağının Batı'dan empresyonist etkiler almış olmaları ve gün ışığı ile koyu tonlarından arındırılmış saf renklere bağlılıkları yönünden bu yakıştırmanın haklı yanları vardır (Tansuğ, 2012, s.119).

Erken dönem manzara ressamı ile "Çallı Kuşığı" olarak adlandırılan izlenimci kuşak arasında geçiş döneminin manzara anlayışını temsil eden Halil Paşa (1852-1939), Hoca Ali Rıza gibi açık hava manzara ressamıdır. Figürde de güçlü eserler vermiş olan sanatçı, boğazın Anadolu yakasında Üsküdar, Beylerbeyi, Erenköy sahillerini izlemciliğe yakın ışık ve renk anlayışıyla resimlemiştir (Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013 s.44).

Celal Esat Arseven (1875-1971), yüksek mimar ve sanat tarihçi olmasının yanında Hoca Ali Rıza okulundan yetişen önemli suluboya ressamlarımızdandır. Eserlerinin büyük bir çoğunluğunu suluboya manzara etütleri oluşturmuştur (İslimyeli, 2005, s.109-110).

Arseven suluboya sanatına ilişkin görüşlerini şöyle ifade ediyor. "Suluboya resim yapmak, yağlıboya ve pastelden daha güçtür. Çünkü yağlı boya resimde iyi olmayan kısımları değiştirerek yeniden işlemek mümkündür. Suluboya da ise bu yapılamaz. Bir vuruşta yapılanların üzerine işlemek renklerin şeffaflığını bozar, resmi bir elde bitirmek ve boya üstüne boya koymamak icab eder. Bundan başka suluboyada biraz da tezyini mahiyet vardır. Her halde suluboya yağlı boyadan güçtür. Belki bu sebeptendir ki, ressamlar arasında iyi suluboya yapanların nisbeti, ancak yüzde yirmi tahmin olunabilir" (Renda, Erol ve Berk, 1982 s.111). (Resim 33 Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, s.143)

Resim 33 Celal Esad Arseven "İzmir" 1962 Kağıt üzerine suluboya (34x21,5cm)
Lucien Arkas Koleksiyonu

Bahriyeli İsmail Hakkı (1863-1926) daha çok deniz görünümünü konu alan suluboya resimlerinde “Hoca Ali Rıza” okulunun bir üyesidir. Deniz aşığı mühendis ressam olarak da anılmaktadır (Resim 34 Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, s.114).

Bu okulun etkileri, izlenimci resmin günümüze kadar uzanan örnekleri üzerinde de görülebilmektedir. İzlenimci sanat anlayışının, yağlıboyada zaman zaman akademik eğilimlerle de paralellik kurmasına karşın, suluboyacı ressamlar daha özgür bir tekniği geliştirebilmişlerdir. Bunda, suluboya tekniğinin kendine özgü kurallarının da payı olduğunu söyleyebiliriz (Renda, Erol ve Berk, 1982 s.109).

1914’de Batı’dan yurda dönen diğer sanatçılar arasında; Namık İsmail (1890-1935), Nazmi Ziya Güran (1881-1937), Feyhaman Duran (1886-1970), Avni Lifij (1886-1927) ve Sami Yetik’i (1878-1945) sayabiliriz.

1914 kuşağına “Çallı Kuşağı” adı da verilir. Bunun nedeni, Çallı İbrahim’in bir Anadolu kasabası insanı olmaktan kaynaklanan kavruk, ama esprili, anekdotları ve bohem yaşamıyla ün yapmış popüler bir sanatçı olmasıdır (Tansuğ, 2012, s.120).

**Resim 34 İsmail Hakkı “Boğaz içinde sandalçı” 1911,
Kağıt üzerine suluboya ve guaj (32,5x69)
Nilüfer-Haldun Cillov Koleksiyonu**

3-2 Cumhuriyet Kuşuğu

1923 yılı öncesi Osmanlı Dönemi sanat yaşamı günün koşulları elverdiği ölçüde Sanayi-i Nefise mektebinden yetişen bir avuç sanatçı, sanat yaşamını ellerinden geldiğince canlı tutmaya çalışmışlardır. 1908 yılında kurulan “Osmanlı Ressamları Cemiyeti” 1921 yılında “Türk Ressamlar Cemiyeti” olarak etkinliklerini sürdürmüştür. 1916 yılında 48 ressamın katılımı ile ilk resim sergisi Galatasaray Lisesinde gerçekleşmiştir.

Güzel Sanatlar Birliğinin bu sergilemeleri günümüze doğru süreklilik kazanmıştır. Özellikle 1923 yılında açılan serginin Atatürk’ün sanata verdiği önemi göstermesi bakımından ayrı bir özellik taşımaktadır. Ankara’da Cumhuriyet ilan günü açılan birinci Ankara sergisi Ankara’ya; Başkente duyulan ilginin de başlangıcı olmuştur. 1927 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi’nin ismi Devlet Güzel Sanatlar Akademisi olarak değiştirilip teşkilatlandırılmıştır.

1927 yılında “Serbest Resim Atölyesi” Güzel Sanatlar Akademisi’nin eğitimini yeterli bulmayarak güzel sanatların toplum tarafından benimsenmesini ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. İbrahim Çallı (1882-1960), Hikmet Onat (1882-(1977), Ruhi Arel (1880-1931), Ali Sami Boyer (1880-1967), Avni Lifij (1889-1927), bu Serbest Resim Atölyesinin oluşumunu sağlayan sanatçılardır (Ersoy, 1998 s.22).

Ali Sami Boyer (1880-1967), resimlerini tabiata bağlı kalarak, gördüklerini renk ve çizgilerle birlikte mümkün oldukça aslına sadık olarak, güneş tesirlerini de romantik bir hava içinde karton ve tuvallerine aktarmıştır. Realist ölçülerde eserler meydana getirmiş; oyma baskı ve suluboya tekniğiyle manzara ve mimari ağırlıklı iç ve dış mekan resimleri yapmıştır. Cumhuriyet Döneminde basılan ilk Cumhuriyet Pulları ile Evrak-ı Nakdiyyesi’nin (kağıt para) ressamı olması da önemlidir. Yedigün Dergisinin 12 Eylül 1934 tarihli 79. Nüshasında Hikmet Feridun (Es) ressam Ali Sami Bey’le yapmış olduğu röportajın konusu, Ali Sami Bey’in ressamlıktan kazandığı paralarla İstanbul Laleli’de yaptırmış olduğu apartmandır ve röportajın başlığı da “Fırçasıyla Apartman Yaptıran Bir Ressam: Ali Sami Bey” Ali Sami Bey,

babasından kendisine bir şey kalmadığını ve Sanay-i Nefise'ye devam ederek iyi bir ressam olmaya çalıştığını, “sanat, sanat içindir” düsturunun yanında “kese de mide için” anlayışını unutmadığını ifade etmiştir (Artist Dergisi, Ağustos 2003, Sayı 10 s.54-55-58-59-61). (Resim 35)

Resim 35 Ali Sami Boyer “Hisar” Kağıt üzerine suluboya (38x26 cm)

3-2-1 “D” Grubu

Cumhuriyetin kurulmasından 10 yıl sonra 1933 yılında “D” Grubu Zeki Faik İzer (1905-1988), Nurullah Berk (1906-1982), Cemal Tollu (1899-1968), Elif Naci (1898-1987), Abidin Dino (1913-1993) ve Zühtü Müridoğlu (1906-1992) tarafından kurulmuştur. Birliğin “D” Grubu adını almasının nedeni, Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, Sanay-i Nefise ve Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği’nden sonra kurulan 4. Birlik olması ve alfabenin 4. harfi olan D harfini isim olarak seçmesidir (Tansuğ, 2012, s.179).

“D” Grubu kurucularından Elif Naci’nin resimleri arasında suluboya tekniği önemli bir yer tutmuştur. Çallı İbrahim’in öğrencisi olan Elif Naci, önceleri izlenimci anlayışa uygun çalışırken, sonradan Celal Esat Arseven’in deyişiyle “neo empresyonist” (Yeni İzlenimcilik) görüşü izlemiştir (Renda, Erol ve Berk 1982 s.112).

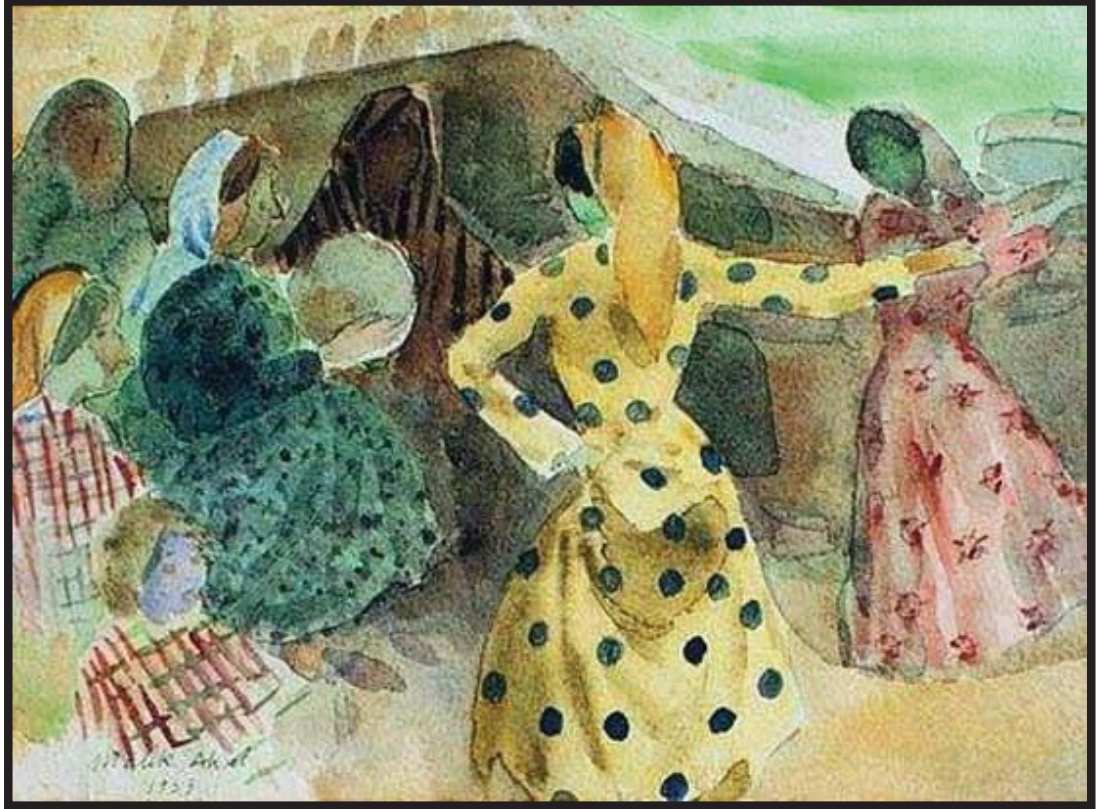
“D” Grubunu oluşturan sanatçıların amacı durgun sanat ortamına biraz hareket getirmek, sanatı geniş halk kitlelerine tanıtmak ve sevdirmek olmuştur.

1933’den 1947 kadar 15 grup sergisi düzenleyen “D” Grubu sanatçılarının yapıtları arasında bir üslup birliğinden söz edilemez. “D” Grubunun üye sayısı on yıl sonra 15 sanatçıya ulaşmıştır (Ersoy, 1998 s.26-27).

Bu sanatçılar arasında Malik Aksel (1901-1987) ve Bedri Rahmi Eyüboğlu (1911-1973) suluboya tekniğini yağlıboyadan aşağı görmeyen sanatçıların en önemlilerindedir.

Malik Aksel "Suluboya Virtüözü" diye anılmaktadır. Suluboyada insanın duygusunu ve ifadesini daha iyi, daha kolay verebildiğini dile getirir. Teknik olarak Almanya’da yağlıboya ve gravür çalışır ama Türkiye’ye döndüğünde daha çok suluboya eserler üretir. Sanatçı; suluboya tekniğinin akıcı, saydam renk duyarlığı gerektiren özelliğini, sağlam bir desen gücüyle pekiştirerek usta eserler yaratmıştır. Resimleri doğal bir ışıkla aydınlanır, koyu doygun renkleri kullanır. Suluboya tekniğine dramı ve ifadeyi katabilen ender sanatçılardandır. Sanatçı bu konudaki yaklaşımını; “... *Toplum arasında suluboya acemilere mahsus bir teknik olarak bilinir. Küçük çocuklara çoğunlukla bu boya verilir. Bu yaygın yanlış düşünce ile*

suluboya hafife alınır. Buna sudan boya gözüyle bakılır. Aslında bu teknik; diğer tekniklerden daha zordur. Kağıt üzerine konan renklerin ilk anda isabetli olması gerekir” sözleriyle dile getirmiştir (Öğ. Gör. Ebru Nalan Sülün, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 14-2005, s.47). (Resim 36 -37 <http://turkishpaintings.com/3774.jpg>)

Resim 36 Malik Aksel, “Eğlence” 1953, Kağıt üzerine suluboya, (25x34,5cm)
Murat Aksel Koleksiyonu

Resim 37 Malik Aksel, 1942, Kağıt üzerine suluboya

Daha çok yağlıboya dalında başarı göstermiş olan sanatçıların bir bölümü, zaman zaman eğildikleri suluboya tekniğini yağlıboya ölçüsünde bir etkinlik aracı saymaya başlamışlar, kişisel sergilerine ve katıldıkları toplu sergilere bu tür yapıtlarını koymaktan geri kalmamışlardır. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nu, bu sanatçıların başında saymak gerekir. Çağdaşlık bilinciyle yöresel beğenileri, kendine özgü yöntemler içinde bağdaştırmış ve bu eğilimden coşkulu bir resim üslubu çıkarmış olan Bedri Rahmi'nin, çok değişik teknikleri denediği yapıtları arasında suluboyalar oldukça önemli bir yer tutar. Onda teknik çeşitlilikle, araştırma coşkusu bir arada ve ortak düzenler içinde yürümüştür. Sanat arabasını çeken “dört küheylan; renk, leke, çizgi ve benek, onun tüm resimleri gibi suluboyalarında da temel öğeler olarak gücünü duyurmuştur. Bedri Rahmi'de suluboya ilişkin değerler, tek seansta çıkmış izlenimi veren rahat, zorlamasız bir çalışmanın ürünüdür. İster figüre, ister nakışa dayalı olsun, suluboya resimleri çağdaş sanat planında geçerli kılan tüm etkenler, Bedri Rahmi'de görsel bir coşkudan, doğa ve insan sevgisinden kaynaklanır. (Renda, Erol ve Berk 1982 s.114-115). (Resim 38 Artium Sanatevi Kataloğu, 24 Ocak 2013, s.14)

**Resim 38 Bedri Rahmi Eyüboğlu, Peyzaj,
Kağıt üzerine suluboya, guaj-karışık teknik (38-29cm)**

3-2-2- Yeniler Grubu

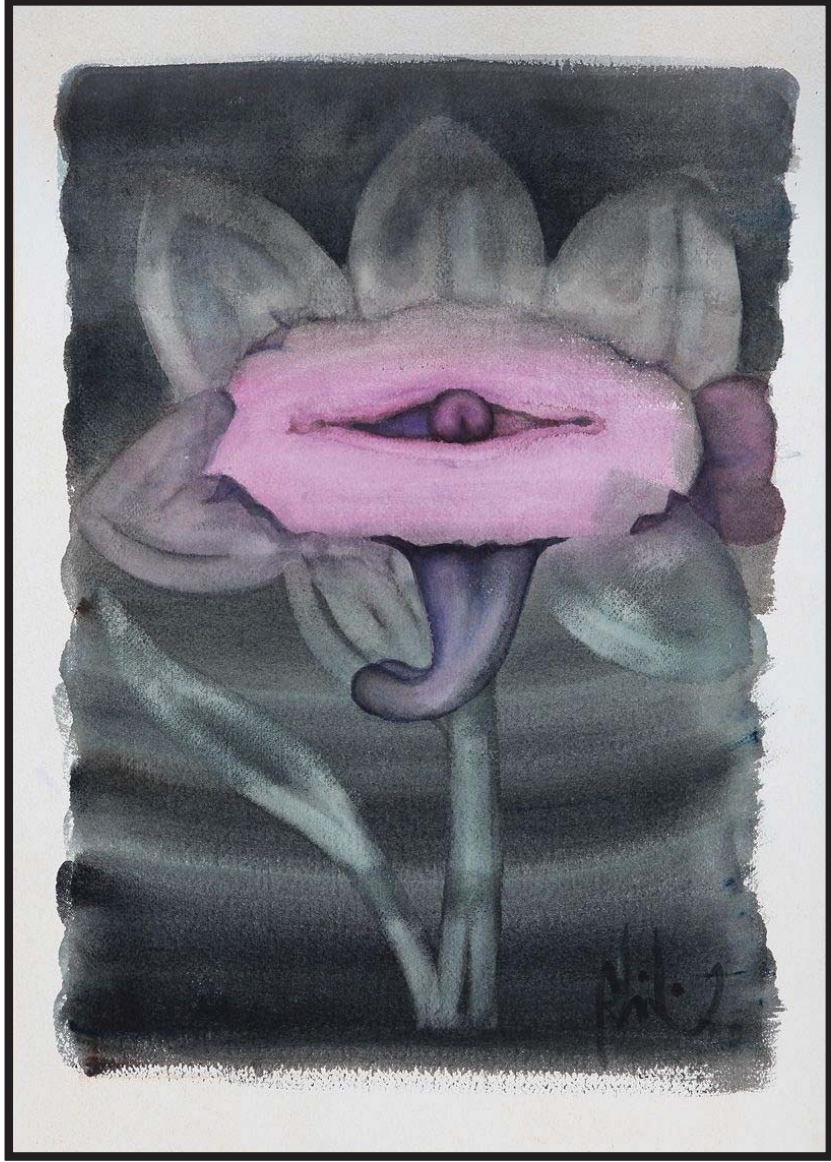
“D” Grubu sanatçıları 1947 sergisinden sonra artık bireysel olarak çalışma isteği ile gruptan uzaklaşmışlardır. Bu gruptan ayrılan Abidin Dino (1913-1993), Haşmet Akal (1918-1960), Turgut Atalay (1918-2004), Mümtaz Yeren (1918-2007), Ferruh Başağa (1914-2010), Faruk Morel, Agop Arad (1913-1990), Avni Arbaş (1919-2003), Selim Turan (1915-1994), Kemal Sönmezler, Nejat Melih Devrim (1923-1995), Fehmi Karakaş (1916-1977) “Yeniler Grubu” adı altında yeni bir grup oluşturmuşlardır. Bir liman kenti olan İstanbul’da yoksul deniz ve liman işçilerinin yaşam mücadelelerini konu olan sanatçılar ilk sergilerinde bu konuyu işleyen toplumsal içerikli bir sergi düzenlemişlerdir. Bu ilk sergiye katılanlar Liman Ressamları olarak da anılmışlardır. “D” Grubunun biçimci yaklaşımına karşın toplumsal içeriğin önemini vurgulamak grubun amacı olmuştur (Ersoy, 1998 s.28).

Abidin Dino (1913-1993); Teknik ve estetik açıdan geniş bir yelpaze üzerine yayılan ve farklı dönemlerine ait çalışmalarını içeren resimlerinde, geçmiş ve gelecek, bugün, yaşanan çevre, dünya gerçekliği gibi, bir sanatçıyı ilgilendirmesi gereken yaklaşımların tümünü, ortak bir sanatçı mizacının derin kadrajları üzerinde izlemek mümkündür. Dönemsel çalışmalarını birbirine bağlayan şey de bu düşünselliğin ve görselliğin sürekliliği ve kendi içindeki organik ilişkisidir (<http://csmuze.anadolu.edu.tr/eser/dino-abidin>).

Abidin Dino özellikle 1970’lerden bu yana çiçek konularını içeren bir dizi suluboya resminde sembolik bir soyutlamaya gitmektedir (Renda, Erol ve Berk. 1982 s. 116).

(Resim 39 http://www.beyazart.com/v3/?page=basic_search&page_number=6),

(Resim 40 Artium Sanatevi Kataloğu 8 Aralık 2013, s.112)

Resim 39 Abidin Dino “Çiçek” Kağıt üzerine suluboya, (73x53 cm)
13. Beyaz Müzayede

**Resim 40 Abidin Dino “Vazoda Çiçek”
Kağıt üzerine suluboya,
guaj-karışık teknik (37x23 cm)**

Daha genç kuşaa gelindikçe, suluboya tekniğine göre oluşturulan yapıtlarda, daha özgür ve bağımsız durumlar ortaya çıkmıştır. Aralarında Turan Erol (1927), Orhan Peker (1927-1978), Oya Katoğlu (1940), Mustafa Ayaz (1938) ve Necdet Kalay (1932-1986) gibi sanatçıların bulunduğu bir grup, teknik ayrımı suluboyanın içerdiği özgün değerler açısından ele almışlar ve kendi sanat anlayışlarına uygun örnekler vermişlerdir (Renda, Erol ve Berk 1982 s.116).

(Resim 41 Artium Sanatevi Kataloğu 8 Aralık 2013, s.71)

**Resim 41 Mustafa Ayaz “Nü’lü Kompozisyon”
Karton üzerine suluboya, pastel, kömür kalem karışık teknik,
1994 İmzalı (50x50 cm)**

Suluboya dalında kendine özgü üslubuyla, adını yurt dışına taşımış olan Fikret Mualla Saygı (1903-1967), ruhsal iç serüvenleriyle dolu yaşamı boyunca, ara vermeksizin ürettiği resimler, ilk bakışta böyle bir yaşamın yansıması olarak görünmez. Osmanlı geleneğinin yalın renk soyutlamasını, gündelik gözleme dayalı temalar içinde ustaca ve süratle serpiştirmeyi bilen Mualla, gerçek mizahı ve bilgeliği yitirmeyen bir doğulu esrikliği içinde resimden resme gezinip durmuştur (Tansuğ, 1988, Res.8).

Çalışmalarında bazen guaj boya tekniğini de kullanmış olan ressam, ölümüne kadar uzun yıllar yaşadığı Paris sokaklarının günlük yaşamını, tüm insanlarını gerçek bir sanatçı duyarlılığı ile yansıtmıştır. Fikret Mualla kendi yeteneklerinin, duyuş ve düşünme özelliklerinin adamı olarak içinden geldiği gibi, zorlamasız bir resim üslubunu başından sonuna kadar yürütmüştür (Renda, Erol ve Berk. 1982 s.120-121). (Resim 42)

Resim 42 Fikret Mualla Saygı “Yeni Harfleri Öğrenen Kızlar” Suluboya, 1930’lar,
Fikret Adil Koleksiyonu

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GÜNÜMÜZ TÜRK RESMİNDE SULUBOYA UYGULAMALARI

4.1. Suluboya Ressamlar Gurubu

Dünya’da ilk Suluboya ressamlar Derneği İngiltere’de kurulmuş ve ilk sergilerini 1805 yılında Londra Kraliyet Akademisinde düzenlenmiştir. Bizde bu ilk gruplaşma 165 yıl sonra 1970 yılında kurulmuştur.

İlk kez bu tarihte Nüzhet İslimyeli (1913-2005), Celal Esat Arseven (1876-1971), Malik Aksel (1901-1987), Numan Pura (1907-1989), Ferit Apa (1909-2006), Cafer Bater (1913-1994), Cemal Güvenç (1925-2013) ve Hikmet Duruer (1926-2004)'den kurulu “Suluboya Ressamlar Grubu” ilk sergilerini 5 Aralık 1970’de Ankara Güzel Sanatlar Galerisi müze bölümünde düzenlemişlerdir (İslimyeli, 2005, s.138).

5 Aralık 1970’teki ilk ortak sergi nedeniyle yayımlanan katalogda şöyle denilmektedir. “İngiltere, Amerika, Fransa, Almanya, İtalya ve İspanya gibi ülkeler başta olmak üzere, bütün Batı sanat çevrelerinde, suluboya resim sanatı ile uğraşan pek çok ressam bulunduğu halde, memleketimizde bu alanın ressamları, sayılacak kadar azdır. ‘Suluboya, ressamı kolorist⁴ yapar’ diyen Delacroix’nın bu sözü inkar edilmez bir gerçeğin ifadesidir. Yurdumuzun aydınlık ve güneşli iklimi, her şeyden fazla his ve heyecan isteyen bu resim alanı için müstesna bir ortam teşkil etmektedir. Buna rağmen bizde suluboya ressamı az yetişmiştir. Hiç şüphesiz bunun bir çok nedenler vardır.” Grubun görüşüne göre, suluboyanın güç tekniği, bu nedenlerin başında gelmektedir. Suluboyayı “ikinci derece Janr⁵” olmaktan çıkaran çağdaş gelişmeler karşısında Türk sanatçıların da gecikmeden bir grup çevresinde örgütlenmeleri gereğine değinilen yazıda, “memleketimiz sanatında eksik kalan suluboya tekniğini sevdirek yaymak ve geliştirmek,yeni yeni değerlerin yetişmesinde lüzumlu olan ortamı hazırlamak, suluboya ressamlarımızın çabalarını ve ürünlerini içte ve dışta sergiler açarak tanıtmak” amaçlarına yer verilmiştir (Renda, Erol ve Berk. 1982 s.116-117).

---

⁴ Kolorist :Renkçi

⁵ Janr: Tarz-Tür

Suluboya Ressamlar Grubunun ikinci sergisi yine Ankara D.G.S. Galerisinde düzenlenmiş, bu serginin önceki sergiye göre aşamalı olduğu dikkat çekmiş, suluboya resim türünün adı anılmazken ilk kez Nurullah Berk (1906-1982) tarafından bu teknik övülmüş ve sanat tarihi kitaplarında yer almıştır.

Grup üçüncü sergisini İstanbul Taksim Sanat Galerisi'nde 1 Eylül 1973 yılında düzenleştire. Grubun bu sergisi, yurdumuzun bütün ressamlarına açık, yarışmalı bir suluboya sergisi olması açısından önemlidir. Sanat tarihimizde böyle bir uygulama ilk kez gerçekleştirilmiştir. Bu yarışmada seçici kurul; Grup adına, Cafer Bater, sanat ortamından ise Turan Erol (1927) ve Osman Zeki Oral (1925-2012)'dı.

Bu yarışmada 1. Ödülü alan Bedia Taran (1920-1995) ile ikinci ödülü alan Işıl Özışık (1939) grup üyeliğine davet edilmişlerdir.

Suluboya Ressamlar Grubuna Sonradan; Kazım Arısan (1909-1984), Ömer İstemi Hatipoğlu (1919-2007), Enver Demokan (1910-1981), Ruzin Gerçin (1929-2011), Noyan Turunç (1948) ve Mazhar Aykut (1911-2001) katılmıştır.

Ressam Turan Erol (1927), suluboya resim yapmanın sırlarını bir yazısında şöyle dile getirmektedir. "Suluboya ile çalışmak isteyen herkesin karşılaştığı ilk sorun akışkan suyun erittiği ve yumuşak, bol kıllı fırça ile ak kağıt üstüne yayılan ve her an birbirinin karışabileceği renkler üzerinde egemenlik kurmaktır. Renkler ince, sıvı ve saydam olacaktır. Yan yana getirilen renklerin ıslakken her an birbirine karışması, çevre çizgilerinden taşması, birbiri içinde dağılması olasılığı vardır. Öte yandan kurumuş bir rengin üstüne ikinci bir renk atmak ya da sınırdaş renk lekelerini yan yana getirirken ilk sürülen ton kurumadan sonradan geleni bekletmek gibi incelikleri kavramak sabır ister"

(<http://arsiv.zaman.com.tr/2001/12/03/kultursanat/kultursanatdevam.htm>).

Turan Erol'un tüm eserlerinde doğadan kopmadan renk ve leke soyutlamasıyla yüzeyci ve dışa vurumcu bir anlatım hakimdir.

(Resim 43

http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artist_DetailID=80)

**Resim 43 Turan Erol, “Milas'ta Akdağ” 1942, Suluboya (17x25 cm),
Eser Kodu:TURER o2**

Suluboya Ressamlar Grubu kurucu üyeleri arasında yer alan Ferid Apa (1909-2006), resim hocası Malik Aksel'den suluboya tekniğini öğrenmiştir. Hafif pastel renkler üzerinde çizgiyi öne çıkartan çalışmalarını gerçekleştirmiş, coşkusunu ritmik, kesik çizgilerle dile getirmiştir. Sanatçı insan figürü özellikle de portre konusu, insan psikolojisine verdiği önemle çoğunluk yapıtlarında ele alınmaktadır. Çocukların masum yüz ifadeleri ve tavırları sanatçıyı hep etkilemiştir. Almanya'da yaptığı çocuk portreleri, uçuk renk tonları ile fırçasını kullanmadaki duyarlılığını ve teknik gücünü sergilemiştir. Hafif sürülmüş ince renk değerleri ve şiddetli küçük renk alanları, grilerle daha sönük, ressamın gözü okşayan renk sistemi ile huzur verici bir renk uyumunu yansıtmaktadır (Cumhuriyet Dönemi Türk resim sanatı, 30.06.2013, Bölüm II, ,12/23 <http://okul.selyam.net/docs/index-148300.html?page=12>).

(Resim 44 İslimyeli, 2005 s.155)

Resim 44 Ferit Apa, “Ayakta Duran Çocuk” Suluboya, (22x19 cm),
T.C. Ziraat Bankası Koleksiyonu

Grubun kurucuları arasında olan Cafer Bater (1913-1994), Cemal Güvenç (1925-2013) ve Nüzhet İslimyeli (1913-2005) çalışmaları ve ilgilerini doğrudan doğruya suluboya tekniğinde yöneltmiş kişiler olarak dikkati çekerler.

Cafer Bater (1913-1994); Gerçek anlamda bir suluboya ustasıdır. Suluboya alanının ressamıdır. Deseni güçlüdür. Suluboyaları bu temele dayalıdır. Yapıtlarında başka sanatçıların izlerine rastlanamaz. Bater suluboyanın zengin teknik yöntemlerinden daha çok sulu üstüne sulu uygulamaya yöneliktir. Bu yöntem saydamlığı iyi verebilen bir tekniktir. Bu yüzden Bater'in yapıtlarında saydamlık önde gelmektedir (İslimyeli, 2005 s. 169).

Doğa karşısında bir izlenimci gibi davranmayı ve ondan aldığı ilk taze etkileri olduğu gibi, katışıksız biçimde kağıda geçirmeyi sever. Soyutun sınırına yaklaşan resimlerinde bile, yeterince algılanmış bir doğa beğenisinin, yaşama sevincinin izlerini seçmek olasıdır. Suluboya ressamlarının çoğunda görülen belgeci yaklaşım ve değerlendirmeler, Bater'in sanatı için geçerli olmamıştır (Renda, Erol ve Berk, 1982,s.118). (Resim 45

http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=697)

Resim 45 Cafer Batur, "Paris'te Kış, 1967 , Kağıt üzerine suluboya,
(46x54,5 cm) Özel Koleksiyon

Katkısız bir suluboya ressamı olan Cemal Güvenç (1925-2013), bir suluboya ustası olan Malik Aksel'in öğrencisiydi. Suluboyanın güçlü peyzaj ressamlarındanıdır.

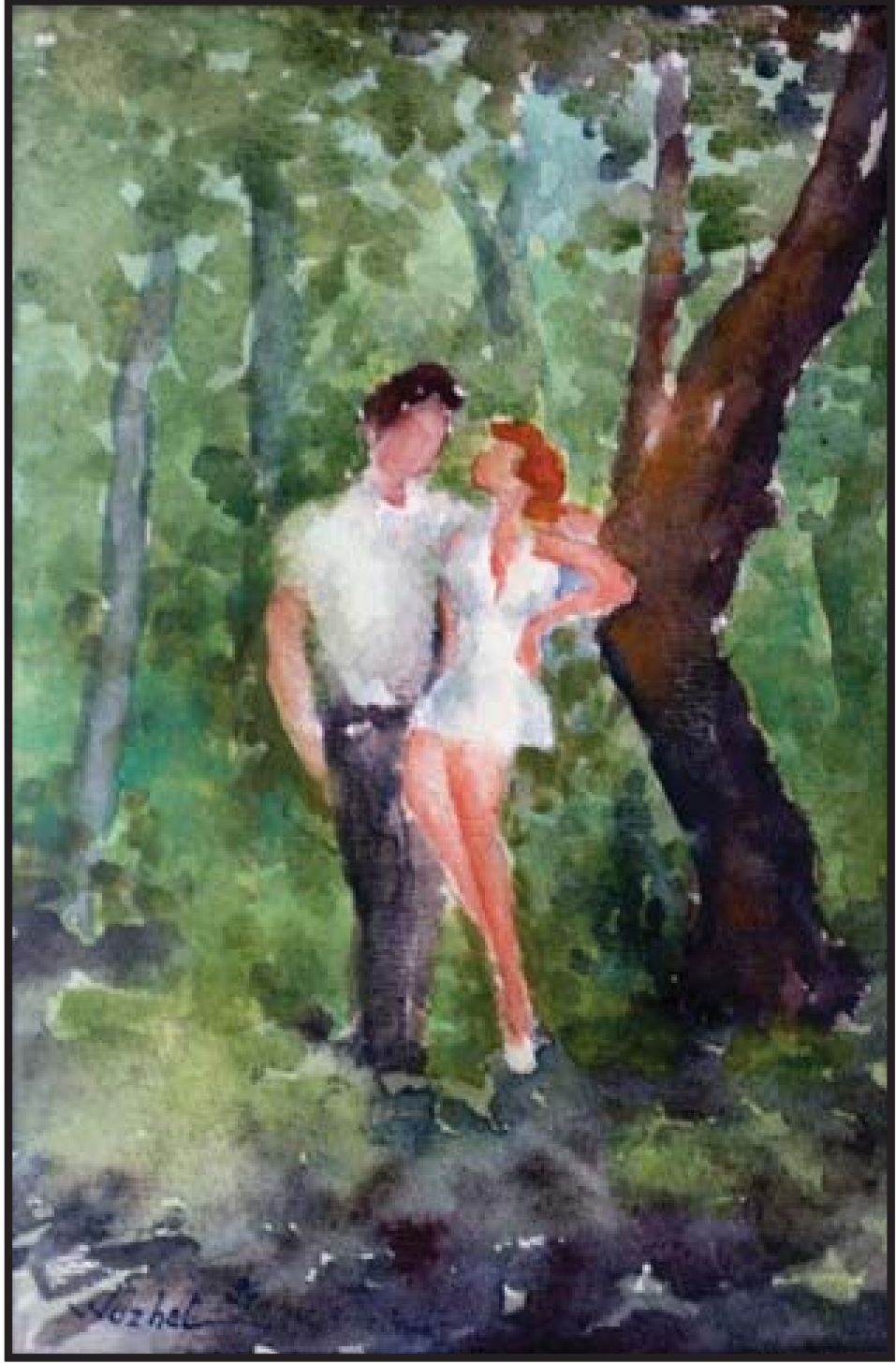
İnsansız kıyı görünümüleri, göz alabildiğine uzanan düzlükler, sarı rengin ve toprak renginin hakim olduğu bir beğeni üzerine kuruludur. Renkleri, biçimlerin ara sınırlarını belirtecek kesinlikte kullanmıştır. Suluboyanın saydamlık niteliğini, bu ölçüler içinde değerlendirmiştir. Suluboyanın geleneksel kalıpları dışında bir yerlere yönelmek istiyor gibidir onun resimleri. 1962 yılında Californiya Alexsanders Art Studio tarafından düzenlenen uluslararası bir sergiye o yıllarda hiç de kolay olmayan 5 eserle katılabilmeyi başarmış ve bir çalışması 1997 yılında Vakko tarafından eşarp olarak basılmıştır. Güvenç kendine özgü biçimi içinde ele alınarak değerlendirilmesi gereken bir suluboya ustasıdır (Renda, Erol ve Berk,1982,s.119). (Resim 46)

Resim 46 Cemal Güvenç'in bir suluboya peyzajı /Erdek/1976

Türkiye'de ilk suluboya topluluğu olan grubun organizatörlüğünü üstlenen Nüzhet İslimyeli (1913-2005), Mehmet Ali Laga ve Celal Esat Arseven hocaları olmuştur. İslimyeli, Harp okulu öğrencisi iken İbrahim Çallı atölyesine devam etmiştir. Türk resmine yön veren ünlü ressamların atölyelerinde yetişen ressam Nüzhet İslimyeli asker kökenli sanatçılar grubunda değerlendirilmektedir. Nüzhet İslimyeli, üstün tekniği ve özgün üslubu ile birçok çalışmalar sunmuş ve Türk Sanatı içinde kendine seçkin bir yer edinmiştir. İslimyeli, çizdiği resimlerde hayata bakış açısını yansıtmıştır. Suluboya tekniğiyle yaptığı resimleri ile suluboyaya itibar kazandıran isim olmuştur. Manzara ve figür çerçevesindeki suluboya resimlerinde klasik bir uyum sergilemiş olan sanatçı, lekeci bir anlatımla izlenimci ve dışavurumcu öğelerle duygusallığı açığa çıkarmıştır. Doğal tonlar kullanmış ve temiz görünümlü resimler yaratmış olan sanatçı, yalın bir anlatımla masum bir dünyayı ortaya koyarak romantizme de yönelmiştir

(<http://birgunbiryerde.blogspot.com.tr/2014/02/suluboyaya-itibar-kazandran-nuzhet.html>). (Resim 47 <http://nuzhetislimyeli.com/index.php?Did=9>)

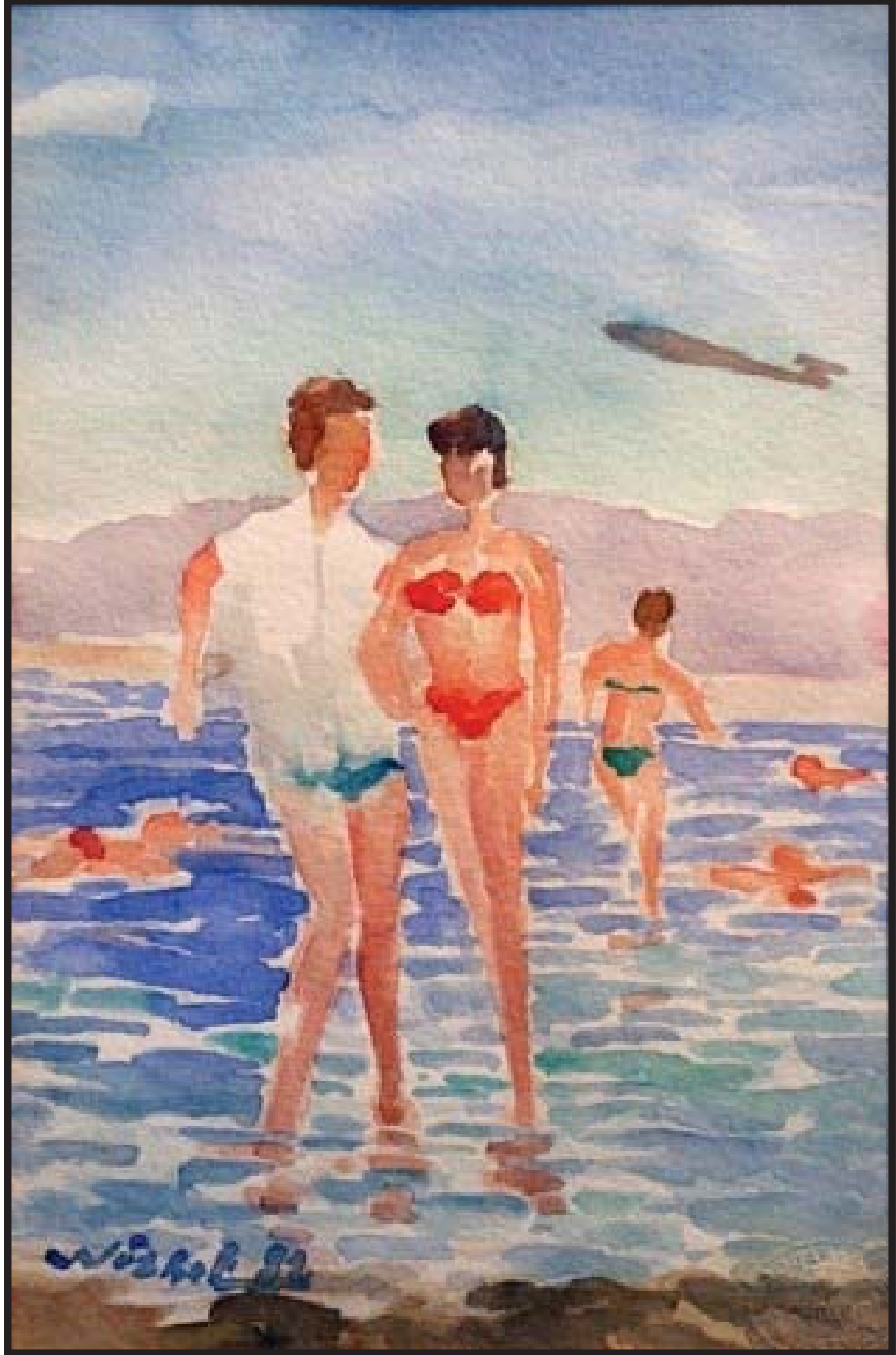

Resim 47 Nüzhet İslimyeli, Suluboya, 1991

Ressam Şeref Bigalı, Nüzhet İslimyeli hakkında görüşlerini şöyle dile getirmektedir (01.01.1992). “Sayın Ressam Nüzhet İslimyeli’nin plastik sanatlara yaptığı engin hizmetlerin unutulması gayri mümkün, yirmi yılı aşkın Ankara Sanat Dergisi, yanı sıra sanat literatürümüze kattığı kitapları ile her türlü övgünün üstündedir. Ressam olarak kendilerini özellikle suluboyanın içinde bulurum. O da İngiliz ressam Turner gibi, suluboya sevgisi her tekniğin üstündedir”

(http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&modPainters_artistDetailID).

(Resim 48) (<http://nuzhetislimyeli.com/>)

Resim 48 Nüzhet İslimyeli, 1992, Suluboya,

Suluboya Ressamlar Grubuna sonradan katılan önemli bir isimde Ruzin Gerçin'dir (1929-2011). İç mimar ve seramik sanatçısı olan ressam Ruzin Gerçin suluboya resim tekniğinde son yıllarda başarılı çıkışlar yapmıştır. Suluboyalarında geleneksel tasvir sanatlarımızdan minyatür sanatını bir anlatım biçimi olarak değerlendirmiştir.

“Ruzin anlayışını seramik örneklerinde biçime vardırıldığı, bu tadı suluboya ve yaklaştığı tekniklenmelerinde kurmakla, pekiştirmiş olmakla dayanıklı sayılmalı, ustalar arasında görülmelidir. Gerçin belirgin ve yalın yer yer buğulu, minyatürleri anımsatan, ama grafik, illüstratif katılığı gerileten yansımında iç içelik, dışını içinden, içini dışından kavrayışın kolay silinmeyecek, kendisine özgüllüğü perçinlenmiş görselliği bir yumuşak, bir aydınlık şiirselliğinde vermektedir” (Gültekin , 1981).

“Suluboya gibi değiştirmesi olanaksız, hata kabul etmeyen bir çalışmada, tablolarını eskiz çizmeden doğrudan çalışıyor...Eserlerinde başrol ağaçlarda...Ağaçlar , ağaçlar... Yüzlerce, binlerce... Yemyeşil ağaçlar, kupkuru ağaçlar, tepeden tırnağa baharlarla donanmış ağaçlar...” (Necla , 1995)

“Özlemlerimizi boyayan ressam Ruzin Gerçin, Fransa Vichy Bienali Grand Prix, Meksika Devleti altın madalyası gibi yurtdışında aldığı bir çok ödül, UNICEF kartlarına defalarca konu olan, suluboya resmin ustası, çalışmayı amaç edinmiş değerli bir sanatçı... Suluboya resmin duayenleri arasına girmiş olan sanatçı, 55 yıldır resim yapıyor. Yaşadıklarından, gördüklerinden belleğinde kalanları tablolarında ölümsüzleştiriyor. İnanılmaz bir sabırla resim sanatına ömür veriyor. Tepeler kurulmuş köylerdeki küçük tek göz evler, koyunlar, çobanlar... Mor bir gökyüzü, ağaçlarda dinlenen kuşlar...” (Esra, Mayıs 2006) (<http://www.ruzingercin.blogspot.com>)

Bizde suluboya resim denilince ilk akla gelen isim Hoca Ali Rıza olacaktır. Bu ressamımızın Üsküdar çevresine kapalı kalan peyzaj tutkusunun daha çok da suluboya türünde öne çıkmış olmasını, İstanbul ışığını yansıtmakta bu tekniğin etkili olduğu gerçeğine bağlamak mümkün. Onun izinden giden başka sanatçılar da var kuşkusuz, ama bunlar arasında suluboyayı kendi sanatçı kimliğiyle bağdaştırmakta

önemli bir aşama kaydetmiş olan Ruzin Gerçin'in ayrı bir yeri bulunduğu kuşku götürmez.

Ruzin Gerçin, sanat öğrenimini iç mimarlık dalında yapmış, daha sonra yaşamını birleştirdiği Attila Galatalı'nın yanında seramik çalışmalarına yönelmişti. Ancak seramikte daha fazla direnmeden suluboya resimlere geçerek bu alanda suluboya tekniğinin gerektirdiği koşullara uyum sağlamakta ve hiçbir aykırı zorlamaya yer vermeden duyarlı bir doğa pitoreski⁶ oluşturmakta yetenekli olduğunu kanıtladı.

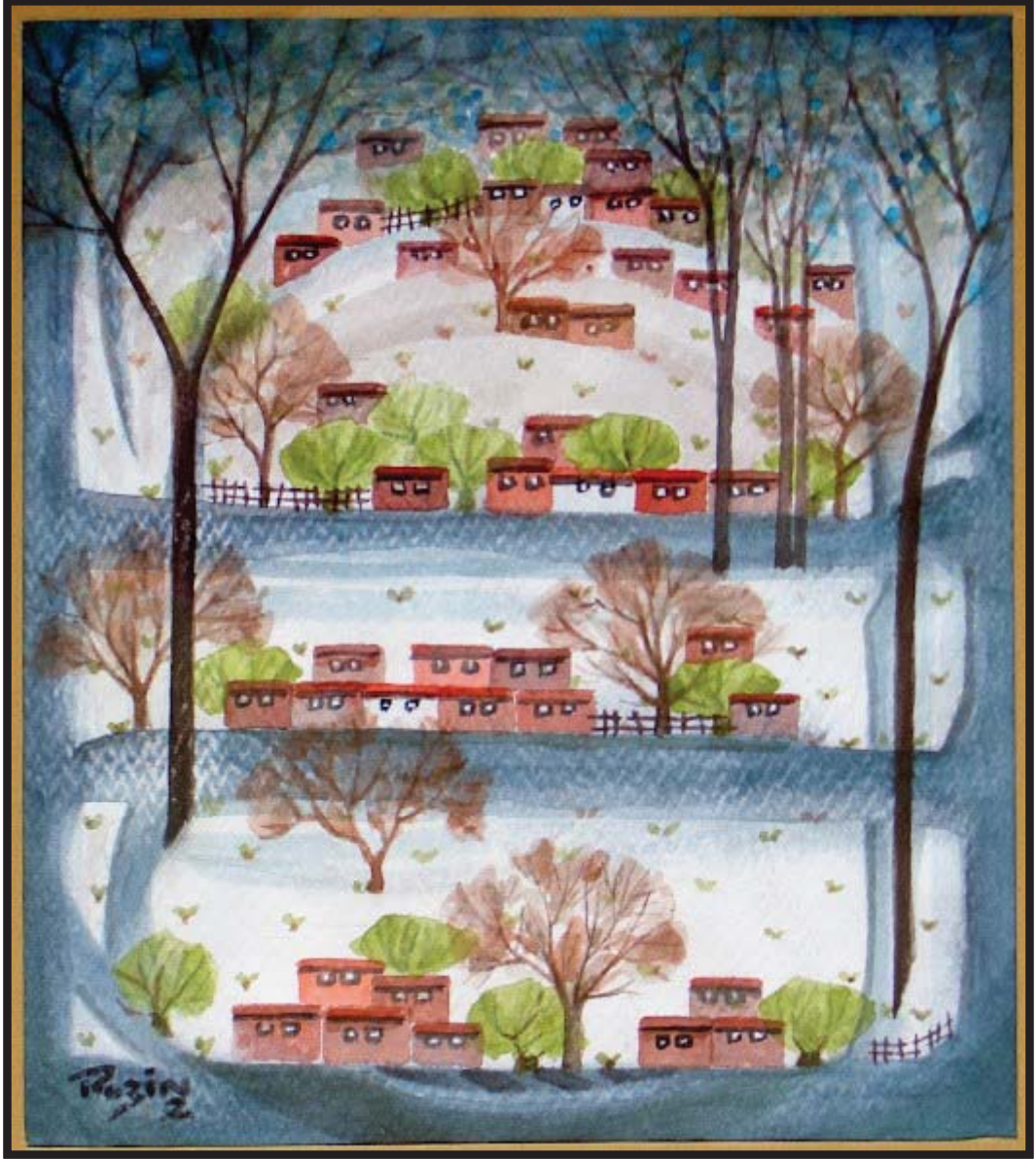
Doğadan çalıştığı resimlerinde, belki de eğitimi gördüğü iç mimarlığından gelen bir sezginin de katkısıyla, ön ve arka plan ilişkilerini geçişimli tonlar aracılığıyla çözüyor, renklerin yumuşak etkisini bozmadan, karartmadan ilginç sonuçlar elde ediyordu (Özsezgin , 07.10.2012).

(Resim 49, Resim 50 <http://itu-mim-bulten.blogspot.com.tr/2011/11/ruzin-gercin-resim-sergisi.html>)

---

⁶ Pitoreski: Katkısız doğa güzelliğinin betimlendiği resim türü.

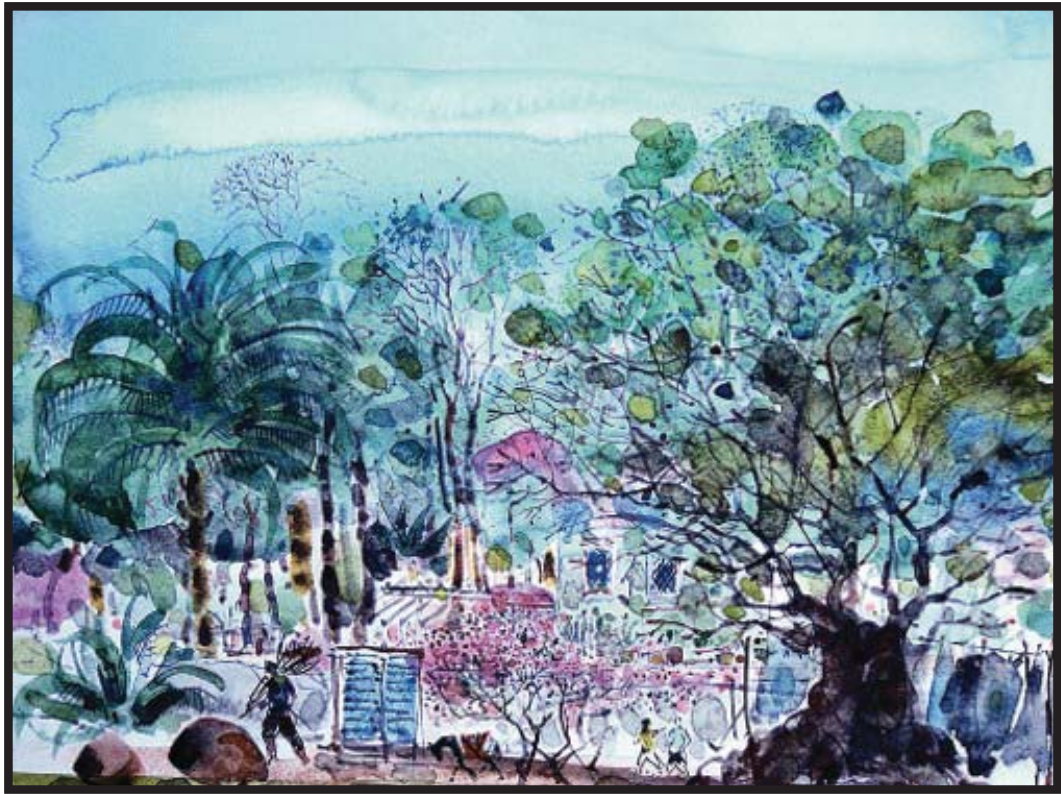
Resim 49 Ruzin Gerçin, Suluboya

Resim 50 Ruzin Gerçin, (1978), Suluboya

Grup etkinliği dışında kalan ve İstanbul'da kişisel çalışmalarla doğrudan doğruya suluboya tekniğine yönelmiş olan Mustafa Pilevneli (1940), suluboya resimlerini çoğunlukla küçük boyutlu çalışmıştır. Resimlerindeki konular, gravürleri anımsatmakla birlikte, daha şiirsel bir anlayış egemen olmaktadır. Hafif ve uçarı doğa izlenimleri, kır görünümleri üstüne kurulmuş suluboya ve guaş resimlerinde dekoratif bir akıcılık, renkçiliğe bağlı zorlamasız bir pastoral şiir kendini göstermiştir.

“Bodrum Günlükleri” adlı küçük boy suluboyaları turistik izlenimlerin yapaylığından uzak kişisel bir resim tutanağı niteliğinde suluboyanın yaşamışlık tadını ön planda tutan bir resim günlüklerinde mahalle aralarından, sokaklardan, limandan otantik görünümler, sabah yürüyüşlerinde hazırladığı ađ çeken balıkçılar, deniz motorları geniş yer tutar. Suluboyanın göz beğenisine dayanan ve doğayla bir çırpıda örtüşen saydam renk değerler, zengin nüanslarıyla soyut ve somut renk, doku, leke ilişkilerini ışık ve devinim olgusuyla ustaca yakalamaktadır (<http://www.gorselsanatlar.org/turk-sanati/mustafa-pilevneli/> 26.01.2009, Mustafa Pilevneli'de Yaşayan Doğa (Resim 51, Resim 52)

Resim 51 Mustafa Pilevneli, "Bodrum" Suluboya, 1984, (45x35 cm),

Resim 52 Mustafa Pilevneli "Salzburg" Suluboya, 1970, (24x16,5 cm)

Kuşağının önde gelen ressamlarından biri olan Şeref Bigalı (1925-2005), suluboya resim alanında aralıksız uğraş veren önemli ressamlarımızdandır. Suluboya resim türünün bütün teknik ve yöntemlerine egemendir. Enstitü Resim –İş Bölümünden mezun ettiği bir çok sanatçı öğretmene bu resim türünü sevdirebilmiştir (İslimyeli, 2005, s.199). (Resim 53) (Resim 54)

Resim 53 Şeref Bigalı “Horoz” 1991, Suluboya (15,5x18.5 cm)

**Resim 54 Şeref Bigalı “Yağmur” Suluboya, (45x36 cm)
Halkbank Koleksiyonu**

4.1.1. 1970'den Günümüze Suluboya Resim Sanatı ve Suluboya Çalışan Ressamlarımız

Suluboya Ressamlar Grubunun kuruluşundan bu yana harcadığı çabalarla bu resim türünü ortama sevdirmiş, genç kuşaktan yeni yeni yeteneklerin doğmasına yardımcı olmuş, başkaca suluboya topluluklarının oluşmasına yol açmış ve sanat ortamımızda suluboyanın bir yeri bulunduğunu kanıtlamıştır (İslimyeli, 2005, s.140).

Günümüzde resim sanatında suluboyanın etkin bir yer edinmesine katkıda bulunan ve yaygınlaşmasını sağlayan ressamlarımız arasında sayabileceğimiz;

Turan Erol, Orhan Peker, Oya Katoğlu, Şeref Bigalı, İhap Hulusi, Elif Naci, Turgut Zaim, Hayri Çizel, Arif Kaptan, Abidin Elderoğlu, Sabri Berkel, Şeref Akdik, Abidin Dino, Nejat Melih Devrim, Edip Hakkı Köseoğlu, Mustafa Ayaz, Necdet Kalay, Ertuğrul Oğuz Fırat, Numan Pura, Ferit Apa, Hikmet Duruer, Engin İnan, Fahrel Nisa Zeid, Cihat Burak, Mahmut Cüda, Eren Eyüboğlu, Zeki Faik İzer, Nurullah Berk, Nüzhet İslimyeli, Ruzin Gerçin, Mustafa Pilevneli, Cevat Dereli, Neşet Günal, Ahmet Selami Gedik, Avni Arbaş, Sabri Akça, Mübin Orhon, Selim Turan, Adnan Turani, Mehmet Güteryüz, Işıl Özışık, Özer Kabaş, Gülsün Karamustafa, Süleyman Saim Tekcan, Fatma Tülin, Orhan Gürel, Ali Rıza Kırkan, Gülseren Sönmez, Saadet Gözde, Yurdağül Döl, İsmet Yılmaz, Emel Yılmaz, Turan Enginoğlu, Vahap Taşkınsoy, Orhan Binboğa, Mübeccel Siber, Baber Kocamanoğlu, Çerkez Karadağ, Ayhan İlter, Sim Kanra, Sevgi Solu Koyuncu, Fahri Sümer, Vahap Demirbaş, Feriha Büyükünäl, Siren Öktem, Gürkan Özgüder, Orhan Gürel, Veysel Günay, Ülkü Uludoğan, Ahmet Fazıl Aksoy, Mücella Ersoy, Ayhan Türker, Necla Erk, Asuman Doğan, Atanur Doğan, Burhan Özer, Celal İzci, Ertuğrul Saraç, Nusret Topuzoğlu, Yalçın Gürsel, Yaşar Sabri Şanlı, A. Aydın Baykara, Ahmet Oğraş ve Mehmet Emin Kayserili'dir.

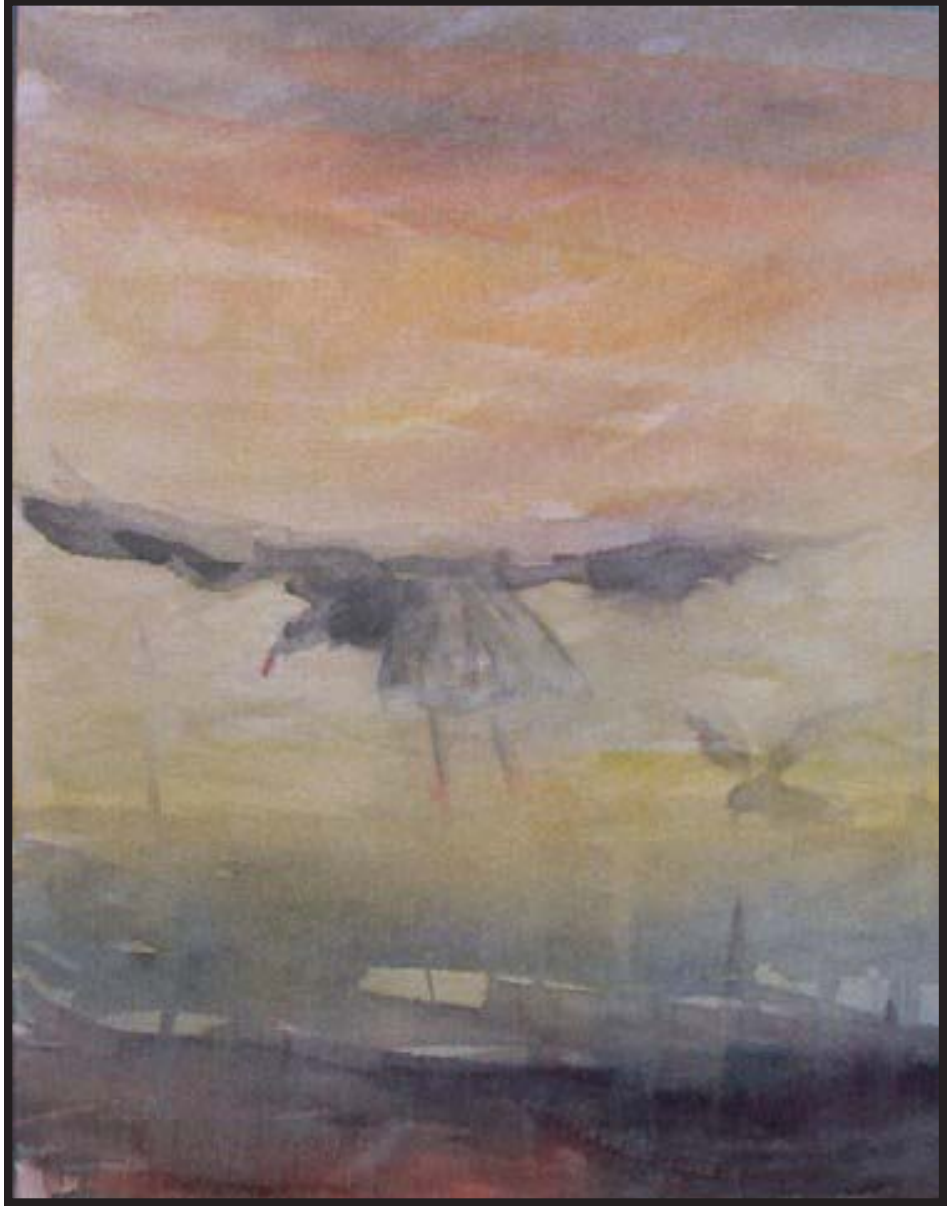
Günümüz ressamlarından Suluboya Ressamları Grubunun da bir üyesi olan Ali Rıza Kırkan (1932-2008), çocukluğunu kırsal kesimde geçirmesinin etkisi ile doğanın gizli yanlarını inceleme ve tanıma fırsatı bulmuş ve doğayla yoğrulmuştur. Eserlerinde iyimserlik ve hoşgörü temasının ön planda bulunduğu sanatçıya göre her tablosu bir bütündür ve bu bütün öğeler, izlenimlerin sanatsal estetik hayal gücüyle yansımasıdır. Şüphesiz bunda sanatçının doğayı bir sanat yapıtı olarak algılayıp romantik duygularla sübjektif olarak ifade etmesinin büyük payı vardır. Gerçeği net

olarak sunmak yerine gizliliğin, izleyenin kendi yaşamından da bölümler bulabileceği anlatımların, modern çağın sanat anlayışı içinde ahenkli renk ve lekelerin de bulunduğu tablolarında sanatçının özgün bir üsluba sahip olduğu gözlenmektedir (<http://www.alirizakirkan.com>). (Resim 55), (Resim 56)

Resim 55 Ali Rıza Kırcan, 2005, Suluboya, (29x21 cm)

Resim 56 Ali Rıza Kırcan, 2005, Suluboya, (29x21 cm)

Suluboya Ressamlar Grubu'nun yurt genelinde düzenlediği, bütün resamlara açık suluboya resim yarışmasında kendisine ikincilik ödülü verilen ve günümüz suluboya ressamlarından Işıl Özişık (1939), Türkiye'nin doğal ve tarihsel zenginliklerini yansıtan özellikle İstanbul konulu eserler vermektedir. Özişık sanatsal düzeyde pek çok yapıtın sahibidir. 1991 yılından itibaren Amerika'da yaşayan sanatçı, *“En çok Türkiye hasreti duyuyorum. Zaten resimlerimde de bu özlem su yüzüne çıkıyor. Galata Kulesi, Tnel, Beyoğlu, Boğaz en çok çizdiğim manzaralar. Bu özlem olmazsa yaşayamam. Bazen Haliç'e, Rıhtım'a gidiyor, krokiler çiziyorum, sonra da bunları Amerika'daki atölyemde resme dönüştürüyorum.”* Özellikle suluboya konusunda uzman olan Özişık bunun nedenini ise *“Çok sulu bir insanım. Gülmeyi, mizahı çok severim, herhalde bu nedenle suluboyada iyiyim,”* diyor (Burcu, Sabah Gazetesi 08.04.2007). <http://arsiv.sabah.com.tr/cp/gnc105-20070408-102.html> (Resim 57) (Resim 58)

Resim 57 Işıl Özışık, 2013, Suluboya

Resim 58 Işıl Özışık, 2004, “İstanbul”, Suluboya 46x58 cm.

Suluboya Ressamlar Grubunun ilk üyelerinden olan Turan Enginoğlu (1953), 1977 den bu güne grubun açtığı tüm sergilerine katılmıştır. Sanatçının büyük boyutlu suluboya resimlerinde tekniğinin verdiği rahatlıkla figür ağırlıklı konular işlenmiştir. Enginoğlu'nun suluboyalarında sadelik önde gelir. Ayrıntılardan arınmişlık dikkat çekicidir (İslimyeli, 2005, s.356). (Resim 59 http://turanenginoglu.com/index.php?menu_id=11)

Resim 59 Turan Enginoğlu “Kulalı Kadın” 1998 suluboya

Günümüz sanatçılarından olan Fahri Sümer (1942), resimsel kişiliğini Rembrant, Cezanne, Bernard Buffet ve Çin, Japon sanatlarından etkilenecek oluşturmakta, azaltılmış renk ve leke değerleriyle yöresel konuları işlemektedir. 1990'lardan bu yana yaptığı peyzajlar da çoğunlukla Ege yöremizin kıyı-kent pitoreskinin duyarlı yansımalarını buluruz. Çizgiyi ön planda tutan bir oluşum içinde, insanla yaşadığı çevre arasındaki uyumu soyutlayıcı bir eğilimde yansıtır. Bir doğa tutkunu olan Fahri Sümer yaşadığı yörenin konularını bir şenliğe, yaşama sevincine dönüştürerek yansıtır... Sanatçı resimlerinde bizi Ege'ye götürmekte, Ege'nin kıyı bucağını, İzmir'in sokaklarını, üzüm ve zeytin toplayan, çalışan insanlarını izleyiciye şiirsel bir dille anlatmaktadır. (Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, Basın Bülteni, 08.03.2011)

Prof. Dr. Mümtaz Sağlam'ın Fahri Sümer'in sanatı ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir. *“Fahri Sümer'in resmi, açıkça görüleceği Türk sanat geleneğinin içinde yer alan biçimsel unsurlar ve temalarla doğrudan ilişkilidir. Burada sergilenen görsellik, geleneksel nakış resim estetiğine, izlenimci algı önerilerine ve yöresel bağlantılar üzerinde şekillenen gündelik hayatın dinamik sahnelerine bağlı bir biçimde gelişir. Toplumsal bellekte yer etmiş bir takım imgeleri resmine taşıyarak, Batılı biçim verileri üzerine kurduğu algı ve öneriler doğrultusunda, kendine özgü bir sanat düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Aslında geleneksel alanla iç içe gelişen bu anlayış, söz konusu sentezin yoğunluğu oranında Batılı bir kimliğe de bürünmektedir. Bu doğrultuda, Fahri Sümer'in ressam kişiliği, onun dış-dünyaya yönelttiği ayrıcalıklı bakışta, uyguladığı dönüştürme ve yorumlamada anlamını bulur. Geleneksel birikimi yadsımadan ve resmi kavramsallaştıran çağdaş ilgi ve yönelimi çok iyi takip ederek bireyi kuşatan ortamı, gizemli ve o ölçüde yalın bir görsel dil ile değerlendirerek öne çıkan bir kişiliktir”*

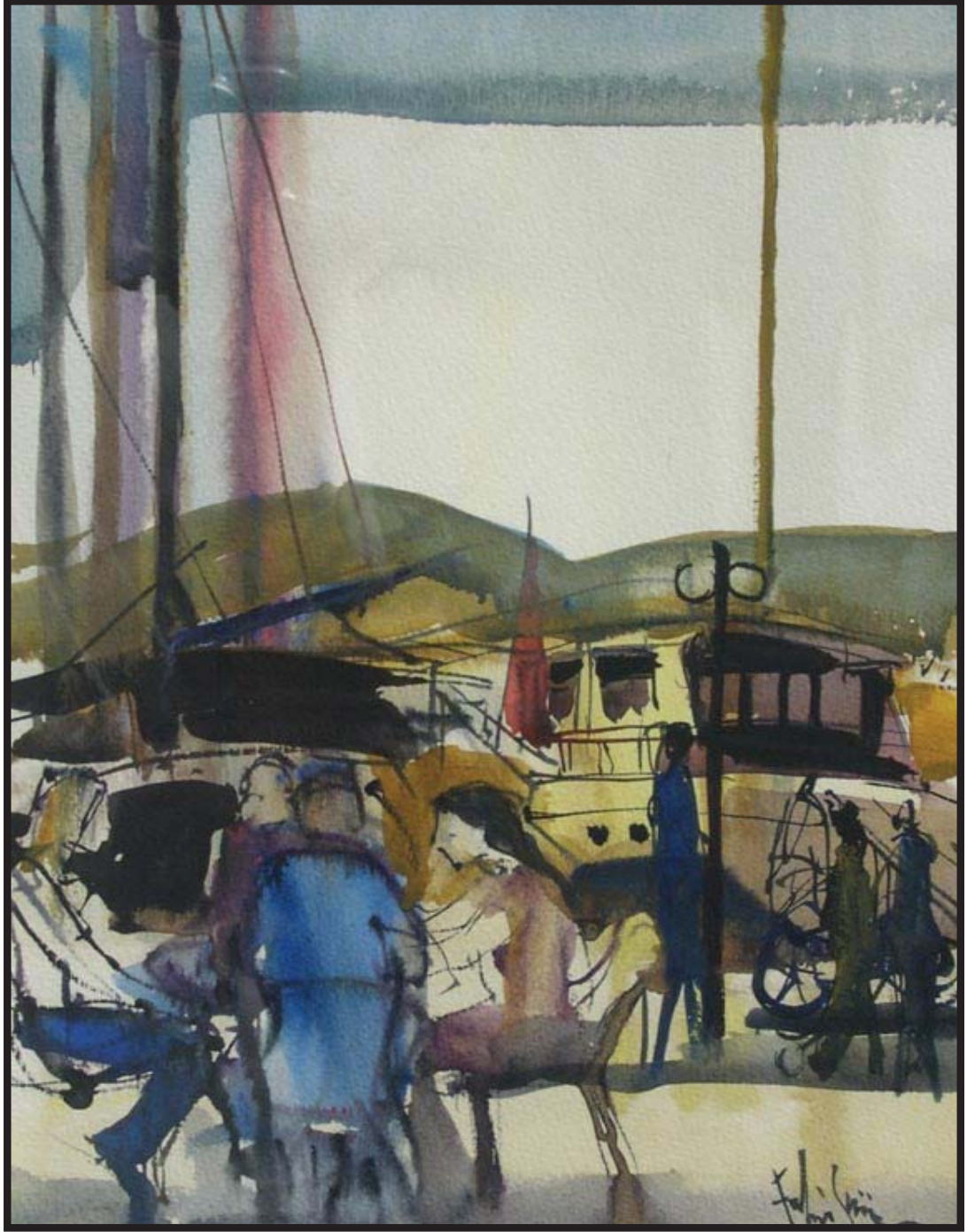
(<http://allevents.in/events/fahr%C4%B0-s%C3%9Cmer-res%C4%B0m-serg%C4%B0s%C4%B0/440495492692173>).

(Resim 60-61 <http://www.cakinberk.com/>)

Resim 60 Fahri Sümer “Pamuk Toplayan Kadınlar” 1999 Suluboya (43x35cm)

Resim 61 Fahri Sümer "Liman" 2001 Suluboya, (31x24cm.)

Günümüz ressamlarından Orhan Gürel (1952), aynı zamanda Suluboya Ressamları Grubun bir üyesidir. Eşref Üren gibi bir ustanın öğrencisiydi. Hocası Üren suluboya resim türünde az uğraş vermesine rağmen, suluboyanın bütün özelliklerine ve üstünlüğüne hayran bir ressam olarak bunu göz önünde bulundurmuş her uğraş vereni her zaman desteklemiştir. Orhan Gürel’de bu yüreklendirmenin sonucu olarak başka bir malzemeye yönelmemiş, tam anlamıyla suluboya ressamı olmasını bilmiştir (İslimyeli, 2005, s.346).

Eserlerinde Anadolu insanının yaşam direncini ve zorlukları göğüslemeye çalışması, kerpiç evleriyle yumuşak renk desen ve ışık düzenlemelerine rastlamaktayız (<http://www.sanatyelpazesi.com/showthread.php?3080-Orhan-G%FCler-Suluboya-Ressam%FD>).

Sanat Eleştirmeni Dilek Şener “*Orhan Gürel’in resimlerinde insanın yaşadığı gerçeklikle, var olan gerçeklik arasında giderek artan uçurumların içine cesaretle atıyoruz. Suyla biçimlenen saydam bulutların, günün tüm ışığını üzerinde toplayan yanar döner renkli denizin ve tüm manzaraya dağılan her türlü resimsel ve yaşamsal ögenin içinde kayboluyoruz. Gürel, tüm görüntüleri su ile besleyerek saydamlaştırıyor. Araya karışan renkler, onun kağıda aktarmak istediği her şeyi karmaşıklıktan uzak pür bir dünyaya taşıyor. İnsana ve doğaya olan sevgisini kendi diline çeviriyor.*” ressam hakkında görüşlerini açıklamıştır (Şener D. Sanat Eleştirmeni 24.01.2009 <http://www.gorselsanatlar.org/resim/orhan-gurel-suluboya-ressami/>). (Resim 62)

Resim 62 Orhan Gürel, Suluboya

4.1.2 İzmir Suluboya Ressamları Derneği

Türkiye’de Suluboya Ressamları Grubundan sonra, ilk resmi kurum olarak ressam Atanur Doğan öncülüğünde 2001 yılında İzmir Suluboya Ressamları Derneği kuruldu. 327 üyeye sahip dernek, çeşitli resim yarışmaları ve etkinliklerle halen faaliyetine devam etmektedir.

Derneğin sadece suluboya etkinliklerinde bulunması, suluboya tekniği ile hazırlanan sergilere öncülük etmesi bu derneği güçlü kılmaktadır. İzmir Suluboya Ressamları Derneği, suluboya resme gönül verenlerin sayısının artmasına ve Türkiye genelinde suluboya dernek ve gruplarının oluşmasına, suluboya ressamlarının birbirleriyle bilgi paylaşımı sağlayarak önemli bir görev üstlenmiştir.

Türkiye’de suluboya resim sanatının uluslar arası düzeye taşımak amacıyla 2012 yılında ressam Atanur Doğan öncülüğünde merkezi İzmir Seferihisar’da bulunan International Watercolor Society (Uluslararası Suluboya Derneği) kurularak faaliyete başlamıştır. Uluslararası Suluboya Derneği; İlk adımlarını, Facebook sosyal paylaşım sitesinden atarak, düzenlediği resim yarışmalarıyla, kısa sürede 50.000’i aşan üye sayısına ulaşmış, 2-3 Haziran 2012 tarihleri arasında ‘‘Uluslararası Suluboya Festivali’nin’’ ilkinin düzenleyerek, asırlar sonra sanat ateşini ilk doğduğu yer, Seferihisar’ın Teos sahillerinde tekrar yakmayı başarmıştır.

15 Ekim 2012 tarihinde start alıp, 15 Aralık 2012 tarihinde sonlanan International Watercolor Society geleneksel suluboya yarışmalarına devam etmiş; 20 ülkeden 800 sanatçı, toplam 800 eserle bu yarışmaya katılmış, yarışma neticesinde ilk üç sıralamada Çinliler yer almıştır.

Dernek kurucusu Sayın Atanur Doğan ‘‘Yillardır hayalini kurduğumuz, eksikliğini hissettiğimiz; Türkiye genelini kapsayan ve bizleri Uluslararası düzeyde temsil edecek olan Uluslararası Suluboya Derneğimizi kurmuş, yurt genelinde ve farklı ülkelerden katılımın her geçen gün, bir çığ gibi artarak büyümesi, suluboya ustaları, sanatseverler ve güçlü çalışma ekibimizle doğru zamanda, doğru yolda olduğumuz inancındayız. Gün geçtikçe daha verimli olacağımıza, daha geniş kitlelere yayılacağımıza ve birlikteliğimizin desteğiyle daha sağlam adımlar atacağımıza inanıyoruz.’’ sözleriyle derneğin amacını vurgulamıştır.

Uluslararası Suluboya Derneği (International Watercolor Society), 8-9 Haziran 2013 tarihleri arasında “2.Uluslararası Akdeniz Suluboya Festivaline”, tüm ressam ve sanatseverlerin katılımıyla gerçekleşmiştir.

Seferihisar Belediyesi ve Uluslararası Suluboya Derneği (International Watercolor Society) tarafından düzenlenen Festivalle, tüm dünyada en hassas konu olan barışın sağlanmasına yönelik olarak, dünyadaki tüm milletlerin insanlığın ortak dili olan sanat yoluyla bir araya getirilmesi amaçlanmıştır.

Çin, Tayvan, Singapur, Amerika, Rusya, Pakistan, İran, Belçika, İspanya, Hindistan ve Türkiye'nin birçok ilinden suluboya tekniğinin ustaları yer alarak festival sırasında, canlı performans sergileyerek kendi tekniklerini tanıtır, birbirleriyle ve sanatseverlerle görüş alışverişinde bulunmuşlardır. Düzenlenen festivallerle ilgili katalog çeşitli müze ve kuruluşlara gönderilmiştir.

Uluslararası Suluboya Derneği ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi işbirliği ile 3.Uluslararası “Sanat Yoluyla Evrensel Sevgi” Suluboya Bienali 5-6-7-8 Mayıs 2014 tarihinde gerçekleşecektir.

Dernek bu faaliyetlerle, Türk Suluboya Ressamlarını uluslar arası alanda tanıttığı, yabancı suluboya ressamı ile buluşturarak tekniklerinin gelişmesinde katkı sağlayıp, Türkiye’de suluboya resim tekniği sanatının yayılmasında öncülük etmiştir. (Atalay Doğan 08.04.2014 tarihli görüşme)

Dernekte yer alan önemli ressamlar;

Atanur Doğan, A. Aydın Baykara, Ahmet Oğraş, Asuman Doğan, Aynur Akalın, Burhan Özer, Celal İzci, Ertuğrul Saraç, Gülseren Sönmez, Işıl Özışık, M. Emin Kayserili, Nusret Topuzoğlu, Orhan Güler, Semih Kaplan, Orhan Gürel, Teymur Ağaloğlu, Turan Enginoğlu, Vahap Taşkınsoy, Yaşar Sabri Sanlı, Yalçın Gürsel, Yılmaz Helvacı, Kerim Laçınbay, Canip Taşkiran, Cemal Selimgil, Musa Balan, Saim Altuncu, Tansu Özmen’ sayabiliriz (International Watercolor Society Kataloğu 2012).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SULUBOYA RESİM TEKNİĞİNİ TERCİH EDEN YAŞAYAN VE AKTİF OLAN SANATÇILARIMIZ

Tezimizin bu bölümünde, günümüzde birçok resim tekniği olmasına rağmen, suluboya resim tekniğini tercih eden ve kendilerini "suluboya ressamı" olarak kabul ettiğimiz hayatta ve aktif olan sanatçılarımızın özgeçmişlerini, değerli görüşlerini ve eserlerini ele alacağız.

5.1 Burhan Özer (1961- Adana)

1961 Adana'da doğan sanatçı ilk ve orta öğrenimini memleketi Adana'da tamamlar. 1986'da Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Resim Bölümü'ne dereceyle girer. Aynı dönemde, ilk sergisini henüz öğrenci iken memleketi Adana'da açar. 1991 yılında Adnan Çöker atölyesinden mezun olan Burhan Özer, 1990'da Yıldız Teknik Üniversitesi'nde pedagojik enformasyon eğitimi alır. Resim öğretmeni olarak tayini İstanbul dışına çıkınca, resim öğretmenliğinden istifa eder, Cihangir'de bir atölye açar ve bu atölyede resim dersleri vermeye başlar.

O zamandan bu zamana yurtiçinde ve yurtdışında kırka yakın sergiye imza atan sanatçının yedi yüz elli – sekiz yüz civarında öğrencisi olur. Yerli-yabancı katılımcılarla onlarca workshop düzenler, onlarca yarışmada jüri üyeliği yapar. Özel bir televizyon kanalında desen, akrilik, yağlıboya ve suluboya teknikleriyle ürettiği farklı örnekleri sanatseverlerle paylaşmakta olan sanatçı, Art Niyetliler, Su Grubu gibi gruplarla halen çalışmakta; ALİ (Art Lovers of İstanbul) grubunun düzenlediği türlü etkinliklerde yer almaktadır. Görsel medya tarafından sanatçının eserleri sıkça basılmakta ve kullanılmaktadır. Burhan Özer çalışmalarına Asmalımescit'teki ve İstiklal Caddesi'ndeki atölyelerinde devam etmektedir.

İstanbul Teknik Üniversitesi Orta Bahçe dergisinin röportajında sanatçı;

“ Adana üç – dört yaşında sokaklara kömürle Tommiks, Texas çizerek. Şaka değil gerçekten... Çocuklar birbirilerine oyuncaklarını gösterirler ya,” Benim

oyuncağıma bak!” diye, işte ben de diğer çocuklara yollara kömürle çizdiğim Tommiksleri, Texasları gösterirdim. 1983’te ilk defa İstanbul’a geldim. Maksadım resimdi, resim çizmekti daha ziyade. Dönemin çizgi roman ressamlarıyla, Oğuz Aral, Cemal Dünder vesaire, tanıştım. Diyebilirim ki ciddi anlamda resme illüstrasyonla başladım. İstanbul’a geldikten sonra basın ressamlığı, çizgi roman ressamlığı filan yaptım. Akademiye 86’da dereceyle girdim. Beş senede mezun oldum. Adnan Çöker atölyesinden... Sonra Yıldız Teknik Üniversitesi’nden pedagojik enformasyon eğitimi aldım. Resim öğretmeni olarak atandım. İstanbul dışına atandığımı öğrenince istifa ettim, Cihangir’de bir atölye açtım ve orada Akademi’ye hazırlık amaçlı olsun, hobi amaçlı olsun resim dersleri vermeye başladım. Aslında ben akrilikle, yağlıboya, aklınıza gelebilecek her türlü malzemeyle çalışıyorum. Ama suluboyanın yeri başka... Resim yapmak canı yanan insanın haykırışı gibidir, onu haykırmak nasıl rahatlatıyorsa, duygunun renge biçime, ifadeye bürünmesi de benim için aynı. O an duygu yoktur. Duygunun transferi vardır. Duygu anlatılan değil, biçim bulan formdur. Çağımız her şeyin enerjiye dönüştüğü bir dönem. Sesten hızlı araçlar, sistemler var. İletişim maksimum noktada. İnsan bu devinime duyarsız kalamıyor. Duyguların, coşku bitmeden resme dönüşmesi önemli. Benim için bu isteğe suluboya cevap verebilir ancak. İnsanlar zorluğunu öne sürerek suluboyadan uzak dururlar genelde. Oysa ben suluboyanın hiç zor olmadığını biliyorum ve on sekiz senedir verdiğim eğitimlerle bunu öğrencilerime aktarıyorum. Önemli olan tekniği bilmek. Bir genç kız, çocuk konusunda bilgi sahibi olmak zorunda değildir ama anne olduğu zaman bunu bilmek zorundadır... Tekniğe hakim olduktan sonra suluboyanın malzeme olarak kara kalemde hiçbir farkı yok bence. Tabi ki bu diğer malzeme tekniklerinin önemsiz olduğu anlamına gelmez, ama benim sevdam suluboya üzerinde yoğunlaştığı için suluboyanın bende yeri başka. Müzikte, müziğin kalitesini belirleyen; ses aralıkları, iniş çıkışlar; bunların oluşturdukları bütünselliktir. Resimde de öyle. Portre, peyzaj, natüremort, nü, ya da “Son Akşam Yemeği”... konu olarak ele alındıklarında kalite farkı göstermezler. Resmin kalitesini belirleyen konu değil, konuyu işleyiş biçimidir. Konu seçimi, en fazla çıkış noktası olabilir. Ben resim yaparak yaşamımı belgeliyorum. Resim yaparak tanık olduklarımı kendi süzgecimden geçirip işleyerek, insanlara gösteriyorum. Ama tabi konu seçiminde “yaşanmışlık” benim için çok önemli.

1983'te ilk defa geldim İstanbul'a, gördüm, aşık oldum bu şehre. Yirmi beş yıl olmuş... İstanbul'a olan sevgim inanır mısınız hiç azalmadı. Benim için, yaşanmış bir yerin bir kaya parçası bile çok kıymetli. Yaşamadığım bir yerin resmini yapamam ki... Genel olarak da suluboya ressamlarını takip ediyorum, isim vermek gerekirse... Joseph Zbukvic, Charles Reid, Alvaro Castagnet...

Ben ressamım. Resim sanatı için konuşmak gerekirse, Şeker Ahmet Paşa sonrası bir jenerasyon vardır; İbrahim Çallı'lar, Namık İsmail'ler, Hikmet Onat'lar... Fransa'ya gider bu sanatçılar. Empresyonizm'i yerinde yaşarlar. Bu jenerasyon öncesinde ise, ressamlarımız Batı'lı akımları basından takip edebiliyorlardı. O dönemin iletişim araçlarının, o dönemin teknolojisinin durumu ortada. Hal böyle olunca dönemin ressamları espasız resimler yaptılar. Bana göre gerçek resim görmeyen ressam olamaz. Fransa'ya giden kültür elçilerimiz ilk defa bir akımı yerinde incelediler. Empresyonizm bizde Avrupa'yla eş zamanlı olarak yaşanan ilk akım oldu. Bu nedenle Empresyonizmin izleri Türk resim sanatında oldukça nettir. Benim resimlerimde de Empresyonist bir yan net olarak var mesela. Fakat sanatta akımlar birbirini takip eder. Yeni gelen akım kendisinden önceki akımı destekleyebilir de reddedebilir de. Nitekim Avrupa sanatı Empresyonizm sonrası Dadaizm gibi Fütürizm gibi Pop-art gibi akımları yaşadı. Ne yazık ki biz bu geçiş dönemini yaşayamadık, Empresyonizmin üzerine bir şeyler koyamadık. Türk resminde durum bu. Tabi bir de işin eğitim boyutu var. Sınav sisteminden bahsediyorum. Her yıl binlerce genç okullu olabilmek için özel yetenek sınavlarına giriyor. Önce ÖSS'den yeterli puan alabilmeleri gerekiyor tabi. İlerde Rembrandt olabilecek yetenekte olsalar bile kapıdan dönebiliyorlar. Bir sene daha, bir sene daha... inatla mücadeleye devam edenler de oluyor; vazgeçenler de. Böyle bir sistemle doğal olarak sanatçı yetiştirmek zor. Batıda böyle değil bu mesela. Gençler portfolyolarını alıp akademilere başvuruyorlar, bu aşamaya gelene kadar yaptıkları işlerle değerlendiriliyorlar. Bizde böyle bir sistemin eksikliği ve bu eksikliğin sonucu ortada”(<http://www.burhanozer.com/>). (Resim 63-64)

Resim 63 Burhan Özer, “Kayıklar” 2013, Suluboya resim

Resim 64 Burhan Özer, 2014, Suluboya

5.2 Asuman ve Atanur Doğan

İzmir Suluboya Ressamlar Derneği'ni kurmuş, dñnyanın birçok ÷lkesinde Tñrk suluboya ressamını ve resimlerini başarıyla temsil etmiş ve etmeye devam eden, Atanur Doğan ve Asuman Doğan ifti; İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fak÷ltesi Resim B÷l÷m÷, Heykel Anasanat Dalından 1987 yılında mezun oldular. Çeşitli k÷y kasabalarını gezerek otantik Anadolu k÷lt÷r÷n÷ plastik açıdan araştırıp incelediler. Ayrıca bir çok ÷lkeye seyahat eden çift, gittikleri yerlerde k÷ltür ve sosyal yaşamı inceleyerek resimlerine konu yaptılar. 1993 yılında Kanada'ya g÷çt÷ler.

Asuman Doğan; 1963'de İzmir'de doğdu. İlkokul son sınıfta hayranlık duyduğu bir takvim üzerindeki resmi, guaj boya ile kopya etti. Yaptığı resim elden ele dolaştı. Bu ressam olması için çevresinden gelen en önemli teşvik ve y÷nlendirmenin başlangıcı olmuştu. Yıllar sonra yaptığı resmin Van Gogh'un "Saintes Maries'de sahilde balıkçı tekneleri" tablosu olduğunu anlayacaktı. Asuman'ın bug÷nk÷ renklerini g÷renler, onun çocukluk yıllarında adını bile bilmediği Van Gogh'un resimlerinden etkilendiğini hemen anlayacaklardır.

Atanur Doğan; 1964'de Kars'ın Selim ilçesine bağlı şirin bir Tñrkmen k÷y÷ olan Katranlı'da doğdu. Doğan ailesinin sekiz çocuğundan en k÷÷ğ÷d÷r. Atanur daha bir yaşında iken aile İzmir'e g÷çt÷. Resme çocukluğundan beri b÷y÷k ilgi duyan Atanur, ağabeyi okul ÷devleri için resimler yaparken ona gıpta ile bak kendisi de "ağabeyim gibi çizebilir miyim?" diye içinden geçirirdi. İlkokul sıralarında yaptığı bir resim, ÷đretmeninin dikkatini çekti ve ona daha sonra hiç unutamayacağı şu s÷zleri s÷yledi: "Atanur, sende resme karşı olağan÷st÷ bir kabiliyet g÷r÷yorum. İleride iyi bir ressam olabilirsin". Bu onun için s÷rekli motive olduğu unutamadığı bir ÷vg÷yd÷.

Kanada'da yaşan sanatçı, Kanada Portre Ressamları Derneği'nin (Portrait Society of Canada) seçtiği Dñnyanın en iyi Suluboya Portre Ressamı olarak 2004 Uluslar arası Portre Festivaline davet edildi.

2001 yılında İzmir Suluboya Ressamları Derneğini kuran Atanur Doğan, Mayıs 2004 yılında 22 farklı ülkeden toplam 285 sanatçının katılımıyla Sanat Yoluyla Barış (Peace Throgh Art) Çeşme Resim Festivalini organize etti.

2012 yılında ressam Atanur Doğan merkezi İzmir Seferihisar'da bulunan International Watercolor Society (Uluslar arası Suluboya Derneği) kurmuştur. Uluslararası Suluboya Derneği; İlk adımlarını, Facebook sosyal paylaşım sitesinden atarak, düzenlediği resim yarışmalarıyla, kısa sürede 50.000'i aşan üye sayısına ulaşmış, 2-3 Haziran 2012 tarihleri arasında "Uluslararası Suluboya Festivali'nin" ilkinin düzenlemiştir. Uluslararası Suluboya Derneği (International Watercolor Society), 8-9 Haziran 2013 tarihleri arasında yine Atanur Doğan'ın öncülüğünde "2. Uluslararası Akdeniz Suluboya Festivalini", gerçekleştirmiştir.

Atölyelerini hem İzmir Güzelbahçe'de hem de Kanada Oakville Ontario da kuran çift, daha çok Kuzey Amerika'da olmak üzere çeşitli ülkelerde sergilerini gerçekleştirmektedirler (<http://www.doganart.com/soatr.html>).

Asuman Doğan'a 30.05.2014 tarihli e-postayla;

- 1) Suluboya'ya ne zaman başladığımı?
- 2) Suluboya çalışmaya başladığım da örnek aldığı ve etkilendiği sanatçılar?
- 3) Suluboya çalışmayı neden tercih ettiği, çalışmalarını gözlemleyerek mi, fotoğraf veya hayalden mi yaptığını?
- 4) Suluboyayı kağıt üzerine nasıl uyguladığını?
- 5) Tercih ettiği renkler var mı? Varsa tercih etme nedenini?
- 6) Hangi ebatta çalıştığını?
- 7) Diğer resim teknikleriyle suluboya arasında satış ve izlenme açısından artı veya eksi yönde bir fark olup olmadığı? Sorularını yönelttik.

Asuman Doğan, 03.06.2014 tarihli e-postayla; "Suluboya resim yapmaya 1983 yılında Buca Eğitim Fakültesi Resim Bölümünün ilk yılında, Ali Rıza Kırcan öğretmenimizden Temel Sanat Eğitimi alırken başladık. O zamanlar Ali Rıza öğretmenimiz diyebilirim ki İzmir'de suluboya yapan ilklerdendi. Kendisinin bize en büyük katkısı suluboya tekniğini tanıtmaları ve sevdirmeleri, desen ve de renkli resim çalışmalarımızda, bize verdiği çalışma, üretme, yaratma heyecanı ve coşkusuydu. İlk yaptığımız suluboya çalışmalarımızdan oluşan 1983 – 1984 eğitim öğretim yılı

sonunda, sınıfımızın okuldaki sergisi için, kendi çerçevelerinden getirdi ve resimlerimizi çerçeveledik, bu benim unutamıyacağım bir anımdır. Değerli öğretmenimiz Ali Rıza Kırkan'ı her zaman olduğu gibi sevgi ve saygıyla anıyorum.

Her sanatçının kendine özgü yaklaşımı vardır. Üretim sürecinde kendilerine özgü yenilikleri ve yaklaşımları vardır. Onun için diyebilirim ki örnek aldığımız sanatçılardan çok, eserlerini beğendiğimiz sanatçılar olmuştur. Günümüzde iletişimin güçlü olmasından dolayı çok sayıda kaliteli eserleri izliyebiliyoruz. Bu eserlerden etkilenme konusuna gelince, benim farkettiğim yine yaptığımız çalışmalarda kendimiziz. O zaman sanat üretiminde bireysellik ön planda diyebilirim. Ayrıca vurgulamak isterim ki 'her sanatçı özgürdür' onun içinde çalışmalarımızı başka sanatçıların çalışmaları ile kıyaslamak yerine, kendimizi kendimizle kıyaslamamız gerektiğine inanan bir sanatçıyım. Ayrıca genelde sanatçı yaptığını beğenmez, başkaları beğense de, eksiklerini görür ve daha iyisini yapabileceğini bilir. Bu da önemli bir duygudur yenilenmeyi, gelişmeyi getirir. Atanur Doğan ile temel sanat eğitimi aldıktan sonra, heykel ana sanatı alanında eğitimimizi sürdürmüş olmamız ve de Ali Rıza Kırkan öğretmenimiz suluboya tekniğini bize tanıtmış ve sevdirmişti. Bence resim bölümünde olmamız, bizim bu tekniğin üzerinde yoğunlaşmamızı ve de hiç bir etki altında kalmadan kendi kendimizi keşfedip yönlendirmemizi sağladı. Öğrenilmesi zaman alan bir teknik. Diyebilirim ki hata yapmadan resim yapmayı geliştiriyorsunuz ayrıca, anlık olması ayrı bir zevk.

Öğrencilik yıllarımızda fotoğraf çekmek için geziler yapmaya bu fotoğraflardan yararlanıp çalışmalarımızı üretmeye başladık. O dönemlerde fotoğraftan çalışmaya çoğu sanatçı karşıydı.. Aslında bir fotoğraf karesini çekerken kompozisyonu ve ışığı ayarlıyorsunuz, yani sonuçta bir özgürlük var. Sonra değişen hayat koşullarında bir yerde günlerce zaman geçirip aynı ışığı yakalayıp çalışmak ve üretmek kolay değil. Ayrıca atölyede üretilen bir çalışma her zaman daha kaliteli oluyor, o an acele ile bitirmek zorunda değilsiniz. Hemde her çalışmamıza duygularımızı ve kendimize özgün renkleri kullanıyoruz. Fotoğraf karesi ile sadece o anı yakalıyoruz. Sanatçı olarak neden teknolojinin getirdiği kolaylıklardan yararlanmayalım, sanatçılar yeniliklere açık olmalıdırlar bence...

Biz genelde suluboyayı kuru yüzey üzerinde çalışmaya başlıyoruz. Boyadığımız bazı bölümlere kurumadan eksik gördüklerimizi yada hissettiklerimizi ekliyoruz. Her zaman boyadığım bölümlere geri dönerek istediğim şekilde olmamış ise boya yada su eklerim. Bu bana istediğim zaman çalışmama ara vermemi sağlıyor ya da bir kere de bitirilmiş olması çalışmanın daha etkili olmasını sağlıyor diyebilirim. Atanur ise önce genel lekeleri atıyor kuruduktan sonra ikinci, üçüncü gerekirse dördüncü, beşinci uygulamaları yaparak istediği formları yakalıyor diyebilirim.

Çalışmalarımızda siyah ve beyaz renklerin (Siyah ve beyaz boyayı renk olarak kabul etmeyenler var ama benim için renk, çünkü uyguladığımızda yada gördüğümüzde bizi etkiliyor ve de isimlendirebiliyoruz.) dışındaki renkleri özgürce kullanıyoruz. Koyu renkleri siyah boya karıştırarak elde etmek yerine, çalışmalarımızda kullandığımız renkleri karıştırarak oluşturuyoruz, bu da çalışmaya bütünlük sağlıyor diyebilirim. Beyaz boyayı da bilindiği gibi kapatıcı boya olma özelliğinden dolayı kullanmıyoruz. Genelde benim daha renkçi bir kişiliğim var, canlı renkleri kullanmak içimden geldiğini yada renkleri algılama yönümün çok daha fazla gelişmiş olduğunu söyleyebilirim. Bazı zamanlarda kendime bu çalışmamda çok canlı renkler kullanmıyayım desemde çalışmam canlı renklerle sonuçlanıyor. Atanur daha çok toprak renklerini kullanmayı tercih ediyordu, son zamanlarda diyebilirim ki onunda çalışmalarında renkler çoğalmaya başladı. O daha çok bir noktadan gelen ışığı kullanmayı, ayrıca onun için resmin siyah beyaz leke dengesi çok önemli.

Çalışmalarımızı genellikle 35 x 50 cm, 50 x 70 cm ve 70 x 100 cm ebatlarında üretiyoruz. Bazı çalışmalarımı 50 x 100 cm yada 23 x 50 cm gibi farklı ebatlarda üretiyorum. Ebat büyüdükçe bizim için özgürlük duygusu daha da güçleniyor. Bununla beraber harcanan ve enerjimiz artıyor. Enerji ve heyecanın resimlerimize yansıdığını görebiliyoruz.

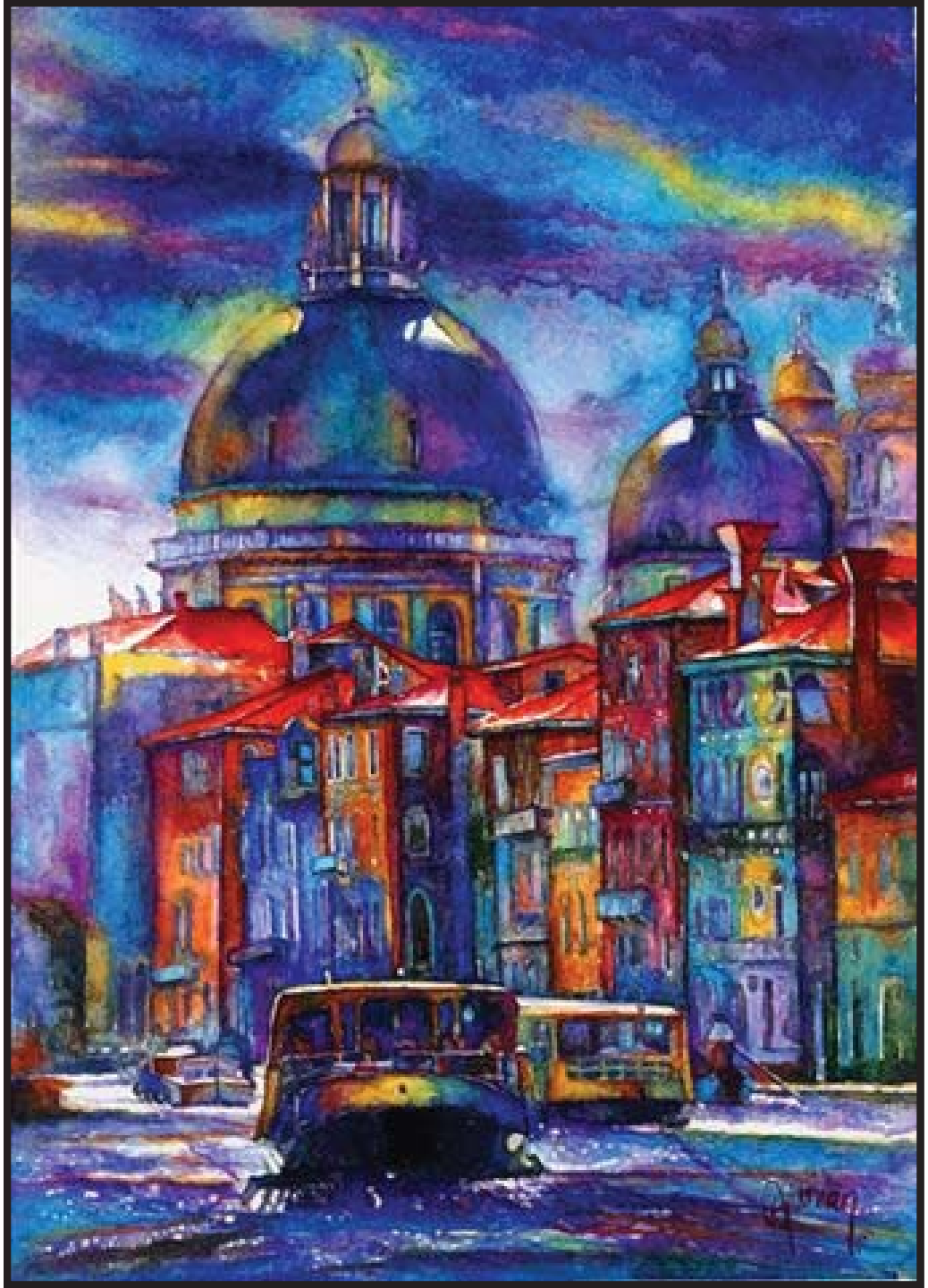
Yağlıboya yada akrilik kullanılarak tuvale yapılmış olan çalışmaların daha kalıcı ve gösterişli olduğu genelde olan bir yargı idi. Günümüzde bu yargının değiştiğini görüyoruz. İyi korunmuş her teknikteki çalışma uzun süre kalıcı olabilir. Suluboya tekniği uygulanarak üretilmiş çalışmalar, eskiye oranla daha fazla ilgi görüyor. Hele birde kişiler suluboyayı denemişlerse, bu teknikle üretilmiş

çalışmalara saygı ile bakıyorlar. Diyebilirim ki bir serbest sanatçı olarak, aslında suluboya resimlerimizin izleyecisi ve alıcısı her zaman olmuştur. Hatta hayatlarında hiç suluboya resim almamış yada suluboya tekniğini sevmiyenlerde çalışmalarımızı sevmişler ve edinmişlerdir. Kuzey Amerika'da suluboya resim sanatı son yılların en popüler tekniğidir. Suluboya resim yarışmaları ve suluboya ressamaları dernekleri hemen her şehirde vardır ve aktiftir. Bizde 2001 yılında Türkiye'ye geldiğimizde Türkiye'de kurulan ilk kurumsal dernek olan İzmir Suluboyacılar Derneğini kurduk. Daha sonra, Türkiye'de suluboya resim sanatının uluslar arası düzeye taşımak amacıyla 2012 yılında merkezi İzmir Seferihisar'da bulunan International Watercolor Society (Uluslararası Suluboya Derneği) faaliyete geçirdik. 2-3 Haziran 2012 tarihleri arasında 'Uluslararası Suluboya Festivali'nin ilkinin düzenledik. Uluslararası Suluboya Derneği (International Watercolor Society), 8-9 Haziran 2013 tarihleri arasında "2. Uluslararası Akdeniz Suluboya Festivalini" yine Seferihisar'da gerçekleştirdik. 5-6-7-8 Mayıs 2014 tarihinde Uluslar arası Suluboya Derneği ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi işbirliği ile 3.Uluslararası "Sanat Yoluyla Evrensel Sevgi" 2014 Suluboya Bienalini gerçekleştirdik. Festivallerle, dünyada en hassas konu olan barışın sağlanmasına yönelik olarak, insanlığın ortak dili olan sanat yoluyla bir araya getirilmesini amaç edindik." sözleriyle sorularımızı yanıtlamıştır (Asuman Doğan, 03.06.2014). (Resim 65-66-67-68-69)

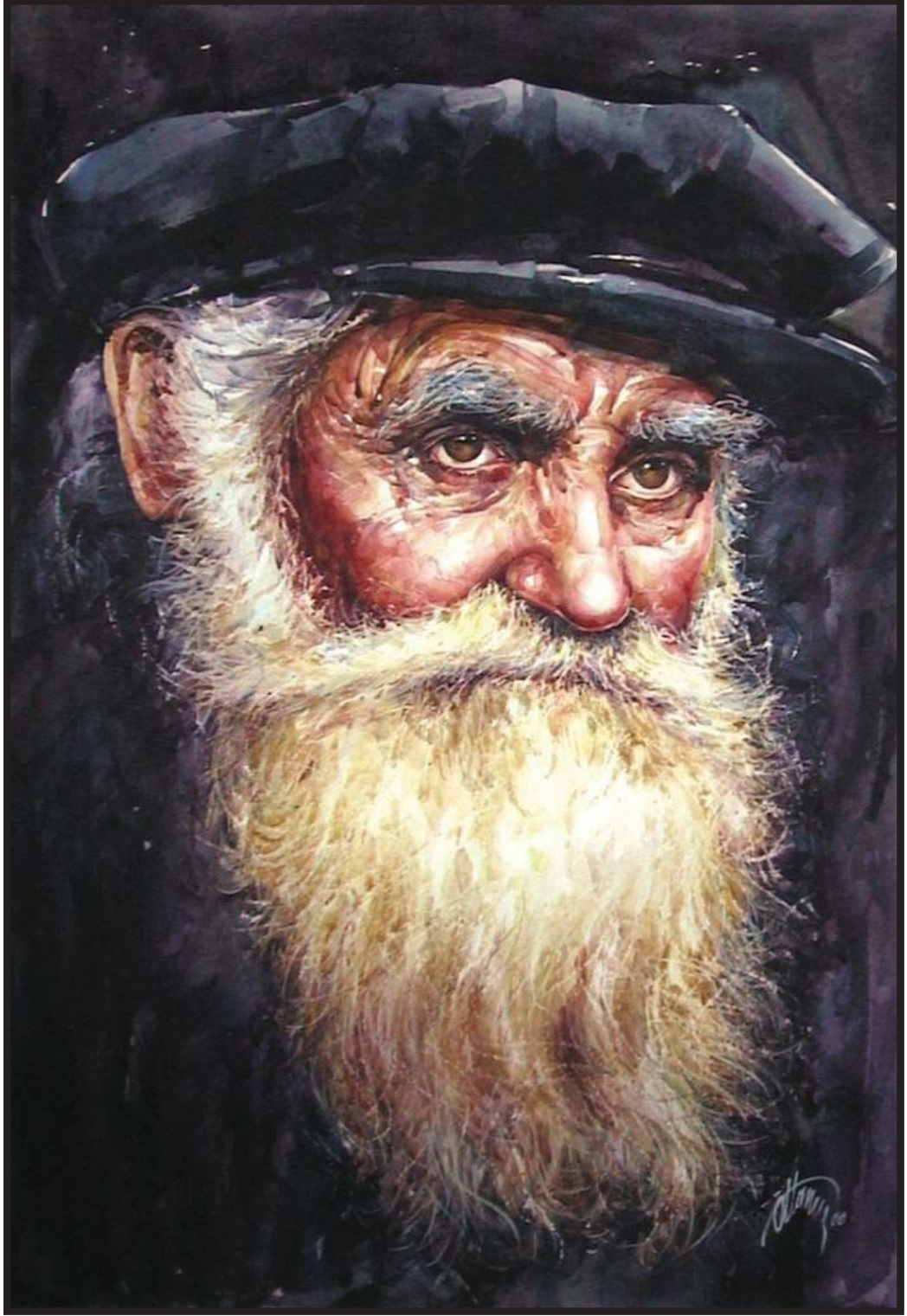

Resim 65 Asuman Doğan , 2011, “Ayçiçekleri” Suluboya, (50 x 35 cm)

Resim 66 Asuman Doğan "Blue Grand Canal in Evening" Suluboya, (70cm x 50cm)

Resim 67 Atanur Doğan “Dervif” 2000, Suluboya

Resim 68 Atanur Doğan “Sanat Atölyesi” Suluboya

Resim 69 Atanur Doğan , 2013, Suluboya

5.3 Yılmaz Helvacı (1956-Çorum)

İzmir Suluboya Topluluğu ile International Watercolor Society işbirliğinde internet üzerinden düzenlenen ve ünlü ressamların katıldığı uluslararası yarışma birincisi Ressam Yılmaz Helvacı; Çorum - Osmancık'ta dünyaya geldi. Lisans eğitimini şimdiki adıyla Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde tamamladı. İlk görev yeri Tokat olan sanatçı daha sonra Osmancık ilçesinde görev yaptı. Oradan sınavla Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı Adana, Ankara Polis Kolejlerinde 10 yıl Resim Öğretmenliği yaptı. Polis Kolejlerindeki hizmetlerinden sonra 1997 yılında Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Bölümüne geçiş yaptı. Yılmaz, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yapıyor. Özel ve resmi koleksiyonlarda bir çok eseri olan sanatçı yağlıboya çalışmalarının yanında 15 yıldır ağırlıklı olarak suluboya çalışmaktadır.

Birçok kurumdan teşekkür, takdir ve onur belgesi olan sanatçının hakkında yazılmış bir çok yazı ve makale bulunmaktadır (International Watercolor Society Kataloğu, 2012 s.191).

04.04.2014 tarihli e- postayla Ressam Yılmaz Helvacı'ya;

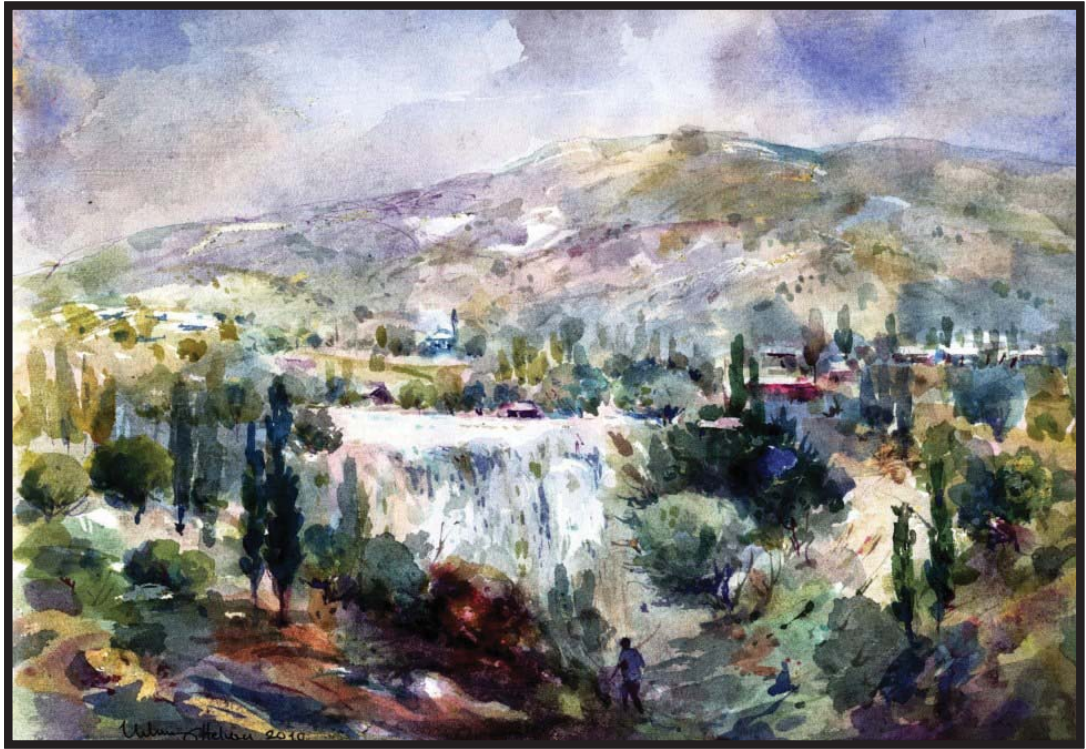
- 1) Suluboya'ya ne zaman başladığını?
- 2) Suluboya çalışmaya başladığın da örnek aldığı ve etkilendiği sanatçılar?
- 3) Suluboya çalışmayı neden tercih ettiği, çalışmalarını gözlemleyerek mi, fotoğraf veya hayalden mi yaptığını?
- 4) Suluboyayı kağıt üzerine nasıl uyguladığını?
- 5) Tercih ettiği renkler var mı? Varsa tercih etme nedenini?
- 6) Hangi ebatta çalıştığını?
- 7) Diğer resim teknikleriyle suluboya arasında satış ve izlenme açısından artı veya eksi yönde bir fark olup olmadığı? sorularını yönelttik.

Ressam Yılmaz Helvacı 06.04.2014 tarihli e-posta ile “Biz üniversitede her tekniği uygulamak zorundayız. Daha önceleri yağlı boya çalışıyordum. Sağlık nedeniyle suluboyaya geçtim. Suluboya bilindiği gibi zor bir teknik ya çöpe gider ya da çerçeveye ama yağlıboyanı uzun sürede yapabilirsiniz. Suluboya yağlıboyadan

*500 yıl daha uzun yaşar. Suluboyada konu seçimde ayırt etmiyorum figüratif, peyzaj, natürmort. Suluboyayı ıslak ve kuru çalışıyorum. Bazen kahve, tuz ve kazıma gibi yöntemlere başvurduğum oluyor. Suluboyayı her ebatta, her kağıda yapıyorum. Genelde soğuk renkler kullanıyorum. Suluboyada içimden gelen ruh halime uyan o günkü yaşama göre renkleri ve konuları seçiyorum. Suluboya çalışmalarında önceden örnek aldığım sanatçılar yoktu. Şimdi de kendi tarzımı oluşturmaya çalışıyorum. Genelde çalışmalarımı gözleme dayalı, birebir görerek yapıyorum ama seyahatlerimde gözlemin yanında fotoğrafta çekiyorum. Renkler ve plastik değerleri de dikkate alıyorum.”*yanıtlarını bizimle paylaşmıştır (Yılmaz Helvacı 06.04.2014).
(Resim 69-70 <https://www.facebook.com/pages/Yilmaz-HELVACI>)

Resim 70 Yılmaz Helvacı, 2012, Suluboya

Resim 71 Yılmaz Helvacı, 2010, Suluboya

5.4 Nusret Topuzoğlu

1950 İstanbul doğumlu olan sanatçı International Watercolor Society Derneği üyesi olan Nusret Topuzoğlu bir sanat eğitimi almadı. Bankanın dış işlemlerle ilgili Genel Müdürlük biriminde çalışırken bir yandan da seyrek de olsa resim yaparak kendini geliştirmeye çalıştı.

2001 yılında hobilerine zaman ayırmak için erken yaşta emekli oldu. 2004 yılından itibaren suluboya ressamı olan Işıl Özışık atölyelerine katılmasıyla, suluboya hayatındaki en önemli uğraş haline geldi. Hocasının yönlendirmesiyle kendi tabiriyle “fırçasını tutan bağlar” bu dönemde çözüldü ve malzemenin ismiyle benzeşir şekilde akıcı, ıslak ve rahat bir tekniğe yöneldi. Resimlerinde suluboyanın kendine özgü saydamlık ve ışık etkilerini kullanarak genellikle yaşadığı, gördüğü çevrenin resimsel atmosferini, insanlarını, durumlarını kendi renklerle anlatımıyla kağıda aktarmaya çalışmaktadır (<http://nusrettopuzoglu.blogspot.com.tr/>).

04.04.2014 tarihinde e-postayla Ressam Nusret Topuzoğlu’na;

- 1) Suluboya’ya ne zaman başladığını?
- 2) Suluboya çalışmaya başladığın da örnek aldığı ve etkilendiği sanatçılar?
- 3) Suluboya çalışmayı neden tercih ettiği, çalışmalarını gözlemleyerek mi, fotoğraf veya hayalden mi yaptığını?
- 4) Suluboyayı kağıt üzerine nasıl uyguladığını?
- 5) Tercih ettiği renkler var mı? Varsa tercih etme nedenini?
- 6) Hangi ebatla çalıştığını?
- 7) Diğer resim teknikleriyle suluboya arasında satış ve izlenme açısından artı veya eksi yönde bir fark olup olmadığı? sorularını yönelttik.

13.04.2014 tarihli e-postayla ressam Nusret Topuzoğlu; “Okul yıllarında resim derslerimde çok başarılıyım. Çok sevdiğim suluboya resme 1980’li, 1990’lı yıllarında internetten izleyerek özendim ve kendim az sayıda olsa da yapmaya başladım. 2004 yılında ustamız Işıl Özışık derslerine iki dönem devam ettim ve o zamandan itibaren sıkı şekilde suluboya çalışmaya başladım. Suluboyanın şeffaflığını, hızlı ve ıslak yapıldığı zaman verdiği efektleri seviyorum. Geri dönülmez karakterinin verdiği heyecan yoğunluğu insanda alışkanlık yapıyor. Çalıştığım bankanın alt katında güzel bir galeri vardı. (Destek Sanat Galerisi) 90’lı yıllarda

usta suluboyacıların sergilerini çok yakından izleme şansım oldu. Tarzları kendi zevkime en uygun olan sonraki yıllarda hocam olan ressam Işıl Özışık, Füsün Sarioğlu, Ahmet Fazıl Aksoy, Sait Günel, Birim Aksüyek daha sonraları Orhan Gürel beni etkilemiştir. Suluboya ıslak çalışıldığında en çok su ve deniz konularına yaklaşıyor onun için o konuları sanırım en fazla tercih ediyorum. Başkalarının fotoğraflarından çalışmam. Mahallinde kendi çektiğim fotoğrafları ekleyip çıkararak hayali öğelerle, konularla harmanlayarak resmediyorum. Duruma göre kağıdı kuru üzerine ıslak veya ıslak üzerine ıslak çalışabiliyorum. Resmi genellikle tek seansta bitiririm bu da kuruma süresiyle birlikte 1-3 saat arası değişir. Tüp suluboya kullanırım. Ultramarin mavisi ve yeşillenmeden onun en iyi yoldaşı olan burnt sienna en çok kullandığım renkler sayılabilir. Bunlara koyu kırmızılar ve sarılar eklenir, doğrudan yeşil pek kullanmam paletimde en fazla 8-10 renk bulunur. Kağıt ebadı olarak 38x56 cm veya 35x50 cm, daha az olarak da tabaka kağıt kullanırım. Tam tabaka suluboya Türkiye’de pek gitmediği için genellikle yarım tabaka kağıt kullanıyorum. Aslında büyük çalışmayı severim. Suluboya hepimizin, sizinde bildiğiniz nedenlerden diğer tekniklere göre daha az tercih edilir. Ama özel olarak suluboya seven ve diğer tekniklerle ilgilenmeyen bir grup da var (kendim gibi!) Suluboya sevenler satın alabiliyorlar bunda, yağlıboyaya göre çok daha uygun fiyatlı olmalarının da etkisi olabilir. Çok az sayıda sanatçı yüksek fiyata suluboya satabiliyor.” Yanıtlarını verdi (Nusret Topuzoğlu, 13.04.2014). (Resim 71-72)

Resim 72 Nusret Topuzoğlu, 2014, Suluboya, (38 x 56 cm)

Resim 73 Nusret Topuzoğlu, 2014, Suluboya, (38 x 56 cm)

5.5 A. Aydın Baykara (1954 –Ankara)

1954 Ankara doğumlu sanatçı, 1980 yılında Ege Üniversitesi Kimya Fakültesi'nden mezun oldu. Uzun yıllar değerli sanatçı Asım YÜCESOY ile çalışan, Sabahattin ŞEN, Ziver ÖNCEL, Cemal GÜVENÇ ve Sabri AKÇA gibi ustaların katkılarıyla kendini yetiştiren sanatçı, halen kendi resim atölyesinde çalışmalarına devam etmektedir.

Resimlerinde model yerine hayal gücünü kullanmayı tercih eden Baykara'nın, yağlı boya ve sulu boya ile yaptığı, ebru sanatını andıran eserleri, yurt içi ve yurt dışında büyük ilgi toplayarak, başta Amerika, Kanada, Çin, Almanya, Hollanda, Avusturya, Avustralya, İspanya ve Mısır olmak üzere uluslararası arenada olumlu eleştiriler aldı.

Sanatçının iki eseri, Prof. Dr. Nejat AKAR'ın, "İğdır'da Bir Kadın Cerrah – Op.Dr. Yıldız Yalçınlar" ve "1939 New York Dünya Fuarı ve Türkler" adlı kitaplarına kapak resmi olarak basılmış, bir eseri de ODTÜ 50. Kuruluş Yıldönümünde çıkarılan "Psikolojik Sağlığımızı Nasıl Koruruz" başlıklı ansiklopedide yine kapak resmi olarak kullanılmıştır.

Sanatçı, 2002 yılında Türk ressamı ve eserlerini dünyaya tanıtmak amacıyla, " <http://www.turkishpaintings.com> " adlı tescilli bir web sitesi kurarak, bünyesinde birçok tanınmış Türk ressamını topladı.

Amerikan Suluboya Derneği associate üyesi, Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği, Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği ve GESAM üyesi olan Baykara, yirmi iki kişisel sergi açtı, kırk üç karma sergiye katıldı.

(<http://www.turkiyekulturportali.gov.tr/>)

19.04.2014 tarihinde e-posta aracılığı ile Ressam A. Aydın Baykara'ya;

- 1) Suluboya'ya ne zaman başladığını?
- 2) Suluboya çalışmaya başladığın da örnek aldığı ve etkilendiği sanatçılar?
- 3) Suluboya çalışmayı neden tercih ettiği, çalışmalarını gözlemleyerek mi, fotoğraf veya hayalden mi yaptığını?
- 4) Suluboyayı kağıt üzerine nasıl uyguladığını?

5) Tercih ettiği renkler var mı? Varsa tercih etme nedenini?

6) Hangi ebatta çalıştığımı?

7) Diğer resim teknikleriyle suluboya arasında satış ve izlenme açısından artı veya eksi yönde bir fark olup olmadığı? sorularını yönelttik.

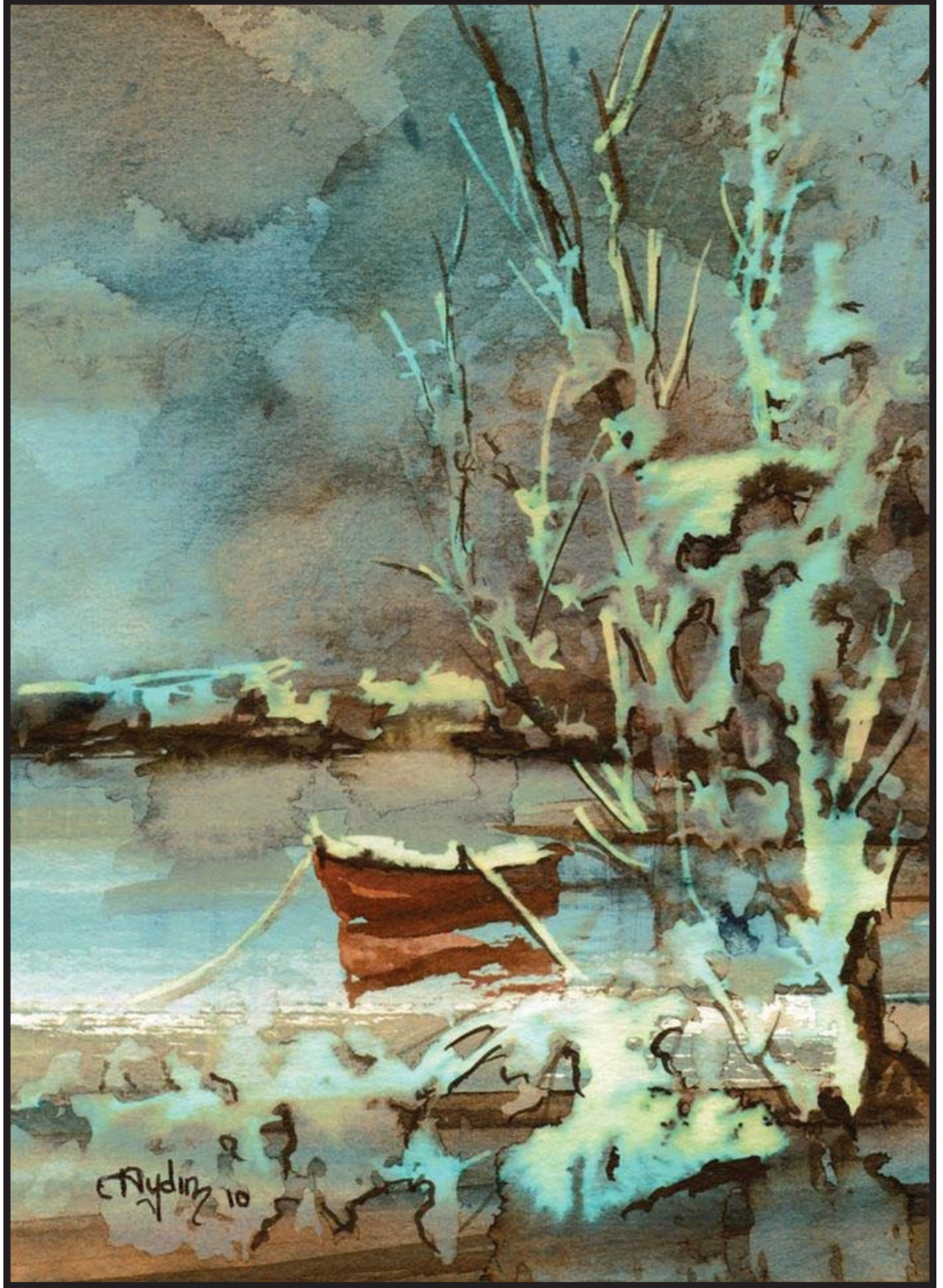
20.04.2014 tarihli e-postayla ressam A. Aydın Baykara; “*Suluboya çalışmaya on yıl önce başladım. Suluboyanın akıcılığı, transparanlığı ve renklerin birbirine geç kileri beni çok etkiledi ve hayatta hep zoru başarmayı hedeflediğim için yağlıboyadan suluboyaya geçiş yaptım. Suluboyada en çok etkilendiğim sanatçı Turner (İngiliz ressam William Turner) ve hocam Asım Yücesoy oldu. Fakat onları taklit etmeyi asla denemedim. Kimyager olduğum için hep farklıyı arayıp bulmaya çalıştım. Sonunda çok değişik ve spesifik bir tarz oluştu.*

Şehir de yaşayan bir sanatçı olarak içimizde doğaya çıkma özlemi oluşuyor. Bunu fiziki olarak gerçekleştirme fırsatı bulamayınca resimlerimde peyzaj çalışarak yaşatmaya çalışıyorum. Fakat son dönemde suluboya resimlerimde soyut figüratif çalışmalar yapmaya başladım. Bu tarz resimlerim yurt dışında oldukça ilgi gördü. Resim yaparken fotoğraftan veya başka bir kaynaktan yararlanmıyorum. Suluboya yapmaya başlamadan önce kafamda hiçbir konu veya tasarım oluşturmam. Önce kağıdımı iyice ıslatırım. Düz bir zemin üzerinde iri lekeler oluştururum. Konuyu tamamen o anki psikolojik durumum ve hayal gücüm götürmeye başlar. Resim yaparken sanki bir rüyadaymışım gibi olur. Bazen resim bittiği zaman ne kadar sürede ve nasıl yaptığımı hatırlayamam. Sanki bir çeşit trans hali yaşarım o an. Heyecanım dorukta olur. Dış dünyamla irtibatım kesilir. Resim yaparken renk tercihi yapmam. Her rengin gerekli olduğu bir yer olduğuna inanırım. Eğer gereksiz bir renk olsaydı zaten doğada da olmazdı diye düşünüyorum. Suluboyada dünya genelinde kabul gören ölçü 50x70 cm.dir. Bunun asıl sebebi suluboyanın ıslak zemin üzerindeki dağılım oranıdır. Çok büyük kağıtlarda boyanın dağılım oranı, kağıt boyuna kıyasla küçük kalır. Dolayısıyla suluboya lezzeti üzerine olumsuz etki yapar. Bende bu yüzden suluboyalarımı genellikle 50x70 cm. veya daha küçük ebatta çalışıyorum. Ülkemizde yağlıboya resimler, suluboya resimlere göre daha fazla alıcı buluyor. Bana göre bunun sebebi, yağlı boya resimlerin daha dayanıklı ve kalıcı olduğu düşüncesiydi. Fakat son günlerde kullandığımız suluboya kağıtlarının

içindeki gren miktarının fazla olması nedeniyle yağlıboya resimler gibi ve hatta daha da dayanıklı olduklarını biliyoruz. Türkiye suluboyayı daha yeni yeni tanıyor. Bunda üniversitelerimizin güzel sanatlar fakültelerinin de rolü büyük. Çünkü ders veren hocalarımızda suluboya konusunda kendilerini geliştirmedikleri için ders programına yeterince almıyorlar. Devlet eliyle düzenlenen yarışmalar da suluboyayı destekler nitelikte değil. Tamamına yakını yağlıboya ve akrilik çalışmalar için yarışma düzenliyor. Ülkemizde son dönem iyi suluboyacıları incelediğimiz zaman çoğunun kendi kendini yetiştirmiş ve akademisyen olmayan sanatçılardan olduğunu görürsünüz. Örneğin; Orhan Gürel-Muhasebeci, Işıl Özışık- Arkeolog, Asım Yücesoy-Ses sanatçısı v.b.) Yurt dışında suluboya resimler hakkındaki algı oldukça farklı. Suluboya çalışmanın zorluğu, yanlış yapılırsa, geri dönüşümü olmadığını ve büyük ustalık istediğini bildikleri için daha fazla değer veriyorlar. Bu algının Türkiye’de de kısa süre içinde değişeceğine inanıyorum.” Yanıtlarını bizimle paylaştı (A. Aydın Baykara, 20.04.2014). (Resim 73-74 www.facebook.com)

**Resim 74 A. Aydın Baykara, “ Escape from Jaw” 2012, Ankara, Turkey,
Kağıt üzerine Suluboya, 50x70 cm
Upstream People Gallery 15th Compt. 2013 (Special Int. Recognition Award)**

Resim 75A. Aydın Baykara “Boat under the snow” 2010,
Kağıt üzerine suluboya, (18x15 cm.)
(Richeson Art School-USA Small Works 2011 (Meritorious Art Work Award))

5.6 M. Emin Kayserili (1963)

Ressam M. Emin Kayserili 1962 yılında Erzurum/Pasinler de doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1987 yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Bölümünden mezun oldu. 1996 Yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesinde Öğretim Görevlisi olarak göreve başladı.

2001 Yılında Yüksek Lisansını - 2012 Yılında Doktora Eğitimini bitirdi. Başta Erzurum olmak üzere İstanbul, Ankara Bursa ve bir çok ilde 18 kişisel sergi açtı. Çeşitli Ulusal ve Uluslararası sempozyum ve sergilere katıldı. Halen Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Ana Sanat Dalında Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

14.04.2014 tarihinde e-posta ile Ressam M. Emin Kayserili'ye;

- 1) Suluboya'ya ne zaman başladığımı?
- 2) Suluboya çalışmaya başladığım da örnek aldığı ve etkilendiği sanatçılar?
- 3) Suluboya çalışmayı neden tercih ettiği, çalışmalarını gözlemleyerek mi, fotoğraf veya hayalden mi yaptığını?
- 3) Suluboyayı kağıt üzerine nasıl uyguladığını?
- 5) Tercih ettiği renkler var mı? Varsa tercih etme nedenini?
- 6) Hangi ebatta çalıştığını?
- 7) Diğer resim teknikleriyle suluboya arasında satış ve izlenme açısından artı veya eksi yönde bir fark olup olmadığı? Sorularını sorduk.

27.04.2014 tarihli e- posta ile ressam M. Emin Kayserili; *“Suluboya çalışmaya resim bölümünde okuduğum dönemlerde başlamış olsam da, ciddi anlamda bu tekniği benimsediğimi söyleyemem. Ben uzun yıllar yağlıboya ve akrilik gibi teknikleri tercih ettim. Suluboya tekniği ile ciddi anlamda ilgilenişim 6-ya da 7 yıl öncesi bir süreci kapsar.*

Suluboya tekniğini tercih etmemdeki nedenlerin başında, bu tekniğin şiirsel anlatımlara olanak tanıyan çok önemli avantajlar sağlamasıdır. Ben resimde deseni çok önemli görmemle birlikte rengi hep ön planda tuttum. Bu tekniğin geniş renk spektrumlarına sağlamış olduğu özgürlük alanları diğer tekniklerin hiçbirinde bulamadığım bir avantajdır. Diğer yandan Suluboya tekniği, adeta bütün tekniklerin

bir özeti gibi geliyor bana. Eğer renge, lekeye ve hakim olunamazsa bu tekniği kullanmak oldukça zordur.

Başta İngiliz ressam William Turner ve Emil Nolde olmak üzere bir çok sanatçı beni etkilemiştir. Fakat Üniversite yıllarında hocam olan Eyüp Ömer Yüksel'in de bu etkilenmede payı büyüktür.

Seçtiğim konularda öncelikle peyzajı tercih ediyorum. Bunun temel nedeni bana göre Anadolu ya olan derin sevgimdir. Ben Suluboya çalışmalarında ülkemin birçok köşesinden farklı yaşamlardan konuları yansıtıyorum. Büyük Usta Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun bir şiirinde dediği gibi 'Bin bir yerimden bağlanmışım ötesine aklım yetmez'. Bana göre deniziyle, toprağıyla, kışıyla, baharıyla ancak aşık olarak ölünür bu memlekete, ötesine benimde aklım yetmiyor. Çocukluğum ve ilk gençlik yıllarımın köyde geçmesi de önemli bir diğer esin kaynağı. Buralardaki yaşam koşullarının zorluğunun yanı sıra özellikle doğayla kurulan derin ilişkinin insanı emziren önemli bir tarafı var bence.

Aslında gerek bizzat doğadan yaptığım çalışmaların yanı sıra, çektiğim fotoğraflardan yararlanarak da resim yaparım. Fakat burada özellikle benim yaşamadığım yada kendimde içselleştiremediğim herhangi bir konuyu asla resmetmem. Yapacağım çalışmayı fotoğraftan yararlanmak yoluyla da yapsam öyküyü mutlaka kendim kurgularım. Aslında resim bittiğinde fotoğrafla ilişkisi tamamen kopmuş olur.

Çalışmalarında soğuk presle yapılmış az dokulu kâğıtları tercih ediyorum. Çok fazla kalemi bastırmadan genel hatlarıyla deseni çizdikten sonra, bolca su kullanarak ve açık değerlerden başlayarak resmimi yapıyorum.

Rengi seçmiş olduğum konunun içeriğine ve resmin atmosferine göre belirliyorum. Özellikle tercih ettiğim bir renk olmamasıyla birlikte rengin çamurlaşmamasına özenle dikkat ederim. Bana göre renk öncelikle palet üzerinde çok doğru belirlenmelidir. Eğer renk üst üste kullanılıp fazlaca yorulursa, özelliği kaybedilmiş olur. Rengin şeffaflık özelliği (Transparanlık) özellikle korunması gerekir. Bana göre ilk fırça vuruşunda yakalanan renk altın, ikincisinde gümüş, daha sonrası fırça vuruşlarında yakalanan renk gittikçe değerini kaybeden metaller gibidir.

Özellikle tercih ettiğim bir ebat olmamasıyla birlikte, 50 cm den büyük ölçüleri daha çok tercih ediyorum.

Suluboya tekniğine karşı özellikle son yıllarda artan sanat bilinciyle birlikte oldukça yoğun ilgi oluştu. Benim sergilerime sanatseverlerin göstermiş olduğu ilgi memnuniyet veren ölçüde. Eser satın almada diğer tekniklere nazaran biraz daha önde olduğunu söyleyebilirim.” Yanıtlarını paylaştı (M. Emin Kayserili, 27.04.2014) (Resim 76-77)

Resim 76 M. Emin Kayserili “Kara Tren” Kağıt üzerine suluboya (55x35 cm.)

Resim 77 M. Emin Kayserili “İstanbul” Kağıt Üzerine Suluboya, (55x38 cm.)

5.7 Ahmet Oğraş (1961-Balıkesir)

1961 Balıkesir doğumlu olan Ahmet Oğraş, ODTÜ İnşaat Mühendisliğini bitirdi. Yurt dışında Alvaro Castagnet ve Joseph Zbukvic, yurt içinde de Işıl Özışık, Burhan Özer ve Sait Günel'den dersler aldı. Çalışmalarına büyük bir azimle devam etmektedir. "Hata kabul etmeyen, suluboya tekniğinin üstesinden gelebilen atölye arkadaşlarımdan biridir" diyor Işıl Özışık, Ahmet Oğraş hakkında.

Oğraş'ın eserleri için Burhan Özer de şöyle tanımlama yapıyor: "Tutku ve azmine tanık olduğum Ahmet Oğraş'ın ıslak ve kuru zeminde yaptığı tekneleri, tramvayları, ara sokaklar ve çeşitli peyzajlar onun kararlı tutumu ile görsel bir şölene dönüşmekte, yerli yerinde kompozisyon ve lekeleriyle bildiğimiz, tanıdığımız mekanlar ile düşsel bir gönül bağı kurmaktadır.." <http://www.artevsanatgalerisi.com/>

04.04.2014 tarihinde e-posta ile Ressam Ahmet Oğraş'a;

- 1) Suluboya'ya ne zaman başladığını?
- 2) Suluboya çalışmaya başladığın da örnek aldığı ve etkilendiği sanatçılar?
- 3) Suluboya çalışmayı neden tercih ettiği, çalışmalarını gözlemleyerek mi, fotoğraf veya hayalden mi yaptığını?
- 4) Suluboyayı kağıt üzerine nasıl uyguladığını?
- 5) Tercih ettiği renkler var mı? Varsa tercih etme nedenini?
- 6) Hangi ebatta çalıştığını?
- 7) Diğer resim teknikleriyle suluboya arasında satış ve izlenme açısından artı veya eksi yönde bir fark olup olmadığı? Sorularını sorduk.

29.05.2014 tarihli e- posta ile Ressam Ahmet Oğraş; "1974 - 1988 yılları arasında yağlı boya ve püskürtme resim yaparken Işıl Özışığın resimleri beni cezbedi. Suluboya resime Işıl Özışık'la başladım.

Şehir resimleri yapmayı daha çok seviyorum, çünkü canlı ve günlük hayatımızdan sonsuz çalışma fırsatı veriyor. Resimlerimi doğadan veya atölyemden fotoğraftan çalışıyorum. İyi bir resimde bütün teknikler yer almalı. Hem ıslak, hem de kuru teknik.

Renk konusunda biraz titizim.8 -10 temel rengin dışında 5-6 tane de zaman içinde değiştirdiğim renk yelpazem var. Kahve ve maviler en çok araştırdıklarımıdır.

Ölçüyü konuya göre belirliyorum. En çok yarım tabaka (38x54cm.) çalışıyorum. Tam tabaka çalışmak, hatta rulo kağıttan daha büyük ölçülerde resim yapmak beni heyecanlandırır.

Suluboya kısa sürede yapıldığından bedeli her zaman alıcıya pahalı geliyor, zor olmasına karşılık. Çünkü alıcı sizin resme ayırdığınız süreyi soruyor, 2-3 saat dediğinizde günde 3 resim eder deyip gelirinizi hesaplıyor. Az kişi buna bir ömür verdiğinizi düşünebiliyor. Suluboya tüm dünyada hakettiği değere ulaşamamıştır. Kıymeti umarım ileride daha çok anlaşılır.” Yanıtlarını paylaştı (Ahmet Oğraş 29.05.2014). (Resim 78-79 <http://faso.com/boldbrush/winner/26942>)

Resim 78 Ahmet Oğraş 2012 Suluboya (54 x 38)

Resim 79 Ahmet Öğraş, "İstanbul" 2011, Suluboya (54 x 38)

5.6 Değerlendirme

Burhan Özer için suluboyanın kara kaleminden farksız olduğunu, konu seçiminde yaşanmışlığın önemli olduğunu, resimlerinde İstanbul'un ayrı bir yer ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Asuman Doğan, suluboya resimlerinde eski evleri ve sokakları, natürmort ve doğadan görünümlere yer vermiş, Atanur Doğan ise iyi bir portre ressamıdır. Konuları arasında Anadolu insanının yaşantısı vardır. İnsanların hislerini, duygularını ve düşüncelerini resimlerinde yakalamayı başarmıştır.

Ressam Yılmaz Helvacı, suluboyada konu ayırt etmeden figüratif, peyzaj ve natürmort ağırlıklı çalışmalar sergilemiştir. İçinden gelen ruh haliyle renk ve konu seçimi yapmaktadır.

Bankacılıktan ayrılarak resim yapmaya başlayan ressam Nusret Topuzoğlu; su ve deniz konularını fotoğraflayıp kendi hayalleriyle bütünleştirerek resimlerine aktarmaktadır.

Resimlerinde model yerine hayal gücünü kullanmayı tercih eden A. Aydın Baykara'nın akademisyen unvana sahip olmadan resimlerini yurt içinde ve yurt dışında başarı ile sergilemesi önem arz etmektedir.

Ressam M. Emin Kayserili ise; suluboyada peyzajı tercih etmekte. Ülkemizin bir çok köşesinden farklı yaşamlardan konuları yansıtmakta. Çocukluğunun ve gençlik yıllarının köyde geçmesi, resimlerinde önemli bir esin kaynağı oluşturmaktadır.

Resimlerini doğadan ve atölyeden fotoğraftan çalışan Ressam Ahmet Oğraş, resimlerini ıslak ve kuru teknikle yapmaktadır. Resimlerinde kahverengi ve mavi rengi araştırmaktadır.

SONUÇ

Geniş anlamda bağlayıcı olarak suda eriyebilen bitkisel kökenli zıncık ve pigment karışımından elde edilen boya türü olan suluboya, insanlığın bilinen en eski resim tekniklerinden birisidir. Uygulamalar değişse bile bu teknik çağlar boyu kullanılmıştır.

Suluboya, ilk olarak mağara duvarlarına, daha sonraları ağaç, deri gibi malzemeler üzerine uygulanmıştır. Gerçek anlamda suluboya tekniğine yakın örneklerine, eski Mısır'da papirüs rulolarında rastlanmıştır. İpek ve pirinç kağıdının Çinliler tarafından icat edilmesiyle önceleri kağıt üzerine mürekkep ve boyayla yazılan yazılar yerini renkli resimlere bırakmıştır. İlk zamanlarda kullanılan boyalar, kırılmış yumurta akıyla karıştırılarak elde edilen boyalardı. Ortaçağ Avrupa'sında, dini eserlerin anlatımına kolaylaştırmak için kullanılan resimlerdeki boyalar, su bazlı olduğu için bir tür suluboyadır.

Ortaçağdan sonra Rönesans döneminde Leonardo Vinci, Rembrandt ve Raffaello gibi sanatçılar en önemli eserlerinin eskizlerini bir çeşit suluboya sayılan is mürekkebi ve sepya ile yapmışlardır. Alman ressam Albrecht Dürer'in Avrupa suluboya tarihi açısından önemli bir yeri olmuştur. İzlenimlerin en hızlı bir şekilde resimsel anlatıma dönüştürüldüğü teknik olması suluboyanın önemli bir özelliğini oluşturur. Bu özelliği nedeniyle XVIII. Yüzyılın sonlarından itibaren İngiltere'de suluboya resim sanatı doruk noktasına ulaşmıştır. Sanatçılar bu ülkenin ikliminin değişkenliğini, aynı manzaranın aynı gün içinde bir çok versiyonunu en iyi suluboya tekniği ile resmine aktarabilmişlerdir. Suluboya sanatının XIX. Yüzyıla beraber, tarih içinde en üst düzeye çıkmasını sağlayan İngilizler, dünyadaki suluboya resim alanındaki ilk örgütlenmesi olan (Society of Painters Water Colours) "Suluboya Ressamları Derneği"nin de kurucusu olmuşlardır.

Türk Resim Sanatı Tarihine baktığımızda ise, suluboyanın oldukça önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Kullanılan boyaların özelliği bakımından minyatür bir tür suluboyadır. Minyatürün ilk çıkış yerinin Orta Asya'daki Uygur Türkleri olduğu işaret edilmektedir. Selçuklular ve Osmanlılar döneminde minyatür sanatı en parlak çağını yaşamıştır. Resim sanatımızın gelişmesi XVIII. Yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Bunun nedeni olarak dini inançlarımız ve geleneklerimizi

sayabiliriz. Osmanlı döneminde davet elden yabancı ressam, İstanbul'un bir çok resmini yapmışlardır.

III. Selim (1789-1807) döneminde eğitim programlarında pozitif bilimlere ağırlık verecek yeni askeri okullar açılmaya başlanmıştır. Askeri okulların ders programına koyulan resim dersleri, batılı anlamda resim sanatının gelişmesindeki en önemli etkidir.

Türkiye'deki suluboya resim sanatının gelişimine, 1864 yılında Askeri Okullar Nazırı Galip Paşa tarafından kurulan, Menşe-i Muallim'in çok önemli katkıları olmuştur. Bu okullar eğitim programlarında suluboyaya geniş ölçüde yer vermişlerdir. Böyle olunca, suluboyada da bir yerlere ulaşmaları beklenen öğrenciler suluboyanın büyümesine kapılarak, sanat yaşamları boyunca bu resim türünü bırakmamışlardır. Öğretmenlikleri süresince öğrencilerine de suluboya resim tekniğini sevdirmişlerdir.

Resim sanatına ilginin oluştuğu ve resim sergilerinin açıldığı İstanbul'da Sanat eğitimi veren Sanayi-i Nefise Mekteb-i Ali'si Osman Hamdi Bey'in müdürlüğünde açılmıştır. Osman Hamdi Bey'in oryantalizm modasının ülkemizdeki tek temsilci olduğu söylenebilir.

İstanbul'un bir çok semtini ve özellikle Üsküdar'ı desen ve suluboya resimlerinde ölümsüz kılan Üsküdarlı Hoca Ali Rıza Bey'in suluboya resimleri teknik açısından önemlilik arz etmektedir. Suluboyacı ressamlar daha özgür bir tekniği geliştirebilmişlerdir.

1940'lardan sonra suluboya tekniğini İstanbul'dan Anadolu'ya kaydırmışlar ve resimlerde insan figürü egemen olmaya başlamıştır.

Yakın zamana gelene kadar ressamların büyükçe bir bölümü için suluboya, bir etüt çalışması olarak görülmekteydi.

Hoca Ali Rıza'yı izleyen suluboya tekniğini benimsemiş bir başka sanatçı da Celal Esat Arseven'dir. Küçük boyutlu suluboya resimlerinde suluboya tekniğinin inceliklerini görebilmekteyiz.

Türkiye’de 1950’lerden sonra yağlıboya resimlerin yanında, pastel, suluboya, grafik, akrilik gibi karışık teknikler sanatçıların ilgilendiği konular arasına girmeye başlamıştır. Böyle bir ortamda suluboya resimlerinin yan uğraş niteliğinin aşmasına neden olmuştur. Yağlıboya dalında başarı göstermiş olan sanatçıların sergilerinde suluboya resimlerine de yer verdikleri gözlenmiştir. Bedri Rahmi Eyüpoğlu’nu bu sanatçıların başında sayabiliriz.

Suluboya ressamı arasında gruplaşma eğilimi 1970’de olmuştur. Nüzhet İslimyeli ve arkadaşlarının bir araya gelerek kurdukları “Suluboya Ressamlar Grubu” ile gelişme sağlamıştır. Tezimin yazılımında kaynaklarım arasında önemli bir bölümünü oluşturan 2005 yılında kaybettiğimiz Nüzhet İslimyeli’nin, resme olan ilgisi orta okul yıllarında başlamış, suluboya tekniğini benimsemiş. Teorik düzeyde yaptığı katkılardan başka, kuruluşunda rolü büyük olan, "Suluboya Ressamlar Grubu" sayesinde tarihe de geçmiştir. Suluboyayı oldukça sade bir izlenimcilikle kullanmış, konu olarak ise doğayı ve insanı ele almıştır.

Suluboya Ressamlar Grubu, Türkiye’de eksik kalan suluboya tekniğini sevdirmeyi, yaymayı ve geliştirmeyi amaç edinmiştir. Grubun üyelerinden Cafer Bater ve Cemal Güvenç doğrudan suluboya tekniğine yönelmiş sanatçılar olarak dikkat çekicidir. Suluboya tekniğini kendi üslubuyla adını yurt dışına aktaran sanatçımız Fikret Mualla Saygı, suluboyayı salt teknik olarak değil, bir yaşam biçimi olarak algılamıştır.

Türkiye’de Suluboya Ressamları Grubundan sonra, ilk resmi kurum olarak ressam Atanur Doğan öncülüğünde 2001 yılında İzmir Suluboya Ressamları Derneği kurulmuştur. Dernek sadece suluboya etkinliklerinde bulunmakta suluboya tekniği ile hazırlanan sergilere öncülük etmektedir.

İzmir Suluboya Ressamları Derneği, suluboya resme gönül verenlerin sayısının artmasına ve Türkiye genelinde suluboya dernek ve gruplarının oluşmasına, suluboya ressamlarının birbirleriyle bilgi paylaşımı sağlayarak önemli bir görev üstlenmiştir.

Suluboyayı Ululararası düzeye taşımak adına International Watercolor Society yine Atanur Doğan öncülüğünde kurulmuştur. 2012 – 2013 yıllarında çok

sayıda yerli veyabancı ressamın katılımlarıyla Uluslararası Suluboya Festivalleri düzenlenmiştir.

Son bölümde günümüz suluboya ressamlarımızdan Burhan Özer, Asuman ve Atanur Doğan Yılmaz Helvacı, Nusret Topuzoğlu, A. Aydın Baykara, M. Emin Kayserili ve Ahmet Oğraş ile e-posta aracılığıyla yaptığım görüşmeler sonucunda; Sanatçılar, genelde eğitim yıllarında suluboya ile tanışmışlar ve suluboya tekniğinin tüm zorluklarına karşın suluboyadan vazgeçememişlerdir. Onları suluboyaya yönlendiren, sadeliği, saydamlığı ve gizemi olmuştur. Son dönemde farklı meslek grubundan gelip suluboya da önemli yerlere ulaşan ressamlarımız önemli başarılar elde etmişlerdir. Tekniği uygularken belli başlı ekollere bağlı kalmayıp, kendi üsluplarını geliştirmeye çalışmışlardır. Resimlerinde ölçü olarak küçük, orta ve büyük boyda kağıt kullanmışlardır.

Türk suluboya resim sanatı, konu ve üslup olarak Cumhuriyet'in başlangıcından günümüze Türk resim sanatındaki değişimi yansıtmaktadır. Bu değişim, zengin bir ışıık ve doğa kaynağına sahip ülkemizin kırsal ve kentsel yaşamı gerçekçi anlayışla ve perspektif kurallarının uygulanarak resimlere aktarılmasıdır.

EK 1

1. Suluboya Resim Tekniğinde Kullanılan Malzemeler

Suluboya resim tekniği, bez, tahta, kağıt gibi su emici her türlü yüzeye uygulanabilir. Ancak en mükemmel sonuca bu teknik için özel olarak üretilmiş kağıt malzeme üzerinde ulaşılmaktadır. Kağıdın kalitesi, resmin kalitesini doğrudan etkilediği için sanatçı kağıt seçimini iyi yapmalıdır. Etkili bir sonuç isteniyorsa, doğal ortamlarda beyazlatılmış kağıt kullanılmalıdır. Suluboya kağıtlarının iki yüzü doku bakımından aynı değildir. Suluboya kağıtları genellikle gren yönüyle üç grupta toplanır. Bunlar; ince grenli, orta grenli ve iri grenli kağıtlardır. Her ressam kendi üslubuna göre kağıt seçer. İri grenli kağıtlar daha artistik sonuçlar doğurduğu için, bunlar kağıt seçiminde başı çeker. Bunun yanında ince detaylı çalışmalar için ince grenli, kesin konturlar ve titiz ayrıntıların pek kullanılmadığı izlenimci (empresyonist) resimler için ise orta ve iri grenli kağıtlar kullanılması iyi sonuç açısından önemlidir.

Sağlamlık yönüyle de kağıtlar yine üç grupta toplayabiliriz. Bunlar; doğrudan kağıtlar, arkalan bezle pekiştirilenler ve iki tabaka arasına alüminyum yerleştirilenlerdir. Son iki kısımda saydığımız, Türkiye piyasasında nadiren bulunmaktadır.

Fabrika ortamında üretilen kağıt boyları genellikle 25x35cm., 30x40cm., 35x50cm., 40x50cm., 50x70 cm., 70x100 cm. ve daha büyük boyutlardadır. Tabaka halinde üretilen suluboya kağıtlar yine değişik boyutlarda sadece kenarlarından yapıştırılmış defter şeklinde de üretilmektedir. Defter şeklindeki suluboya kağıtlar, amatörler açısından oldukça kullanışlıdır.

Suluboya fırçalarının samur olanları tutarlıdır. Samurların en kalitelisi Alaska samurudur. Bunların yapımında ayrı bir özen gösterildiği için, kıllar dağılmaz ve kıl demeti bozulmaz. Fırçanın suda ıslatıldığı zaman, ucunun sivrilmesi, aranan bir niteliktir (İslimyeli, 2005, s.16).

Suluboya, piyasada tabletler halinde yada tüp şeklinde satılmaktadır.

Suluboya resim yapımında kullanılan renkler;

Çin beyazı (Chinese White); içinde kükürt asidi bulunan bir çeşit baryum bileşimidir.

Titan beyazı (Titan Oksidi); kapatıcı özelliği olan bu renk. saf beyaz halde bulunur, zehirlidir ve sararma yapmaz.

Çinko beyazı (Çinko Oksidi); kapatıcı özelliği fazla yoktur, ancak mavimsi bir parlıtısı vardır. Üstübeç beyazıyla karıştırılarak kullanılırsa sararma yapmaz.

Üstübeç beyazı; esası kurşun karbonatı olup zehirli olup. daha iyi kapatıcı özelliği olmasına rağmen zamanla, bilhassa karanlıkta sararır.

Kadmiyum sarılan; açık ve orta turuncu tonda olanları vardır. Hemen hemen bütün renkle karıştırılarak kullanılabilir. Zümrüt (Emerald) ve "Malachit" yeşilleri gibi karışımında bakır bulunan boya ile beraber kullanıldığında zaman bozulurlar.

Açık toprak Şansı (Hell-lichter ocker); karışımında demir oksiti hidrati bulunan dayanıklı bir boyadır.

Sarı toprak boya (Goldocker); açık toprak şansına göre daha az zehirsizdir.

Siyena toprağı (Terra Di Siena veya Ter dö Siyen); yanık, kırmızı kahve renginde, kuvvetli ve parlak bir boyadır.

İngiliz kırmızısı (Englishchrot veya Hint Kırmızısı); açık ve koyu tonları bulunmaktadır. Dayanıklı az şeffaf ve demir oksidi boya boyalarıdır.

Demir Oksidi Kırmızısı (Caput Mortuum); açık tonu İngiliz kırmızısına yakındır. Koyusu biraz mora çalan çok özel bir kırmızıdır. Bu renk özellikle pürüzlü kağıtlarda daha etkilidir.

Zincifre (Vermilion veya Zinnober); kuvvetli bir ışık karşısında solduğu, karanlıkta ise karardığı tespit edilmiş olan bu rengin yerine güneşte solmayan "Helioechtrat" kullanılabilir.

Kadmiyum kırmızısı (Kükürt-Selen-Kadmiyum); vermilion yerine rahatlıkla kullanılabilir. Kömür katranından elde edilen dayanıklı. solmayan, kullanışlı bir boyadır.

Satürn kırmızısı (Saturnrot); dayanıklı ve kullanışlı bir boya değildir.

Geranyum kırmızısı; karışımında alinin olup. dayanıklı ve kullanışlı bir boya değildir.

Kök boya kırmızısı (Krapplac); açık ve koyu tonda olanları vardır. Önceleri bir bitkinin kökünden elde edilen boya sonraları maden kömürü katranından elde

edilmiştir (Alizarinkrapp, Alüminium-Kalziomalizarat). Soğuk bir ton taşıyan kırmızı boya çok rahat erir ve diğer renklerle kolaylıkla karışır.

Kök boya pembesi (Krapprosa); oldukça sıcak bir renk olup, çiçek resimlerinde çok elverişlidir. Kuruyunca parlak ve yapışkan özelliği vardır. Bu özelliğinden dolayı boyayı yeterince sulandırarak kullanmak gereklidir.

Ultramarin; lacivert taşından yapılmış koyu mavi bir boyadır. Sulandırılarak güzel tonlarda açılabilir. Yapılışına göre Sülfat-Ultramerin ve Soda-Ultramerin gibi adlar alır.

Kobalt mavisi; açık mavi tonda eş olmayan renklerden biridir. Çok kullanışlıdır. Tek başına kullanıldığı gibi başka renklerle de çok iyi uyum sağlar ve ışıktan solmaz.

Prusya mavisi (Berlin-Paris Mavisi); kobalt mavisine göre biraz yeşile çalar. San ile karıştırıldığında parlak bir yeşil ortaya çıkar.

Çivit Mavisi (Indigo); özel kimyasal yöntemlerle elde edilen bu renk, siyaha çalan, donuk bir mavi tonudur ve kuvvetli ışık biraz zarar verir.

Krom oksit yeşili (Chomoxydgrün); krom oksidi ve tetrahidrat bileşimi olan bu renk son derece parlaktır. Şeffaflığı az bir halde, maviye yakın bir görüntüsü olup, yeşil rengi kadmiyumla karıştırıldığında en yüksek dereceli yeşil tonu elde edilir.

Veronez Yeşili: diğer yeşillere göre biraz soluk ama daha şeffaftır ve silis asitli demir oksit renginde bir boya olup oldukça kullanışlıdır.

Zümrüt Yeşili (Smaragdgrün veya Emerald Green); parlak görüntüsü vardır. ancak zehirli bakır bileşimlerinden yapıldığı için zararlıdır. Özellikle bileşiminde Kükürt ve civa bulunan boyalarla karıştırılırsa daha zararlıdır. Çoğunlukla mavi ve san karışımında yeşiller elde edilemediği durumlarda kullanılır.

Sepya; mürekkep balığından elde edilen bir sıvı olup. koyu halde kullanıldığı zaman siyahımsı bir kahverengi ortaya çıkarken, şeffaflığı ise yoğunluğuna göre artar veya azalır.

Okr (Ocre). resim sanatında kullanılan eski boya hammaddelerinden biridir. Koyu sandan kırmızı ve kahverengiye dek. çeşitli renkte boyaların elde edilmesinde kendisinden yararlanılan okr. bol demiroksit içeren bir kil karışımıdır.

Umbra: bir çeşit toprak boyadır. Günümüzde sepya rengi yerine kullanılır. Yanık olan kahverenginde ve yanmamış da yeşile çalar bir kahverengi tonundadır.

Gri (Kurşuni.Paynes-Gray); özellikle hava ve bulutlar için kullanılan nötr bir renk olup. özellikle yanık toprak şansı ile çok iyi bir ikili oluştururlar.

Fildişi Siyahı (Elfenbeinschwarz); Fildişi artıklarının kömürleştirilmesinden elde edilen bir renktir.

Üzüm Siyahı (Rebenschwarz):üzüm artıklarının ve asma çubuklarının kömürleştirilmesinden elde edilen, bir parça maviye çalan, şeffaf bir boyadır.

Piyasada suluboya paleti olarak, plastikten yapılmış.beyaz renkte, üzerinde yuvarlak, kare ve dikdörtgen bölmeler olan tipleri bulunmaktadır. Palet üzerinde boyalar rasgele sıralanmamalıdır. Açık renklerden koyu renklere doğru bir sıra izlenerek sıralanmalıdır.

Suluboya resim yapmak için en gerekli araçlardan biri de süngerdir. Kağıdı germeden önce, kağıdı gerdikten sonra, resme başlamadan önceki nemlendirme işlemlerinde, istenmeyen renklerin geri alımında, fırçaların temizlenip, kurutulmasında hep sünger kullanılır. Burada kullanılan sünger, sentetik değil, tabii olmalıdır. Yapay süngerler anlattığımız işlevleri yeterince yerine getirmezler (Nockher, 1961,s.14-15-16-17-18).

Suluboya resimde boyaları eritmek, tonlarını açmak, fırçaları ve paletleri yıkamak için su gereklidir. Temiz olmak şartıyla her tür su kullanılabileceği gibi gelecekteki kalıcılığı açısından kaynatılmış su kullanmak geçerlidir. Bilindiği gibi kaynamamış suda gözle göremediğimiz canlılar bulunmaktadır. Bunlar zamanla kalıntı şeklinde kimyasal etkiler doğurarak resmin bozulmasına neden olabilmektedir (İslimyeli, 2005, s.16).

Kağıdı ıslattıktan sonra kurduğunda düzgün durması için yapılan germe işleminde yapışkanlı bant kullanılır. Kağıttan imal edilen mektup zarfı yapıştırıcısı gibi ıslatılarak kullanılan “su bandı” diye de bilinen bir malzemedir.

KAYNAKÇA

1. İslimyeli, N., 2005- Suluboya Resim Sanatı Tarihi. 1. Baskı. Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları - s.16
2. Rona, Z. 1997 Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi İstanbul, Yapı Endüstri Merkezi Yayinevi s. 1709
3. Nockher F., 1961 Suluboya Resim, (Çev. Gölkiy, H.), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi. s. 1
4. İslimyeli, N., 2005- Suluboya Resim Sanatı Tarihi. 1. Baskı. Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları s.17-20-21
5. Rona, Z. 1997 Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi İstanbul, Yapı Endüstri Merkezi Yayinevi s. 1709
6. Özer B. 2012, Suluboya Sanatı, 1. Baskı Say Yayınları, s. 9
7. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 21
8. Nockher F., 1961, Suluboya Resim, (Çev. Gölkiy, H.), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi. s.2
9. Nockher F., 1961, Suluboya Resim, (Çev. Gölkiy, H.), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi. s.3
10. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 35
11. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 66
12. <http://home.earthlink.net/~raoul.dufy/>
13. Nockher F., 1961, Suluboya Resim, (Çev. Gölkiy, H.), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi. s.3-4
14. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.37
15. <http://www.tate.org.uk/art/artworks/turner>
16. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Thomas_Girtin_001.jg
17. <http://www.wikipaintings.org/en/john-constable/stonehenge-1835>
18. <http://www.eugenedelacroix.org/Head-of-an-elderly-woman.html>
19. http://www.getty.edu/art/exhibitions/cezanne/zoom_apples.html.

20. Nockher, F., 1961, Suluboya Resim, (Çev.Gölkıyı,H.), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi. s.3
21. Erol, T., Edgü, F., 2001, Su Resimleri, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, , s.9
22. <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Albrecht>
23. <http://akkentolcay.blogspot.com/2010/04/24220-sanatci-cenneti-bodrum.html>
24. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 46-53-63
25. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egon_Schiele
26. <http://www.antikalar.com/v2/konuk/konuk0806.asp> 23 aralık 2013,
27. <http://www.wikipaintings.org/de/maurice-prendergast/scene-of-venice>
28. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.70
29. İslimyeli N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 72-74-75-76
30. <http://www.watercolorpainting.com/famousartist/marin.htm>
31. Bedin, F., (çev: Soley, E.), 1985,Çin Sanatını Tanıyalım, İstanbul, İnkılap Kitapevi , s. 36
32. <http://www.turkcindostlukvakfi.org.tr/s.17>
33. Bedin, F., (çev: Soley, E.), 1985, Çin Sanatını Tanıyalım, İstanbul, İnkılap Kitapevi, s. 45
34. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Fan_Kuan_Travelers_Among_Mountains_and_Streams_-_Google_Art_Project.jpg
35. <http://www.wikipaintings.org/en/qi-baishi/protein-and-cherries-1944>
36. <http://www.turkcindostlukvakfi.org.tr/s.17>
37. Gürcün, D. ADÜ Haber Dergisi. Sayı: 90 Temmuz/Eylül 2013 s.34
38. <http://sterkhovart.blogspot.com.tr/2012/05/zhou-tianya-interview.html>
39. International watercolor society colors of the world 2012 s.35
40. International watercolor society colors of the world 2013 s.16
41. Aslanapa, A, 1988, Türk İslam Sanatı, İstanbul İnkılap Kitabevi, , s.12-18
42. Tansuğ S. 2012, Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş. s. 30
43. <http://www.altinoran.com/2012/03/30/anadolu-selcuklu-donemi-turk-minyatur-sanati/>)

44. Güvemli, Z., 1982 Sanat Tarihi, İstanbul, Varlık Yayınları, s.220
45. Turani, A., 1989 , Türk Resim Sanatı-19.Yüzyıldan Günümüze, İstanbul, Apa Ofset Basımevi, s. 51.
46. Tansuğ, S. 2012-Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş.s.32
47. Tansuğ, S. 2012-Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş.s.34
48. <http://www.turkresmi.com/dosyalar/3.htm>
49. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Çağdaş Türk Sanatı Ankara 2006 s.4
http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/sanat/moduller/cagdas_turk_sanati.pdf s.8
50. Topak, E., Yalçın, C., Güngör, N. 2001 Isparta 2001,SDÜ,GSF, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü 17.ve 18.yy. Minyatür Sanatı,
<http://okul.selyam.net/docs/index-14952.html>
51. Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, Asker Ressamlar, Birinci Basım, İstanbul, Mas Matbaacılık San.ve Tic. A.Ş. s.22-24
52. Tansuğ, S. 2012, Çağdaş Türk Sanatı, 9. Basım, İstanbul, Remzi Kitap Evi A.Ş. s.61
53. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 94
54. Vural, Ü.D., Y:8 S:2-3, Ağustos, Aralık 2004, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19.yy.da Asker Ressamların ve Cumhuriyet Dönemi Türk Ressamlarının Hocaları Olan Bir Grup Avrupalı Ressamlar, s.116
http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2004/2004-agustos-aralik/2.pdf
55. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.95
56. Tansuğ, S. 2012, Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş. s.91
57. Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, Asker Ressamlar , Birinci Basım, İstanbul Mas Matbaacılık San.ve Tic.A.Ş. s.32
58. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Çağdaş Türk Sanatı, 2006, Ankara s.10

http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/sanat/moduller/cagdas_turk_sanati.pdf

59. Turani, A., 1989 . Türk Resim Sanatı- 19.Yüzyıldan Günümüze, İstanbul, Apa Ofset Basımevi, s.665
60. <http://www.tarihnotlari.com/suleyman-seyyid/>
61. Tansuğ, S. 2012, Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş. s.99
62. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.103-106
63. Artium Sanat Evi Kataloğu, 17 Temmuz 2013, 91.Müzayede, Oda Müzayedeleri-1 Klasik, Modern ve Çağdaş Sanat, , 20.Yıl,
64. Tansuğ, S. 2012, Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş.s.119
65. Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, Asker Ressamlar, Birinci Basım, İstanbul Mas Matbaacılık San.ve Tic.A.Ş. s.44
66. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.109-110
67. Renda, G.-Erol, T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.111
68. Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, Asker Ressamlar, Birinci Basım, İstanbul Mas Matbaacılık San.ve Tic.A.Ş. s.143
69. Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, Asker Ressamlar, Birinci Basım, İstanbul Mas Matbaacılık San.ve Tic.A.Ş. s.114
70. Renda, G.-Erol, T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.109
71. Tansuğ, S. 2012, Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş.s.120
72. Ersoy, A., 1998, Günümüz Türk Resim Sanatı, Bilim Sanat Galerisi Yayın Evi, s.22
73. Artist Dergisi, Ağustos 2003, Sayı 10 Omet Ofset A.Ş, İstanbul-2003, s.54-55-58-59-61
74. Tansuğ, S. 2012, Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş.s.179

75. Renda, G.-Erol, T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.112
76. Ersoy, A., 1998, Günümüz Türk Resim Sanatı, Bilim Sanat Galerisi Yayın Evi, s.26-27
77. Öğ. Gör. Sülün, E. N., Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 14-2005, Bir Suluboya Ustası Malik Aksel'in Resimlerinde Figüratif Betimlemeler s.47
78. http://turkishpaintings.com/content/mod_images/painters/works/large/work_3774.jpg
79. Renda, G.-Erol,T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.114-115
80. Artium Sanatevi Kataloğu, 24 Ocak 2013, 87 Kış Müzayedesi Klasik Modern ve Çağdaş Sanat, s.14
81. Ersoy, A., 1998, Günümüz Türk Resim Sanatı, Bilim Sanat Galerisi Yayın Evi, s.28
82. Çağdaş Sanat Müzesi <http://csmuze.anadolu.edu.tr/eser/dino-abidin>
83. Renda, G.-Erol,T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.116
84. http://www.beyazart.com/v3/?page=basic_search&page_number=6
85. Artium Sanatevi Kataloğu, 8 Aralık 2013, 93 Özel Koleksiyonlar Müzayedesi Klasik Modern ve Çağdaş Sanat, s.112
86. Renda, G.-Erol, T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.116
87. Artium Sanatevi Kataloğu, 8 Aralık 2013, 93 Özel Koleksiyonlar Müzayedesi Klasik Modern ve Çağdaş Sanat, s.71
88. Tansuğ, S., 1988, Türk Resminde Yeni Dönem, İstanbul, Remzi Kitapevi A.Ş. Res.8
89. Renda, G.-Erol, T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.120-121
90. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.138
91. Renda, G.-Erol, T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.116-117)
92. <http://arsiv.zaman.com.tr/2001/12/03/kultursanat/kultursanatdevam.htm>

93. http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=80
94. Cumhuriyet Dönemi Türk resim sanatı, 30.06.2013, Bölüm II, 12/23
<http://okul.selyam.net/docs/index-148300.html?page=12>
95. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.155
96. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.169
97. Renda, G.-Erol, T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.118
98. http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=697
99. Renda, G.-Erol, T.-Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi, s.119
100. <http://birgunbiryerde.blogspot.com.tr/2014/02/suluboyaya-itibar-kazandran-nuzhet.html>
101. <http://nuzhetislimyeli.com/index.php?Did=9>
102. (http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&modPainters_artistDetailID332)
103. <http://nuzhetislimyeli.com/>
104. Elibal, G. -1981, Sergi İzlenimleri
105. Seyhun, N. -1995, Yeni Yüzyıl
106. Bilo E. – Mayıs 2006 Art & Life
107. (<http://www.ruzingercin.blogspot.com>)
108. Özsezgin K. 07.10.2012, Aydınlık Gazetesi
109. <http://itu-mim-bulten.blogspot.com.tr/2011/11/ruzin-gercin-resim-sergisi.html>
110. (<http://www.gorselsanatlar.org/turk-sanati/mustafa-pilevneli/>)
26.01.2009, Mustafa Pilevneli’de Yaşayan Doğa.
111. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.199

112. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.140
113. <http://www.alirizakirkan.com>.
114. Aldinç, B. 08.04.2007, “Kalbimle çizmek isterdim” Sabah Gazetesi Güncel <http://arsiv.sabah.com.tr/cp/gnc105-20070408-102.html>
115. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.356
116. http://turanenginoglu.com/index.php?menu_id=11
117. Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, Basın Bülteni, 08.03.2011
118. [http://allevents.in/events/fahr%C4%B0-s%C3%9Cmer-res%C4%B0m-serg%C4%B0s%C4%B0/440495492692173\)](http://allevents.in/events/fahr%C4%B0-s%C3%9Cmer-res%C4%B0m-serg%C4%B0s%C4%B0/440495492692173)
119. <http://www.cakinberk.com/>
120. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.346
121. <http://www.sanatyelpazesi.com/showthread.php?3080-Orhan-G%C4%B0m-Suluboya-Ressam%FD>
122. Şener D. Sanat Eleştirmeni 24.01.2009 Görsel sanatlar Platformu, <http://www.gorselsanatlar.org/resim/orhan-gurel-suluboya-ressami/>
123. International Watercolor Society Kataloğu, 2012
124. <http://www.burhanazer.com/>
125. <http://www.doganart.com/soatr.html>
126. International Watercolor Society Kataloğu 2012 s.191
127. <https://www.facebook.com/pages/Yılmaz-HELVACI>
128. <http://nusrettopuzoglu.blogspot.com.tr/>
129. <http://www.turkiyekulturportali.gov.tr/>
130. www.facebook.com
131. <http://www.artevsanatgalerisi.com/>
132. <http://faso.com/boldbrush/winner/26942>
133. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.16
134. Nockher, F., 1961, Suluboya Resim, (Çev.Gölkıyı,H.), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi. s.14-15-16-17-18

135. İslimyeli, N., 2005, Suluboya Resim Sanatı Tarihi, 1. Baskı, Ankara Sanat Yayınları, Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.16

KAYNAKLAR

- Aldinç, B. 08.04.2007 “Kalbimle çizmek isterdim” Sabah Gazetesi Güncel <http://arsiv.sabah.com.tr/cp/gnc105-20070408-102.html>
- Arkas Sanat Merkezi Kataloğu, 2013, Asker Ressamlar, Birinci Basım, İstanbul, Mas Matbaacılık San.ve Tic. A.Ş.
- Artium Sanat Evi Kataloğu, 17 Temmuz 2013, 91.Müzayede, Oda Müzayedeleri-1 Klasik, Modern ve Çağdaş Sanat, , 20.Yıl
- Artist Dergisi, Ağustos 2003, Sayı 10 Omet Ofset A.Ş, İstanbul-2003
- Aslanapa, A. 1988, Türk İslam Sanatı, İstanbul İnkılap Kitapevi
- Bedin, F., (çev: Soley, E.), 1985, Çin Sanatını Tanıyalım, İstanbul, İnkılap Kitapevi
- Bilo, E.– Mayıs 2006, Art & Life
- Cumhuriyet Dönemi Türk resim sanatı, 30.06.2013, Bölüm II, 12/23 <http://okul.selyam.net/docs/index-148300.html?page=12>
- Çağdaş Sanat Müzesi <http://csmuze.anadolu.edu.tr/eser/dino-abidin>
- Elibal, G. -1981, Sergi İzlenimleri
- Erol, T., Edgü, F., 2001, Su Resimleri, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları,
- Ersoy, A., 1998, Günümüz Türk Resim Sanatı, Bilim Sanat Galerisi Yayın Evi
- Gürcün D. Temmuz/Eylül 2013, ADÜ Haber Dergisi. Sayı: 90
- Güvemli Z., 1982 Sanat Tarihi, İstanbul, Varlık Yayınları,
- <http://akkentolcay.blogspot.com/2010/04/24220-sanatci-cenneti-bodrum.html>
- <http://allevents.in/events/fahr%C4%B0-s%C3%9Cmer-res%C4%B0m-serg%C4%B0s%C4%B0/440495492692173>
- <http://arsiv.zaman.com.tr/2001/12/03/kultursanat/kultursanatdevam.htm>
- <http://birgunbiryerde.blogspot.com.tr/2014/02/suluboyaya-itibar-kazandran-nuzhet.html>
- <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Albrecht>
- http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egon_Schiele

- http://en.wikipedia.org/wiki/File:Fan_Kuan_Travelers_Among_Mountains_and_Streams_-_Google_Art_Project.jpg
- <http://faso.com/boldbrush/winner/26942>
- http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/sanat/moduller/cagdas_turk_sanati.pdf s.8
- <http://home.earthlink.net/~raoul.dufy/>
- <http://itu-mim-bulten.blogspot.com.tr/2011/11/ruzin-gercin-resim-sergisi.html>
- <http://nusrettopuzoglu.blogspot.com.tr/>
- <http://nuzhetislimyeli.com/>
- <http://nuzhetislimyeli.com/index.php?Did=9>
- <http://sterkhovart.blogspot.com.tr/2012/05/zhou-tianya-interview.html>
- http://turanenginoglu.com/index.php?menu_id=11
- http://turkishpaintings.com/content/mod_images/painters/works/large/work_3774.jpg
- http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Thomas_Girtin_001.jg
- <http://www.alirizakirkan.com>.
- <http://www.altinoran.com/2012/03/30/anadolu-selcuklu-donemi-turk-miniyatur-sanati/>
- <http://www.antikalar.com/v2/konuk/konuk0806.asp> 23 aralık 2013,
- <http://www.artevsanatgalerisi.com/>
- http://www.beyazart.com/v3/?page=basic_search&page_number=6
- <http://www.burhanozar.com/>
- <http://www.cakinberk.com/>
- <http://www.doganart.com/soatr.html>
- <http://www.eugenedelacroix.org/Head-of-an-elderly-woman.html>
- http://www.getty.edu/art/exhibitions/cezanne/zoom_apples.html.
- <http://www.gorselsanatlar.org/turk-sanati/mustafa-pilevneli/>
26.01.2009, Mustafa Pilevneli'de Yaşayan Doğa.
- <http://www.ruzingercin.blogspot.com>

- <http://www.sanatyelpazesi.com/showthread.php?3080-Orhan-G%FCler-Suluboya-Ressam%FD>
- <http://www.tarihnotlari.com/suleyman-seyyid/>
- <http://www.tate.org.uk/art/artworks/turner>
- <http://www.turkcindostlukvakfi.org.tr/s.17>
- <http://www.turkcindostlukvakfi.org.tr/s.17>
- http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=80
- http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=697
- http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&modPainters_artistDetailID332
- <http://www.turkiyekulturportali.gov.tr/>
- <http://www.turkresmi.com/dosyalar/3.htm>
- <http://www.watercolorpainting.com/famousartist/marin.htm>
- <http://www.wikipaintings.org/de/maurice-prendergast/scene-of-venice>
- <http://www.wikipaintings.org/en/john-constable/stonehenge-1835>
- <http://www.wikipaintings.org/en/qi-baishi/protein-and-cherries-1944>
- <https://www.facebook.com/pages/Yilmaz-HELVACI>
- International watercolor society colors of the world 2013
- International watercolor society colors of the world 2012
- İslimyeli, N., 2005- Suluboya Resim Sanatı Tarihi. 1. Baskı. Ankara Sanat Yayınları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Çağdaş Türk Sanatı Ankara 2006
- Nockher F., 1961 Suluboya Resim, (Çev. Gökıy, H.), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Öğ. Gör. Sülün, E. N., Sayı 14-2005, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Bir Suluboya Ustası Malik Aksel'in Resimlerinde Figüratif Betimlemeler
- Özer, B. 2012, Suluboya Sanatı, 1. Baskı Say Yayınları,
- Özsezgin, K. Aydınlik Gazetesi, 07.10.2012

- Renda, G.-Erol, T.- Berk, N., 1982, Başlangıçtan Günümüze Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi Cilt-4, 1. Baskı, İstanbul, Tıglat Yayınevi
- Rona, Z. 1997 Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi İstanbul, Yapı Endüstri Merkezi Yayınevi
- Seyhun, N. -Yeni Yüzyıl, 1995
- Şener, D. Sanat Eleştirmeni 24.01.2009 Görsel sanatlar Platformu, <http://www.gorselsanatlar.org/resim/orhan-gurel-suluboya-ressami/>
- Tansuğ, S. 2012, Çağdaş Türk Sanatı 9. Basım İstanbul Remzi Kitap Evi A.Ş.
- Tansuğ, Sezer, 1988, Türk Resminde Yeni Dönem, İstanbul, Remzi Kitapevi A.Ş.
- Topak, E., Yalçın, C., Güngör, N. 2001 Isparta 2001, SDÜ, GSF, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü 17.ve 18.yy. Minyatür Sanatı, <http://okul.selyam.net/docs/index-14952.html>
- Turani, A., 1989 , Türk Resim Sanatı-19.Yüzyıldan Günümüze, İstanbul, Apa Ofset Basımevi
- Vural, Üstün D., Y:8 S:2-3, Ağustos, Aralık 2004, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19.yy.da Asker Ressamların ve Cumhuriyet Dönemi Türk Ressamlarının Hocaları Olan Bir Grup Avrupalı Ressamlar, http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2004/2004-agustos-aralik/2.pdf
- www.facebook.com
- Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, Basın Bülteni, 08.03.2011